

CSÍZI ISTVÁN

EGY NAGYÍVŰ HIVATALI KARRIER KEZDETEI A XVII. SZÁZADI KIRÁLYI MAGYARORSZÁGON

Aszalay István naplója (1624–1631)

A naplóíró

Fonyi Aszalay István neve viszonylag gyakran előbukkan a XVII. század közepének történeti forrásaiban és a korszakra vonatkozó szakirodalomban. Mégis, a nádori titkárból nádori ítélőmesterré, majd alországbíróvá, végül a Magyar Kamara tanácsosává lett Esterházy-familiáris életét egy levéltári repertóriumon kívül az újabb irodalom nem foglalta össze.¹ A teljes életút minden részlete még most sem rekonstruálható, ám naplóján keresztül pályájának egy fontos szakaszára derül fény, megvilágítva egy jelentős karrier kezdeteit.

Sajnos sem a naplóíró születésére és ifjúságára, sem távolabbi felmenőire nincsenek adatok.² Az apa, Aszalay Miklós lépésről–lépésre építette ki saját maga, illetve családjáé egzisztenciáját mind anyagi vonatkozásban, mind a társadalmi élet területén. Először feltehetően Rákóczi Zsigmond szolgálatában állt, Rákóczi ugyanis 1601. január 21-én kelt oklevelében mentesíti a földesúri szolgáltatások alól a Fonyban található, Aszalay által bírt házat.³ Élete során Aszalay Miklós

1 *Maksay*, 1992, régebbi irodalomból lásd pl.: *Szimyei* I. 280. col.

2 Kivéve anyai nagyapját és annak testvérét (lásd alább). A szűkebb család történetét döntően a Diarium által is érintett birtokjogi viták iratanyaga alapján lehet rekonstruálni, mely iratok egykor Aszalay István tulajdonát (mai terminológiával személyi fondját) képezték. Aszalay iratai halála után a Magyar Kamara tulajdonába kerültek. Ezek jelenlegi ismereteim szerint a Magyar Országos Levéltárban a Magyar Kamara archívumának három fondjában találhatóak: Aszalay István alországbíró iratai (E 168) — döntően levelezése, Neo-regestrata acta (E 148) fasc. 687. és 688. — családi, birtokjogi vonatkozású iratok, Archivum familiae Esterházy (E 174) — hivatali működése során keletkezett egyes iratok.

3 A szöveg nem utal konkrét eseményre, amellyel kapcsolatban e jótétemény érte a kedvezményezettet, csupán egy meglehetősen általános formulával él: „...pro locoru[m] et temporum varietate fidelia sua servitia exhibuit et impendit, ac in futuro[m] exhibiturus et impensusus est”. Lásd Rákóczi Zsigmond mentesítőlevele Aszalay Miklós fonyi ingatlanairól, Szerencs, 1601. január 21., MOL E 148 Fasc. 688. N. 29.

Északkelet-Magyarország valamennyi, a korszakban jelentős nagybirtokosának szolgálatában megfordult. 1610-től 1616-ig biztosan munkácsi tisztartó,⁴ majd mint Esterházy Miklós és Dersffy Orsolya munkácsi udvarbírája vesz zálogba urától, többek között, egy munkácsi házat és egy Bereg megyei pusztát.⁵ 1621-ben pedig Alaghy Menyhért regéci és pácini javainak provizora.⁶

Tisztegeivel és vagyonszerzésével párhuzamosságot mutatnak családi kapcsolatai. Első felesége a fonyi születésű György Erzsébet, György Pál nevű vagyonos jobbágy lánya volt. Úgy tűnik, a helybeli vagyon és az ismeretség mellett nem volt más fontos motiváló tényező e házasságban, mely valószínűleg rövid ideig tartott.⁷ A házasságból két gyermek született: István volt feltehetően az idősebb, Zsuzsanna a fiatalabb.⁸ Aszalay Miklós második felesége, Lasztóczky Erzsébet már a jelek szerint magasabb társadalmi pozíciót képviselt: neve alapján Zemplén vármegye, egy már ekkor is réginek számító nemesi családjának sarja.⁹ (Noha éppen ettől az időszaktól kezdve szaporodnak meg a forrásokban a hasonló családnevű személyek, a tágabb rokonság egyelőre nem állítható össze.¹⁰)

4 „...cő keg[ycl]me eőt cztendeők alat valo, azaz á septima die Maý Anni 1610 usq[ue] ad septimu[m] diem Februarij 1615, szamasat...” lásd Esterházy Miklós és Dersffy Orsolya bizonyítványleveléről a tisztartói elszámolásról, Munkács, 1616. január 13., MOL E 148 Fasc. 688. N. 4.

5 „Egregy Nicolai Aszalai, provisoris arcis nostrae Munkacs, (...) Domum (...) nec non praedium quoddam in possessione nostra Kerepeczke (...) Memorato Nicolao Aszalay, ac per cum nobili dominae Elisabethae Lasztoczi consortis sua (...) in et pro summa (...) mille florenorum Hungaricorum inscripsimus et obligavimus...”, Munkács, 1617. január 1., MOL E 148 Fasc. 687. N. 36.

6 „...Nicolaus Aszalay bonorum nostrorum Regeczianorum et Paczianorum provisor,” Alaghy Menyhért adománylevele a fonyi Muharos hegyen lévő Kelenpéc szőlőről [„Fonyi Muharos hegy, Kelenpéc szőlő”], Regéc vára, 1621. június 16., MOL E 148 Fasc. 688. N. 36. Ez egyébként az utolsó dokumentum, amelyben élő személyként említik.

7 A három testvér (István, Zsuzsanna, Anna) között ugyanis nem lehetett túl nagy korkülönbség: 1622–1624 folyamán már a kisebbik lány, Anna is férjhez ment.

8 Leveleiben következetesen bátyának szólítja Zsuzsanna.

9 *Nagy*, VII. 36–37. p., és lásd a 5. jegyzetet, ahol nemesasszonynak mondják.

10 Fontos viszont megjegyezni, hogy nem ő az egyetlen Aszalay István ebben az időben. Talán azért is használta következetesen a „fonyi” előnevet. Valószínűleg a később „szendrői” előnevet használó ág alapítója volt az, aki szintén ebben az időben élt, ráadásul az utókor számára sem teljesen ismeretlenül. 1644–45-ben és 1648-ban másokkal együtt Borsod vármegye I. Rákóczi György fejedelméhez küldött követek egy-egy alkalommal, lásd *Nagy*, 1998. 30., 44., 119. p. 1646–47-ben az országgyűlésen is részt vesz Zákány Andrással, mint borsodi követ. Így az az érdekes helyzet állt elő, hogy ezen országgyűlésen két Aszalay István is jelen volt. Lásd *Zsilinszky*, 1890. 335. és 338. p. Feltehetően ő kapott 1625-ben nemcsi levelet Kabarcz

Gyermekeinek jövőjét is sikerült még életében társadalmi állásának megfelelően, vagy István esetében, azon túlmutatóan rendeznie. Idősebbik lányát Szepsi István,¹¹ Esterházy Miklós és Dersffy Orsolya titkára vette feleségül, a kisebbik lány, Anna, akinek anyja Lasztóczky Erzsébet volt, pedig 1622-ben jegyben járt a fonyi illetőségű Somogyi Gergellyel.¹² A legígéretesebben fia pályája indult, ő ugyanis — minden bizonnyal Esterházy Miklós patronálásával — külföldön tanult: 1621-ben a grazi jezsuita kollégiumban az utolsó, retorikai osztályt végezte.¹³

Mindezek mellett Aszalay Miklós, és kezdetben fia, társadalmi állását, pontosabban nemességét nem lehet egyértelműen megállapítani. Noha számtalan helyen található rá utalás a különböző megszólításoktól kezdve Aszalay István beiratkozási bejegyzéséig, kétségeket vet fel az, hogy István 1638-ban a szakirodalom szerint címer- és nemeslevelet szerzett.¹⁴ Ám hogyha a szakirodalom állítása (az eredeti irat lelőhelye kérdéses) nem is pontos, tehát csak címeres levelet kapott Aszalay István — ami egyébként kétségtelen —, édesapja akkor is legfeljebb takas nemes lehetett. A házánál levő ingóságok¹⁵ és a későbbi családi összeütközés-

János mellett II. Ferdinándtól lásd *Csergheő*, 1885–1893. II. 278. p. Nem elképzelhetetlen, de egyelőre nem is bizonyítható, hogy az 1625-ben címert nyerő Aszalay István egy harmadik személy lenne, mégpedig az, aki 1644-ben (rozsnyói?) városi ügyész (biztos, hogy nem azonos fonyi Aszalay Istvánnal, mert a levél szerint felesége és gyermekci vannak) lásd *Mikulik*, 1885. 3. p.

- 11 Szepsi István (?–1622) Szepsi mezővárosából származott (Szepsi István végrendelete [Aszalay István közel egykorú másolata], Fony, 1622. október 6.), MOL E 148. Fasc. 688. N. 25., 1612-ben Dersffy Orsolya familiárisa és titkára, lásd Dersffy Orsolya adománylevelc Szepsi Istvánnak a Bereg vármegyei Négyszegű szőlőről. Munkács, 1612. március 10., MOL E 148 Fasc 687. N. 49., 1616-ban Esterházy Miklósé, lásd Pattantyús Bertalan és Szepsi István közti adásvételi szerződés (közel egykorú másolat), Munkács, 1616. szeptember 19., MOL E 148 Fasc 687. N. 50., ekkor felesége Zayfert Erzsébet (öt, vagy gyermekeit nem említi végrendeletében).
- 12 Lásd György János végrendelete, Fony, 1622. szeptember 30. MOL E 148 Fasc 688. N. 26.
- 13 1621. január 5-én iratkozott be, mint „Stephanus Asssalay, Nobilis, Vngarus” *Andritsch*, 1977. 64. p. Éltét röviden összefoglalja: *Andritsch*, 1965. 49. p. Lehetséges, hogy 1621 után is külföldön maradt tanulni, de ennek pontos helyszíne nem ismert, lásd: „ctiam Nobili Stephano filio praefati condam Nicolai Aszalay demortui, apud Patres Societatis Jesu in exteris Regionibus operam sedulam studii suis...” Esterházy Miklós nádor parancslevele Rákóczi Pál országbíróhoz Papi Gáspár és felesége szőlői ügyében, Eperjes, 1623. június 11., MOL E 148 Fasc. 688. N. 17.
- 14 Pozsony, 1638. március 22., lásd *Csergheő*, 1885–1893, I. 20. p. Az eredeti dokumentumról nincsen adat.
- 15 Aszalay Miklós házának inventáriuma, Fony, 1622. november 10., MOL E 148 Fasc 688. N. 34. Az iratban „hittel kötelezett mátkája”-ként említett Megyesi Zsuzsanna személye nem tisztázott, (lehet, hogy harmadszor is készült megnősülni?).

sekben szereplő ingatlanok azt mutatják, hogy vagyont sikeresen gyarapította. Aszalay Miklós halála 1621 októbere és 1622 szeptember vége között következhetett be,¹⁶ valószínűleg az utóbbi időponthoz közelebbi időben (Lasztóczky Erzsébet is 1620–1622 között hunyhatott el).¹⁷

Az 1622-es év meghatározó volt az Aszalay testvérek életében. Aszalay Miklós és Lasztóczky Erzsébet mellett ebben az évben halt meg István és Zsuzsanna nagybátyja György János, valamint Zsuzsanna férje, Szepsi István is.¹⁸ Ezen időpontok és a Diarium bejegyzéseinek kezdete között pedig újabb változások következtek be: Zsuzsanna nőül ment egy armalista nemeshez, Papi Gáspárhoz,¹⁹ míg Anna végül nem Somogyi Gergely, hanem egy bizonyos Salygó (korábban Bodó) Farkas felesége lett. Ilyen családi viszonyok között kezdi vezetni (talán külföldről való visszatérte után) Aszalay István naplóját.

Ez egyben az a környezet, melyből Aszalay István pályája elindult, ámde, hogy mikor és hova, azt eddig a szakirodalom nem pontosan térképezte fel. Maksay Ferenc ugyanis azt írja, hogy az 1610-es években már a Magyar Kamara tanácsosa, minden bizonnyal egy, általa 1613-ra datált levélre alapozva, melynek címzésében valóban kamarai tanácsosnak van titulálva Aszalay.²⁰ Más tények azonban e megállapításnak komolyan ellentmondanak. Mindenekelőtt furcsa lenne, hogy valaki, aki már nyolc éve kamarai tanácsos, egy kollégium hallgatója legyen 1621-ben. De maga a levél is kérdéseket vet fel. Egyfelől, mert Nyékre (Sopronnyék, ma Neckenmarkt, Ausztria) címezték, márpedig Aszalay csak 1640-ben kap ott adományt és telepedik le ott (már amennyire letelepedésről az ő esetében beszélhetünk).²¹ Ezen adatok is biztossá teszik, hogy egy paleográfiai tévedéssel van dolgunk.²²

16 Lásd 6. jegyzetet, illetve György János 1622. szeptember 30-án Fonyban kelt végrendelete már „Istenben üdvözültnek” mondja. MOL E 148 Fasc. 688. N. 26.

17 Az 1622-ben kelt iratok már nem említik

18 Szepsi István végrendelete (Aszalay István közel egykorú másolata), Fony 1622. október 6., MOL E 148 Fasc. 688. N. 25. Valószínűleg nem sokkal később meg is halt, mert már ekkor írja: „testemben érzem Istennek ostarát, nagy nyavalyámat és betegségemet”.

19 1623 júniusában már házassok: „Susannae primum quidem nobilis quondam Stephani Szepsy, jam autem ejusdem Casparis Papy consortis”, Esterházy Miklós nádor parancslevelé Rákóczi Pál országbíróhoz Papi Gáspár és felesége szőlői ügyében, Eperjes, 1623. június 11., MOL E 148 Fasc. 688. N. 17. Papira lásd Sós, 2003. 239. p.

20 *Maksay*, 1992. 85. p. Vö.: Farkas András levele, Rákos, (?) 1653. október 15., MOL E 168 I. tétel 271. sz.

21 MOL A 57 9. köt. 330–331.

22 A levél keltezésekor arab számokkal kiírt „1613” harmadik számjegye ugyanis nem 1-es, hanem 5-ös. A tévesztés azért nem súlyos és gyanús, mivel a szám függőleges része gyakorlatilag egyenes, a vízszintes felső vonal azonban egyértelműen látszik a szártól jobbra a hármas

Sokkal valószínűbb, hogy pályája fokozatosan emelkedett, minden bizonnyal Esterházy Miklós támogatásával. Erre utal, hogy a jezsuitáknál végezte tanulmányait, és 1625-ben már, mint Esterházy udvarának tagjához intéznek leveleket rokonai.²³ A Diariumból tudjuk meg, hogy Cziráky Mózes személyenköz is a nádor ajánlja be.²⁴ E ponton ismét ellent kell mondanunk az eddigi megállapításoknak. Maksay szerint ugyanis már a korábbi nádorok, (Forgách Zsigmond és Thurzó Szaniszló) mellett is titkár volt. Azonban erre utaló adat — egy 1618/1628-ban kelt levelet kivéve — egyelőre nem került elő.²⁵ A Diariumból viszont kiderül, hogy az alapvetően Esterházy Miklós familiárisai közé tartozó Aszalay István 1626–1627-ben a személynök, majd 1629 végéig a nádor igazságszolgáltatási apparátusának tagja. Titkárként Esterházy Miklós nádor mellett is csak 1630 januárjától szerepel.²⁶ Az általa intézett ügyekről csak felületes ismereteink lehetnek. A hozzá írt levelekből úgy tűnik, a címeradományoktól a különböző nádori parancsokig igen sok mindennel kellett foglalkoznia. Bár a hozzá írt levelek címzéseiben előfordul a főtitkár vagy belső titkár megjelölés, ezeknek valóságtartalma kérdéses.²⁷ Az azonban nyilvánvaló, hogy a több titkárral dolgozó nádori kancelláriának²⁸ az 1640-es évekre egyik legtapasztaltabb tagja lett. A nádor melletti pozíció más téren is meghozta számára a felemelkedést. 1638 márciusában III. Ferdinándtól címeres levelet nyert,²⁹ 1640-ben pedig birtokot és házat Nyéken.³⁰

irányában, a tévedés alapja nyilván az, hogy ez már a hármas szám írása kezdetének látszik, pedig a vonal a két betű között elvékonyodik és bár igaz, hogy a kéz nem emelte fel a tollat, de a két betű elkülöníthető egymástól.

- 23 Aszalay Zsuzsanna levele, Fony, 1625. október 4. Címzése: „...Aszalay Istvánnak (...) Tékintetes és Nagyságos (...) Esterházy Miklós uram ő Nagysága jambor szolgálainak nekem szerelemes batiam uramnak...”. MOL E 168 1. tétel 20. sz. Továbbá Papy Gáspár levele Fony, 1627. május 30. Címzése: „Egregio Domino Stephano Aszalai (...) Nicolai Eszterhazy (...) Palatini Aulac Familiari.” MOL E 168 1. tétel 592. sz.
- 24 1625. december 14. A Diariumra a továbbiakban csak a dátummal hivatkozom.
- 25 Maksay, 1992. 85. p., forrása: Buzay György János levele, Bécs, 1628. május 15. [véleménycm szerint ez a helyes dátum], MOL E 168 1. tétel 136. sz.
- 26 Lásd alább, ill. a Diarium megfelelő részeit.
- 27 A legtöbb esetben a levelek címzésében lévő titulusokat kritikával kell kezelni. Viszont Eörsy Zsigmond (egyik közeli munkatársa, a nádor környezetének kiemelt tagja) 1636-ban „belső titkár”-nak nevezi Aszalayt lásd Eörsy Zsigmond Aszalay Istvánhoz, Regéc, 1636. november 3. MOL E 168 1. tétel 203. sz.
- 28 S. Lauter Éva, 1993. 215–240. p., Koltai, 2001. 29–31. p.
- 29 Lásd 14. jegyzet.
- 30 Lásd 21. jegyzet. Források alapján egyelőre nem világos, hogy Ivan Bojničić miért vette fel munkájába Aszalayt, vö. Bojničić, 1899. 5–6. p.

Esterházy Miklós 1645-ben bekövetkező halála a hosszú, nyugodt évek végét jelentette Aszalay István számára. Ismert, hogy az Esterházy-család tagjai között vita volt, hogy kinek a szolgálataira tartsanak igényt később is: László gróf új embereket hozott volna, nagybátyja, Dániel a régi udvar megtartását javasolta.³¹ Noha, mint ezt a hozzá írt levelek is mutatják,³² számítottak és számíthattak Aszalay tudására, ő a nádor mellett szerzett tapasztalatait önállóan kamatoztatta. Nem mindig ismert, hogy kik, és hogyan segítették, kérték fel egy-egy tisztség elvállalására, mindenesetre a következő tíz év mozgalmas volt számára. Először egy fontos, ideiglenes megbízatást kapott: a linzi béke végrehajtásának koordinálására összehívott és végül Tokajban lezajlott tárgyalások királyi küldöttei között kapott helyet, részben azért, hogy az Esterházyak érdekeit képviselje.³³ De nemcsak Tokajban volt ott, hanem a további tárgyalásokon Eperjesen is.³⁴

Eközben pedig — nyilván Draskovich János nádor felkérésére — nádori ítélőmesterként tevékenykedett.³⁵ Ebben a minőségében vett részt az 1646–47-es országgyűlésen. Ítélőmesterként nemcsak az ítélezésben számított rá az új nádor, hiszen Aszalay másfél évtizedig volt Esterházy Miklós, a kor elismerten nagy politikusanak munkatársa, hatalmas gyakorlata és tapasztalata lehetett nemcsak jogi, hivatali, hanem politikai ügyekben is. Mindennél beszédesebben világít rá erre maga az új nádor, mikor egy Aszalaynak írott levelében — miután hosszan mentegetőzik, amiért felbontotta az erdélyi fejedelem királyhoz írt levelét, ahelyett, hogy azonnal Bécsbe küldte volna, — azt kérdezi Aszalaytól, hogy mitévő legyen ilyen helyzetben, kikkel tanácskozzon, és egyáltalán „mit cselekedjem ebben, kegyelmed vagy látott és hallott volna szegény Úr in tali casu, mit cselekedett, avagy mi volna legjobb praescribálnom”.³⁶

Draskovich halála (1649. augusztus) után egy ideig cím és hivatal nélkül találjuk Aszalayt. Úgy tűnik, különösen Esterházy Dániel vette volna folyamatos szolgálatait szívesen, de ő inkább a hivatalviselést választotta. 1650 májusában már azt írja Esterházy Lászlónak, hogy „akaratom ellen, nagy búsulásomra érsek uram [Lippay György] (...) institutiójára s izengetésére (...) fel kelle vennem (...) a vice

31 *Fejes*, 1996. 136. p.

32 Az Esterházyak leveleit lásd MOL E 168 I. tétel 213–267. sz.

33 Lásd *uo.*, különösen: 214–217., 221. sz.

34 A tárgyalásokra lásd: *Zsilinszky*, 1886. továbbá *uo.*, 1887.

35 Ítélőmesteri működésének ezen részének felderítése meghaladná munkánk célját és a rendelkezésre álló terjedelmet.

36 Draskovich János levele, [Moson]Tarsa, 1649. július 27. MOL E 168 I. tétel 192. sz.

judex curiae tisztet.³⁷ Nem tudni, mennyi a kötelező szerénység szavaiban, az azonban biztos, hogy azonnal indult Eperjesre a több mint negyven év óta ismét meghirdetett oktávéra. Feltehető, hogy az országbíró személye is közrejátszott a feladat elvállalásában, Csáky Lászlót jól ismerhette ugyanis az Esterházy-udvarból, ráadásul Csáky 1622-ben szintén Grazban tanult.³⁸

Nemsokára (1651-ben, vagy 1652 elején) azonban ettől a feladattól is megvált és a Magyar Kamara tanácsosa lett — bár itt az indítékok teljesen a homályba vesznek. 1652-ben a Kamara megbízta a Szepesi Kamara, illetve a felső-magyarországi pénzügyek felmérésével, melyet el is végez, igaz, munkájának nem sok következménye lett.³⁹

Nyilván nem véletlen, hogy annyiszor küldték, illetve ment maga Északkelet-Magyarországra: helyismerete és személyes kötődése is elősegítették ezt. 1635-ben Regéc Esterházy Miklós részére való átvételénél, felmérésénél tevékenykedett,⁴⁰ 1644-ig pedig javai egy része is oda kötötte. Ekkor ugyanis II. Rákóczi György hadjáratának következtében elvesztette fonyi házáat és minden bizonynyal tartozékait is — visszakérüléséről vagy az erre tett kísérletekről nem tudni.⁴¹

Mint látható, Aszalay István életének nagyobb részét szülőföldjétől távol töltötte. De a szülőfaluban maradt testvéreivel folyamatos érintkezésben maradt. Levelezésének tanúsága szerint Zsuzsannával szorosabb kapcsolatot tartott fenn, mint Annával. Gyakorlatilag Zsuzsanna és férje vezették a fonyi birtokot, Anna viszont egyre-másra rossz hírbe hozta bátyját. Zsuzsanna szerint férjével pénzüket elisszák, gyerekeik a legrongyosabbak a faluban.⁴² Ráadásul a házaspár lopásba is keveredett, amit rá is bizonyítottak Annára. A vármegye előtti felelősségre vonástól a jelek szerint csak a török beütése mentette meg.⁴³ Ezt szinte már alig színesíti, hogy Zsuzsanna 1640-ben bekövetkezett halálakor Anna Papi Gáspárt vádolta a halál siettetésével.⁴⁴ Aszalay mégsem mutatkozott testvére iránt ellenségesnek:

37 Aszalay István levele Esterházy Lászlónak, Kismarton, 1650. május 5. MOL P 124 b) 220. sz.

38 *Andritsch*, 1965. 50. p. Talán már ezt a hivatalviselést készítette elő Csáky László 1649 decemberében, amikor levélben kéri Aszalayt, hogy a régi barátságot és ismeretséget folytatandó jöjjön fel Bécsbe, ahol ott tartózkodik a kancellár [Lippay György], és amit Szelepcsényi György is javasol. Lásd Csáky László levele, Bécs, 1649. december 19. MOL E 168 1. tétel 159. sz.

39 *Ember*, 1946. 178–180. p.

40 Lásd MOL P 108 Rep. 34. Fasc. C N. 82., továbbá *Sós*, 2003. 230–232. p.

41 *H. Takács*, 1970. 189–190. p.

42 Aszalay Zsuzsanna levele, Fony, 1637. február 20. MOL E 168 1. tétel 39. sz.

43 Aszalay Zsuzsanna levele, Fony, 1637. július 2. MOL E 168 1. tétel 42. sz. Továbbá: Aszalay Anna levele, Fony, 1637. július 27. MOL E 168 1. tétel 15. sz.

44 Aszalay Anna levele, Fony, 1640. január 22. MOL E 168 1. tétel 19. sz.

kérésére (sőt könyörgésére) pénzt, ruhaanyagot küldött, maga mellé vette és Nagyszombatban taníttatta unokaöcsét.⁴⁵ Ismereteink szerint csak egy feltételt szabott Anna elé, nevezetesen a megjavulást, ami egyrészt a bűnös cselekedetek elhagyását, másrészt a kálvinista templom látogatásával való felhagyást jelentette.⁴⁶

Ez utóbbi nem véletlen, mert Aszalay István buzgó katolikus volt. Már grazi tanulmányai sejtetik, hogy a protestáns környezet ellenére megmaradt (vagy visszatért) katolikusnak. Később is kifejezetten jó viszonyt ápolt a magyar jezsuitákkal, különösen Keresztes Istvánnal, aki sűrűn írt neki azokban az években, amikor Nagyszombatban tartózkodott,⁴⁷ vagy Nádasy Jánossal, aki neki ajánlotta egyik művét.⁴⁸ A nagyszombati templomban oltárt is emeltetett,⁴⁹ és feltehetően ide is temetkezett.

1655-ben még részt vett az országgyűlésen, ahol biztossá is választották,⁵⁰ 1656 novembere után azonban nem maradt fenn több hozzá írott levél. Valószínűleg a következő év elején Nagyszombatban halt meg.⁵¹

Szót kell ejteni „jogtudományi” munkásságáról, mely hozzájárult neve korabeli ismertségéhez. Az 1650-es években kezdett terjedni kéziratban az az általa összeállított mutató, mely a Hármaskönyv és az ország főbb törvényeinek tulajdonképeni tárgymutatója. Minden bizonnyal már életében elterjedt,⁵² de nyomtatott kiadására csak 1694-ben került sor.⁵³

-
- 45 Keresztes István levele, Nagyszombat, 1637. augusztus 20. „Kis Aszalaj Giurko”-ként említi. MOL E 168 1. tétel 418. sz. Vö.: Aszalay Anna levele, Fony, 1636. április 17. MOL E 168 1. tétel 14. sz.
- 46 Az Aszalay–tesvérek közti viszálykodásra lásd *Csizi*, 2004.
- 47 Aszalayhoz írott, fennmaradt leveleit lásd: MOL E 168 1. tétel 418–441. sz.
- 48 [*Nádasy János*:] Annus crucifixi Dei Jesu... Az ajánlás kelte: Nagyszombat, 1650. november 1. Lásd: RMNY 2337.
- 49 *Fraknoi*, 1868–1872. III. 233.
- 50 Már 1647-ben az Ausztriához került fekvőjóságok visszacsatolására kirendelt biztosok között van (71. tc.). 1655-ben pedig a határkiigazítás, Mura melletti töltések készítése ügyében kirendelt biztosok egyike (30. tc.).
- 51 *Andritsch*, 1965. 49. p.
- 52 Kéziratok példányai az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában: Index seu Compendium operis Tripartiti... Quart Lat. 2661.; Index seu Compendium breve operis Tripartiti... Quart Lat. 851.
- 53 A kéziratok mű kiegészített változata, címe: Index seu compendium Operis Tripartiti et Generalis Decreti Constitutionumque Incltyi Regni Hungariae, ac Partium eidem Annexarum. olim per Stephanum Aszalai Vice-Iudicem Curiae Regiae, Ordine Alphabetico conscriptus, exopto vero Subsecutorum Diaetalium Articulorum sensu, ad Novissimam usque Diactam Poseniensem Anni 1687 Inclusive actus. Tynaviae, Typis Academicis, Anno 1694. RMK II. 1781. Lásd még RMNY III. Appendix 200A.

A napló

A 17. század elején sem ritka jelenség, hogy a műveltebb emberek közül valaki naplót vezet a köz-, és magánélet eseményeiről. Aszalay István esetében az indítást az utóbbiak, pontosabban magánéleti, szűkebb családját ért sérelmek adják. A vagyonnal kapcsolatos viták eseményei lejegyzésének nyilvánvalóan praktikus okai voltak, ám szerencsére szülőföldjéről való távozása után is fontosnak tartotta feljegyzései folytatását. Egy napló természetesen egy személy benyomásaiból, élményeiből, az általa látottakból is csak azt örökíti meg, amit az illető lejegyzésre méltónak ítélt. Aszalay naplója a családi eseményekről áttér hivatalviselésével összefüggő ténykedéseire, természetesen annak sem hivatalos részeire (pl. az ügyek ismertetésére), hanem arra, amiben ő igazán rész vett: merre utazott, mit csinált, mit látott, kikkel találkozott. Ezzel párhuzamosan a napló nyelve is megváltozik. Az első, valamint a leghosszabb, személyes sérelmét részletesen leíró bejegyzés is magyarul íródott. A hivatalos ügyekre való áttéréssel latinra vált és 1625 augusztusának, szeptemberének magánjellegű jegyzetei kivéve csak szórványosan fordul elő magyar szövegrész.

A papírra vetett események persze nem teljeseek, de így is keresztmetszetet adják életének, és noha kevés egyéni gondolatot jegyzett le, személyisége, gondolkodásmódja is felsejlik a sorok között. Az alábbiakban a *Diarium*⁵⁴ bejegyzéseinek jobb megértéséhez azoknak más források és a szakirodalom alapján összeállítható hátterét igyekszem felvázolni.

Aszalay István *Diarium*ának bejegyzései két fő szálát követnek: a családi események, egészen konkrétan az örökség megtartásával, visszaszerzésével kapcsolatos történések, illetve a hivatalviseléséből eredő utazások, tevékenységek. A családi örökség Aszalay Miklós hagyatékából és a György János által mindhárom testvére hagyott irtványföldekből állt. Még szinte egymás között se rendezték az örökség sorsát, a testvéreknek máris számos nehézséggel kellett szembenézniük. Aszalay István írása is mindjárt azzal kezdődik, hogy Pankotay János elfoglalta a György Jánostól örökölt irtványt, és a maga céljára használta fel.⁵⁵ Később Kiviczky István nevű, feltehetően jómódú fonyi birtokos iktatta magát javaikba.⁵⁶ Lasztóczky Ferenc, Erzsébet bátyja is önhatalmúlag kezdte el szedetni szőlőiket. Ez utóbbi összeütközés

54 Aszalay naplójának tulajdonképpen nincsen címe, én a Kovachich által adott megjelölését használom (rövidítve).

55 *Diarium*, 1624. október 25.

56 Lásd Aszalay Zsuzsanna levele, Kassa, 1632. május 10., MOL E 168 I. tétel 26. sz.

viszonylag hamar véget ért: Lasztóczky Ferenc végül 250 forintot fizetett a szőlőért az örökösöknek.⁵⁷

A falu joghatósága előtt 1625 márciusában került sor a testvérek között a véglegesnek szánt megegyezésre.⁵⁸ A dokumentum átfogó képet ad egyben mindarról, amit élete folyamán Aszalay Miklós Fonyban megszerzett. A legértékesebb földterület természetesen a szőlő volt. A falu határában több részt is magáénak mondhattott a család, melyeket most harmadoltak. Az irtványokat hasonlóan különítették el, legalábbis három irtvány esetében harmadoltak, a negyedik olyan kicsi volt, hogy nem osztották fel, hanem „sors szerint” Aszalay Zsuzsannának jutott. Voltak azonban más irtványok is, néhány kisebb és a György János-féle örökség, amelyet nem tudtak elosztani, hanem azt a falusi bírakra és esküdtekre hagyták, talán azért, mert nem is volt ekkor de facto birtokukban. A ház megosztásában Zsuzsanna nem vett részt, az gyakorlatilag Istváné és Annáé lett: a nagyobb házat István, a kisebbet Anna kapta, viszont mindketten pénzben tartoztak, összesen mintegy 59 forintot adni testvérüknek. Aszalay István és Zsuzsanna pedig március 25-én egyeztek meg ingatlan és ezüst ingó javaik közös kezeléséről.⁵⁹

Aszalay Anna és férje Salygó Farkas nem lehettek megalégedve az osztozkodással: a következő másfél évtized folyamán számos módon próbált Salygó Aszalay Istvánt és Papiékat elrémítve, fenyegetve, majd Papi Gáspárt befeketítve, minél többet megszerezni a maga számára. Ennek mintegy nyitánya volt a Diariumban is leírt konfliktus.⁶⁰ A naplóban szereplő utalások pontos háttere ezzel együtt nem mindig világos: nem találtunk arra nézve dokumentumot — tehát lehet, hogy csak rágalom volt — amivel Salygó vádolta szeptember 10-én Aszalayt. A feszültség azonban nem múlt el: ellenfeleik azt terjesztették, hogy Aszalay Zsuzsanna meg akarja öletni Salygót.⁶¹ Zsuzsanna 1627-ben arról ír, hogy egy „gonosz lelkiismeretű ember, kiről másszor többet írok” próbálta megtámadni Aszalay örökségét, de Papi „hozott igen szép parancsolatot és így is megoltalmazta ellenük az házat, udvart s kertet is”.⁶² Később csak romlott a helyzet. Salygó Farkas Zsuzsannával nem törődve adta el apjuk-

57 Esterházy Miklós nádor parancslevele Rákóczi Pál országbíróhoz Papi Gáspár és felesége szőlői ügyében, Eperjes, 1623. június 11., MOL E 148 Fasc. 688. N. 17.

58 Aszalay István, Zsuzsanna és Anna vagyonosztálya, Fony, 1625. március 25?, MOL E 148 Fasc. 688. N. 41.

59 Aszalay István, Zsuzsanna és Anna vagyonosztálya, Fony, 1625. március 25., MOL E 148 Fasc. 688. N. 40., Diarium, 1625. március.

60 Diarium, 1625. szeptember 10.

61 Aszalay Zsuzsanna levele, Fony, 1625. október 4., MOL E 168 1. tétel 20. sz.

62 Aszalay Zsuzsanna levele, Fony, 1627. május 29., MOL E 168 1. tétel 21. sz.

tól maradt pincéjüket és a maga (Zsuzsanna) házát is szeme előtt pusztították.⁶³ Zsuzsanna váltig kérlete testvérét, hogy jöjjön haza, mert férje nincs itthon és nagy kára lesz távolmaradásának:⁶⁴ „mert itt az hatalmasok egyszer is el veszik egyik örökségünket, másszor is másikat és egyenként addig szedegetik, hogy végtére semmi sem marad.”⁶⁵ Ugyanis Regéc vára és így Fony földesura, Alaghy Menyhért, illetve özvegye Erdődy Anna sem viseltettek jóindulattal korábbi udvarbírójuk gyermekei iránt: Alaghy az egyik szőlő felét és a hozzá tartozó pincét foglalta el, ami feltehetően Salygót is bátorította.⁶⁶ Változást csak az hozott, hogy 1635-ben a regéci uradalomhoz tartozó Fony is Esterházy Miklós kezébe került.

Az örökség másik jelentős részét a munkácsi házak képezték. Mint tudjuk, Aszalay Miklóstól a még Esterházytól vett ház és vele szőlőföld, Szepsi Istvántól pedig szintén egy ház és szőlő maradt hátra.⁶⁷ A politikai körülmények (elsősorban Bethlen Gábor támadásai) azonban nem kedveztek ezek megtartásának: nem feltétlenül volt szerencsés dolog királypárti főúr szervitorának lenni ebben az időben ezen a területen. Ezt a munkácsi házak esete jól példázza, azokat ugyanis Ballingh János, Bethlen munkácsi várnagya foglalta el, feltehetően még Aszalay Miklós életében (1620–1621-ben).

Mínthogy Ballingh nem volt hajlandó megegyezni, ezért Aszalay Bereg vármegye közgyűlése elé vitte az ügyet, ott pedig vizsgáló bizottságot jelöltek és küldtek ki.⁶⁸ Azon kívül, hogy Ballingh volt „erőpozícióban” (ő volt birtokon belül, ráadásul ő volt a vár kapitánya, az erdélyi fejedelem egyik kipróbált embereként), egy komolyan (vagy legalábbis az esetleges eljárásokat bonyolító és így az időt húzó) mondható érv is támogatta az ő jogát. Mint az iratokból kiderül, Ballingh fizetett Aszalay Miklósnak ötven forintot a házért. Noha Aszalay István szerint nem állapodtak meg árban, és ezt az összeget mintegy előlegként fizette Ballingh, de a teljes ár kifizetése előtt apja elhalálozott, ez a tény elég volt az ügy elnyújtására. Úgy tűnik ugyanakkor, hogy Ballingh (előzetesen?, taktikai okokból? — hiszen később is szilárdan ragaszkodott a házhoz) legalább az ötven forint megadását kérte, melyre Aszalayék hajlandók is voltak.⁶⁹ A forrásokból tehát olyan kép bontakozik ki, hogy

63 Aszalay Zsuzsanna levele, Fony, 1629. augusztus 20., MOL E 168 1. tétel 23. sz.

64 Aszalay Zsuzsanna levele, Fony, 1629. ? 21., MOL E 168 1. tétel 24. sz.

65 Aszalay Zsuzsanna levele, Fony, 1630. március 27., MOL E 168 1. tétel 25. sz.

66 Lásd Aszalay Zsuzsanna levele, Kassa, 1633. február 19., MOL E 168 1. tétel 29. sz.

67 Szepsi István végrendelete [Aszalay István közel egykorú másolata], Fony, 1622. október 6., MOL E 148. Fasc. 688. N. 25.

68 Diarium, 1625. január.

69 Lásd Aszalay István feljegyzése (Memoriale) a munkácsi házakról, MOL E 168 9. tétel, 27. sz.

Ballingh tudva, hogy legalábbis nem méltányos az amit tesz, igyekezett további kifogásokkal útját állni a ház átadásának — elvileg eredménytelenül. Elvileg csupán, mert a vármegyei biztosok feltehetően tudtak minderről (ha mástól nem, Aszalaytól), a munkácsi várnaggyal szemben viszont nem tettek semmit.

A Szepsi-féle házat is Ballingh foglalta el. Itt arra hivatkozott, hogy a vár feladásakor húsz köből búzát és valamely birtokot (a szöveg nem egyértelmű) kapott a fejedelemtől Szepsi. Sőt Szepsi harminckét köből búzát a várból elhordott.⁷⁰ Aszalayék a kisebbik rosszat (itt a búza árának megfizetését) ebben az ügyben is hajlandók voltak föl vállalni, eredményt azonban csak évek múlva értek el. Csaknem tíz évvel később Papinak sikerült megszereznie a házat. A pontos körülmények ekkor sem ismereteseek,⁷¹ sem a ház további sorsa, de valószínűleg eladták Papiék.

Aszalay István Fonyból való elutazása (1625. szeptember 26.) után a naplója írásának idejében már nem tért vissza szülőföldjére. A következő négy év folyamán tevékenységének gerincét az országos jogszolgáltatásban való részvétele adja. A Mohács utáni kétszáz év bírósági szervezete és gyakorlata egy viszonylag kevésse feldolgozott területe jogtörténetünknek.⁷² A korszakban két országos hatáskörű bíróság működött: a nádor vezette nádori (vagy helytartói) szék és a személynök vezette királyi tábla. A két tábla a nagyoktávakon (Szent György, Szent Mihály) került megtartásra, Eperjesen a felső-magyarországi megyék, Pozsonyban az alsó országrészek számára. A oktávák azonban korántsem voltak folyamatosan megtartva, különösen az eperjesi törvényszékek szüneteltek, a XVII. század első felében például mintegy negyven évig.

Aszalay István először Cziráky Mózes személynök mellett vett részt az igazságszolgáltatásban. Cziráky hivatalánál fogva a királyi tábla, azaz egy főpap és főnemes, négy ítélmester, négy nemesi ülnök, továbbá az esztergomi érsek két ülnöke és a királyi jogügyigazgató által alkotott második legfontosabb országos hatáskörű bírói fórum élén állt. A királyi tábla a mánások bűnügyei és politikai bűncselekmények kivételével minden ügy első fokú, az ítélmesteri és megyei ügyek tekintetében másodfokú bírósága volt. Aszalay a Diarium szerint a tábla ülésein (ha voltak) nem volt jelen. Viszont két olyan ügyet is leír, melynél a személynök személyesen vagy ítélmesterei útján intézkedett,⁷³ ő pedig egy-egy alkalommal működött közre vagyonosztályban, végrehajtásban, határigazításban és iktatásban.⁷⁴

70 Uo. fol. I. verso.

71 Papi Gáspár levele, Fony, 1634. április 12., MOL, E 168 1. tétel 614. sz.

72 Alábbiakra lásd *Bónis–Degré–Varga* 47–50. p., *Eckhart*, 2000. 258–260. p.

A naplóból kiderül, hogy Aszalay a nádor — mint a nádori vagy helytartói szék főbírája — mellett is az igazságszolgáltatás több fázisában tevékenykedett, a bírói tárgyalásoktól a perhez kapcsolódó eseményeken (tanúvallatás, végrehajtás, stb.) át, az egyszerűbb magánjogi ügyekig (iktatás, vagon-, illetve birtokosztály).

Így az 1628-as év első felétől aztán két-két birtokosztály, tanúvallatás és iktatás lett Aszalay feladata. November végén megbízást kap Nógrád és Hont vármegyékben végrehajtások elvégzésére, ezzel telik el a következő év első fele. Ennek végeztével ismét egyes feladatok, de főként tanúvallatás hárul rá, míg végül ismét Hont vármegyébe kell mennie végrehajtást elvégezni. Aszalay kapott hivatalos parancslevelet is, de fennmaradt Esterházy Miklós egy magánlevele, melyben éppen ennek a feladatnak az elvégzésére szólítja fel.⁷⁵ A címzés „...Sedis Judriae Sacrae Caesareae Regiaequae Maiestatis Jurato Nostro etc.” alapján Aszalay pontos tiszte bizonytalan.⁷⁶

Aszalay István törvényszékeken betöltött szerepe nem világos a naplóból, de többről, ráadásul különböző szintűekről is beszámol. Az oktávák mellett a hosszú bírósági szünetek és zavaros politikai viszonyok következtében a nagybírák ítélkezését helyettesítendő két sajátos törvénykezési forma fejlődött ki.⁷⁷ Az ítélőmesterek vándorbíráskodása eredetileg a nagybírák megbízásos helyettesítéséből állt, de idővel egyre inkább önállóvá vált. Egy–egy nagyobb területet bejárva, fogott bírói társakkal folytatták le a pereket, elvileg bárkinek, bármelyik bírói fórum elé tartozó ügyében ítélkezve. A compromissialis bíráskodás keretében pedig a felek között megegyezése alapján alakítottak bíróságot a kúria vagy annak valamely tagja vezetésével szintén fogott bírói társakból.

Ilyen bíráskodási alkalmakról a Diariumból is értesülünk. Miután Aszalay egyes hivatalos ügyeket elintézett a személynök halála után, az év végén visszatért Esterházy udvarába, aki hamarosan Kereszthury András ítélőmester mellé küldi,⁷⁸ amikor Nagyszombatban éppen rendkívüli (feltehetően nádori ítélőmesteri) ítélkezés zajlott a személynöki ítélőmesterek távollétében. 1629 márciusában említés esik egy, felte-

73 Lásd Diarium, 1627. február 4., 10.

74 Lásd Diarium, 1626. április 17., 1626. május 6., 1626. július 3., ill. 1627. május 3-tól. Az utóbbit először executionak mondja, de „penes litteras donationales” (1627. május 3.), a következő nap pedig már statutionak (1627. május 4.).

75 Esterházy Miklós levele, Fraknó falu, 1629. november 20., MOL E 168 l. tétel, 255. sz.

76 Ez alapján Aszalay esküdt (ülnök) lehetett, bár Maksay jegyzőként említi, *Maksay*, 1992. 85. p.

77 *Bónis–Degré–Varga*, 48. p.

78 Diarium, 1627. december 16.

hetően ítélmesteri törvényszékről.⁷⁹ Valószínűleg compromissionalis bíraskodás történik 1629 augusztusában, míg az aznapi másik eset inkább ítélmesteri bíraskodásra utal.⁸⁰ 1628 őszén pedig a pozsonyi oktáván vesz részt, bár saját szerepét, esetleges teendőit nem említi.

A Diarium születésének idején zajló politikai, közéleti események viszonylag kisebb teret kapnak Aszalay leírásában. Természetesen azon fontosabb események, melyeknek szem- és fültanúja volt, a Diariumban is szerepelnek. Érdekes viszont, hogy a naplóírás alatti időszak egyik legjelentősebb eseménysorával, Bethlen Gábor 1626. évi támadásával, nem foglalkozik — igaz ezen év augusztusáról és szeptemberéről a naplóban semmilyen bejegyzés nem található. Mégis majdnem minden évben akad olyan, a köztörténet szempontjából is fontos történes, amellyel kapcsolatba került Aszalay és így említést is tesz róla.

Az első ilyen az 1625-ik évi soproni országgyűlés.⁸¹ Akárcsak az 1630-ik évi pozsonyi esetében a naplóíró itt még csak megfigyelő, nem résztvevő, ebből adódóan inkább a külsőségek kötik le a figyelmét. Ahogy a későbbiekben is, a nagyobb események mellett leginkább azt jegyzi le, ki, mikor érkezett, távozott a színhelyről. Igaz, különösen a soproni országgyűlésen látványos események is történtek. Az eredetileg szeptember 8-ra összehívott diétán választották nádorrá Esterházy Miklóst, Aszalay urát, és lett országbíróvá Alaghy Menyhért, akit, mint láttuk, szintén ismert. Az igazi látványosság azonban november végén következett: a diéta királlyá választotta Ferdinánd főherceget, a későbbi III. Ferdinándot, és a koronázásra is ott került sor. Ezeket az eseményeket Aszalay mind le is jegyzi, olykor még érzelmeinek is hangot adva.⁸²

1626 januárjában, az országgyűlés határozatának folyományaként⁸³ Cziráky Mózes mellett a Borostyánkő, Kabold, Fraknó, Kismarton, Szarvkő és Kőszeg, valamint tartozékaik Ausztriától Magyarországhoz való visszacsatolásának tárgyalásait kísérhette figyelemmel. Nevezett birtokokat még II. Ulászló zálogosította el

79 Uo. 1629. március 26.

80 Uo. 1629. augusztus 28.

81 Legújabbban Péter, 1985. 69–72. p. Lásd még Pálffy, 2004.

82 Lásd Diarium, 1625. október 25.: „Quem Deus...”; ill. november 27.: „Vivat!” Az időrendet tekintve ellentmondás van Magyarország történeti kronológiája 2. kötete (455. p.) és a többi szakirodalom között. A kronológia ugyanis november 27-ére teszi a koronázást, szemben a december 8-i dátummal lásd Péter, 1985. 71. p. — ami egyébként Aszalaynál is szerepel — utóbbiak szerint novemberben csak a választás volt, és mint Aszalay írja: a Szent Koronát is csak 30-án hozták le Pozsonyból.

83 1625:37. tc. A magyar részről kijelölt biztosok: Telegdy János nyitrai püspök, Batthyány Ferenc, Ostrosith István, Cziráky Mózes, Pákay Benedek, Trstiansky Gáspár és Patachich István.

1492-ben. A reincorporáció a nikolsburgi béke után került előtérbe ismét. Az 1622-es országgyűlésen II. Ferdinánd ígéretet tett a visszacsatolásra,⁸⁴ de 1625-ig ez ügyben nem történt semmi. A naplóban szereplő tárgyalásokon is csak Fraknó és Kabold várainak és tartozékainak sorsát rendezték véglegesen (talán azért, mert Esterházy Miklós kapta meg őket amiről Aszalay szintén beszámol⁸⁵), a többi azonban csak az 1647-es országgyűlés hatására csatolják majd vissza.⁸⁶

1627-ben Cziráky Mózes fontos megbízatást kap: az idős személynök ezúttal a szőnyi béketárgyalások egyik biztosa lesz. Az 1606-ban kötött zsitvatoroki Habsburg–török békét az 1620-as években folyamatosan megzavarták a Bethlen Gábor támogató török akciók. 1625 májusában a gyarmati békével ugyan rendezték a felek a visszas helyzetet, ám a következő évben Bethlen támadásával párhuzamosan, Murtéza budai pasa előbb Nógrád várát vette (sikertelen) ostrom alá, majd elfoglalta Damásd erősségét (1626. október 18.).⁸⁷ A II. Ferdinánd és Bethlen között 1626. december 20-án megkötött pozsonyi békét követően előtérbe került a törökkel való béke megújítása is. A konkrét lépéseket Esterházy Miklós nádor tette a magyar király részéről. Áprilisban egyik familiárisát, Tar Mihályt küldi Budára tárgyalni. A sarkalatos pont Damásd visszaadása volt, melyhez a magyar fél az egész tárgyalást igyekezett kötni, s amelynek érdekében maga Bethlen is fellépett. A török végül május elején kivonult Damásdból, de a tárgyalások ezzel együtt nem kezdődtek meg. II. Ferdinánd március 31-én kérte a nádort a tárgyalások sürgetésére és ha kell, a győri püspök (Dallos Miklós) és Cziráky Mózes Komáromba küldésére, áprilisban pedig kijelölte biztosait (Sennyey Istvánt, Forgách Miklóst, Cziráky Mózes, Esterházy Dánielt, és Gerhard Questenberget). Noha május 20-án Spaczay Márton királyi követ már Budán volt a török követek menlevelével, azok csak — a nádor részéről Eörsy Zsigmond⁸⁸ kíséretében — június 18-án érkeztek meg a tárgyalások kijelölt helyszínére, Szőnybe. A tárgyalások kezdetén, június 30-án azonban már nem volt ott az eseményeket április közepétől a személynök mellett figyelemmel kísérő Aszalay, mivel június 22-én, két heti szenvedés után, Cziráky Mózes elhunyt. A II. Ferdinánd és IV. Murád közti békét szeptember 13-án kötötték meg (lényegében megújítva a zsitvatoroki békét) 25 évre.

84 1622:2. tc. 20. §, 1622:62. tc.

85 Diarium, 1629. január 23.

86 Lásd *Chernel*, 1878. 78. p., ill. *Szalay–Salamon*, II. 311–313. p.

87 Az alábbiakat a MTK 455–457. p. és *Szalay–Salamon*, III. 5–65. p. alapján.

88 Eörsy életére részletesen lásd: *Hiller*, 2002.

Az 1630-as országgyűlés jelentőségében eltörpül az 1625-ik évi mellett, leírásában viszont közel ugyanannyi helyet kap Aszalaynál — aminek az lehet a magyarázata, hogy érezhetően lenyűgözte mozgalmassága, látványossága.

Ezen országos jelentőségű események mellett — törvénykezési munkáján kívül — Aszalay részt vett olykor megyegyűléseken is. Ezek valamilyen formában kapcsolódnak Esterházy Miklóshoz, de nem mindegyik esetben tudni, hogy urának képviselőjében, vagy csak kíséretében volt jelen a naplóiíró — és persze az sem biztos, hogy az összes eseményt lejegyezte, amin jelen volt.

Az után, hogy Aszalay István 1630 februárjában elbúcsúzott Kereszthury András ítélmestertől és Esterházy Miklós nádor közvetlen környezetébe került mint nádori titkár, a naplóbejegyzések száma csökkenni kezd, majd lassan elapad.⁸⁹ Pedig épp ez lehetett az az időszak, amikor értékes információk birtokába kerülhetett, és a nagypolitika történéseit sajátos nézőpontból láthatta. Ebből az időszakból csupán a Bethlen Gábor halála utáni egyes erdélyi és partiumbeli fontos események kerülnek bele a naplóba.

Mint ismeretes, Bethlen Gábor 1629. november 15-én bekövetkező halála után rendelkezéseinek megfelelően, özvegye Brandenburgi Katalin követte a fejedelemségben, aki szeretője, Csáky István befolyása alatt állt.⁹⁰ Ez a helyzet, valamint a hét vármegye visszacsatolását ellenző hajdúk mozgolódása 1630 nyarán lépésre ösztönözte az erdélyi politikusokat, jelesül ifj. Bethlen István váradi kapitányt és Zólyomi Dávidot a székelyek főkapitányát. Felvették a kapcsolatot a hajdúkkal, majd Rákóczi Györggyel. Noha a nádor katonaság felvonultatásával is gátat próbált vetni a számára kedvezőtlen fejleményeknek, a hajdúk győzelmei inkább az ellenkező irányba terelték az eseményeket. Szeptember 20-án Sárospatakon eldőlt: Rákóczi György vállalja a fejedelemséget. Alig egy héttel később a fejedelemszony lemondott, és az erdélyi országgyűlés id. Bethlen Istvánt választotta fejedelemmé. Két hónap múlva a már a Brandenburgi Katalin által is támogatott Rákóczi előtt Bethlen István is meghátrált, és december 1-jén az országgyűlés már öt tette fejedelemmé. A királyi Magyarországgal szemben fennálló hadi helyzet ezzel nem szűnt meg, sőt a rakamazi ütközetbe torkollott, amit viszont hamarosan békekötés követett.

Aszalay a királyi politikát Erdéllyel szemben mozgó Esterházy mellett csak a fontosabb politikai eseményeket jegyzi fel, valamint az egyes pártok követeinek mozgását. Nyilvánvaló, hogy a tőle távol történő eseményekről jó pár nap késéssel értesült, a naplóba való bejegyzés viszont nem egységes. Brandenburgi Katalin le-

89 Talán a megnövekedett elfoglaltságnak köszönhetően.

90 Az alábbiakra lásd Erdély története II. köt. 687–692. p., MTK 2. köt. 458–459. p.

mondását és Bethlen István megválasztását, de Rákóczi György és Bethlen találkozását is meglehetősen pontosan rögzíti (noha az első esetben semmiképpen sem lehetséges, hogy egy nap alatt megérkezett volna a hír — tehát utólag írta a megfelelő időpontra). Ezzel ellentétben a sárospataki találkozó esetében már több napos az eltérés, a rakamazi ütközetet pedig egy hónappal későbbre datálja, — feltehetően ezt is jóval utóbb írta be a vele egy sorban lévő bejegyzésekkel együtt.⁹¹

A munkájához vagy dominusaihoz kapcsolódó események mellett néha feljegyez egy–egy természeti jelenséget vagy rendkívülinek mondható eseményt (pl. Bethlen Gábor meggyilkolásának álhírét⁹²), illetve néha–néha személyes jellegű történet, fizetségeit és kiadásait. De ezek csak színesítik a Diariumot. Két dolog — legalábbis az ezekkel kapcsolatos bejegyzések száma alapján — azonban minden bizonnyal érdeklődése középpontjában állt. Az egyik a török uralom, a török kiűzésének kérdése. Erre lehet következtetni abból, hogy bár biztosan hallott számos eseményről, személyről különböző valóságtartalmú híreket, kevés kivétellel csak azokat jegyzi fel, melyek a törökök elleni háborúra, a török kiűzésére utalnak, azzal biztatnak. A spanyol király elhatározásától, Tilly várható támadásán keresztül, a pálos szerzetes álmáig minden biztató — egyébként valószínűleg már akkor kivéssé reális — hír, esemény helyet kapott a Diariumban.

Másik fő „érdeklődési köre” a vallás, pontosabban a katolikus hit ügye. Jellemző, hogy az 1625-ös országgyűlés idejéből a már említetteken kívül lényegi momentumként csak a zágrábi prépost protestánsellenes kirohanását jegyzi fel. Ott van a bicseai templom elfoglalásánál, és naplójába másolja II. Ferdinándnak a felső-ausztriai prédikátorok elűzéséről szóló rendeletéből az elűzések indokait — talán példa gyanánt. Személyes vallásossága is előbukkan leginkább az évvégi „zárógondolatok” formájában, de igen sokszor írja le azt is, hol hallgatott misét, hol töltött egy–egy fontosabb ünnepet, sőt mint kiderül, egyszer Bécsben körmeneiten, másszor pedig a mariazelli zarándoklaton vett részt.

Aszalay István Diariuma képet ad egy ígéretesen induló és folytatódó hivatali, („jogtudó értelmiségi”)⁹³ pálya fontos, kezdeti szakaszáról. Emellett értékes adalé-

91 Lásd Diarium, 1631. január. Sajnos mivel másolatról van szó, az utólagos bejegyzések, betoldások nem mindig különíthetőek el egyértelműen (illetve az sem zárható ki, hogy a másoló tévedett), de több is lehetett, lásd a Széchy György halálára vonatkozó bejegyzést (1625 szeptember)

92 Diarium, 1627. március 6.

93 A kifejezést a korszak vonatkozásában Dominkovits Pétertől veszem, utalva az általa felvetett kutatási témára, *Dominkovits*, 2002/1. 5. p., lásd továbbá a hivatkozott irodalmat is. További tanulmányok a szóban forgó rétegről újabban: *Dominkovits*, 2002/2, *Gecsényi–Guszarova*, 2003.

kokkal szolgál a XVII. század első fele országos bíraskodásának, egyes politikai eseményeinek vonatkozásában is.

Aszalay Diariumának utóélete

Aszalay István naplójának sorsa tulajdonképpen összefonódik Kovachich Márton György munkásságával. A jelen közlés alapjául szolgáló szöveg az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárának Fol. Lat 103. jelzetű kötetében található.⁹⁴ E kötet elején található cím (*Collectio diariorum rerum Hungaricarum*)⁹⁵ tulajdonképpen fedi is a tartalmat. A kötet első felében kalendáriumokból kimásolt bejegyzések találhatóak, utána következik Aszalay, majd Sebesi Ferenc naplója (fol. 58–88.), majd pedig egyes, XVII–XVIII. századi országgyűlésekről készült feljegyzések, illetve iratok másolatai. A kötet végén az 1644-ik nagyszombati tárgyalások naplója került bemásolásra. A 175 lap rectóján olvasható bejegyzés szerint a másolatokat Kovachich készítette 1797-ben.⁹⁶ A munka második részét több mutató teszi ki, melyek időrendi, illetve nevek szerinti bontásban magyar történelemtől szóló, részben e kötetben található forrásokra vonatkoznak — tehát ez valójában a *Series chronologica diariorum* kézírata.⁹⁷ Ezek alapján feltehető, hogy a Fol. Lat 103. kötetének naplói a *Scripores minores* folytatásaként jelentek volna meg.

Kovachich művében kevés utalás található az eredeti kézíratra. A *Diarium* végén a másoló megjegyzi, hogy az eredetiről másolta,⁹⁸ ennél többet azonban csak a *Series chronologica diariorum* árul el. E szerint az eredeti az *Institutum* gyűjteményében található.⁹⁹ Hogy oda hogyan került, azt egyelőre nem érdemes találgatni, de a szálakat talán a Magyar Kamara körül kell keresni, ahova Aszalay István irathagyatéka jutott. Ugyanennyire nyitott kérdés, hogy mi lett az eredeti kézírral az *Institutum* megszűnése után. Ismeretes, hogy a gyűjtemény nagyobb része (elvileg egésze) Széchényi Ferenc tulajdonába került, ám Aszalay *Diarium*ának eredeti

94 A kötetre vonatkozóan lásd *V. Windisch*, 1998. 123–124, 133. p.

95 A teljes cím: *Collectio diariorum rerum Hungaricarum e diversis calendariis exscriptorum. Industria et sumptibus Martini Georgii Kovachich Senquiciensis. Ex Instituto Diplomatico-Historico Széchényianac. OSzK, Kt. Fol. Lat. 103. fol. 1r.*

96 Bár inkább az összeállítás az ő műve, mert a kötet kétségtelenül több kéz írása.

97 *Kovachich*, 1798b.

98 Fol. 56v, a kézirat végén: „Ex originali authographo Stephani Aszalay.”

99 „Ex Authographo in Grammatophylacio Inst. Diplom. Hist.” *Kovachich*, 1798b, 44. p. Az *Institutum*ról lásd *V. Windisch*, 1998. 48–93. p.

kéziratára a Széchényi Könyvtárban egyelőre nem bukkantunk. Elképzelhető, hogy a Kovachich által visszatartott anyagok között volt és elkallódott.¹⁰⁰

Aszalay István Diariuma Kovachich másolatgyűjteményének jóvoltából XIX. század második felében még a szűkebb tudományos köztudat része volt. Toldy Ferenc egy helyen említi Aszalay 1624–1631 között írt ifjúkori naplóját,¹⁰¹ melyből Szalay László idéz is Esterházy Miklós nádorrá választásával kapcsolatban, a kézirat lelőhelyére való utalás nélkül.¹⁰² E két említés után viszont csak a Pallas Nagy Lexikona tünteti fel a naplót sajátos pontatlansággal: a szócikkíró szerint ugyanis kiadásra került a Magyar Történeti [!] Emlékek XXIII. kötetében.¹⁰³ A hivatkozott helyen azonban nem Aszalay István naplóját találjuk, hanem Sebesi Ferenc naplójának részleteit,¹⁰⁴ a két munka kapcsolata és a tévedés nyilvánvalóan onnan ered, hogy Kovachich gyűjteményében Sebesi naplója követi Aszalayét. Ezen említések után azonban a szakirodalomban nincs nyoma Aszalay művének egészen Kulcsár Péter 2003-ban megjelent lelőhelyjegyzékéig.¹⁰⁵

A közlés szempontjai

Aszalay István Diariumának a közlés tekintetében legfontosabb tulajdonsága, hogy XVIII. század végi másolatban maradt fenn. Ebből következően nem lehet teljes bizonyossággal megállapítani, milyen volt az eredeti szöveg, milyen hibák, kihagyások származnak a másolótól, illetve mennyire változtatta meg a szöveg tagolását. E tényezők miatt az alább részletezettek szerint kevésbé ragaszkodtam a Fol. Lat. 103. kötetben található szöveghez.

A magyar nyelvű részeket betűhíven írtam át, csak a szöveg tagolását, a közponozást és a nagybetűk használatát változtattam meg.

100 *V. Windisch*, 1998. 83. p.

101 *Toldy*, 1865. 104. p.

102 „Az egykoru Aszalay István october 25-én naplójába jegyzé: »Esterházy Miklós százhuszonöt szavazattal nádornak választott dicsőségesen, kit Isten sok esztendőkiig éltessen s a haza atyjává tegyen irgalmasságában.«” *Szalay–Salamon*, II. 224. p.

103 *Pallas* II., 247. p.

104 A helycs hivatkozás: *Szilágyi Sándor*: Okmánytár I. Rákóczy György diplomáciai összekötő-tétsceihez. Bp., 1874. (Monumenta Hungaricae Historica. Magyar Történelmi Emlékek, XXIII.) 114–116., 517–521. p.

105 *Kulcsár*, 2003. 31. p., bár itt is magyar nyelvűként van feltüntetve.

A latin szöveget a humanista helyesírás szerint, alapvetően az Oborni Teréz által javasoltaknak megfelelően közlöm.¹⁰⁶ Az u, v illetve i és j betűket kiejtés szerint használtam. A kétpontos y-t megtartottam, a szövegben szintén előforduló egy-pontos y-t technikai okok miatt pont nélküliként írtam át. Az elírásokat, nyilvánvaló helyesírási hibákat (ilyennek tekintetem a másoló következetes tévedéseit: Szepsi helyett Szepki-t, nagy z helyett nagy i betűt írt [pl. Zirciensi–Ircziensi]) megjegyzés nélkül javítottam. Nagy kezdőbetűt használtam a mondatok elején, a tulajdonneveknél (földrajzi-, személy-, intézménynevek stb.), a dátumban használatos ünnepek és hónapok neveinél, az uralkodói többszám névmásainál, továbbá a személynévből képzett köznevek, népnevek, az uralkodóra utaló névszók, névmások, kifejezések (Princeps, mint erdélyi fejedelem, Suae Majestatis stb.) esetében. A tulajdonneveket betűhíven írtam át. A központozást és az írásjeleket az eredetitől eltekintve az értelemnek megfelelően használtam. Mondatkezdő szónak a naplóbejegyzések esetében a számot (pl. 23. die) tekintettem.

Az egy naphoz tartozó bejegyzéseket összevontam („eodem die” kezdetű mondatok általában új sorban voltak találhatóak). A lap tetején előforduló (tájékoztató segítő) hónapmegjelöléseket elhagytam. A bejegyzésekben fellelhető ellentmondásokat (napok felcserélése) nem javítottam, csak akkor, ha egy nappól volt szó.

A rövidítéseket megjegyzés nélkül feloldottam (kivéve az indexelt rövidítéseket pl. 2^a). Ez alól kivételt képeznek a tulajdonnevek rövidítései, melyeket szögletes zárójelben közlök. Az általam olvashatatlan, vagy értelmezhetetlen szavakat szögletes zárójelbe tett kérdőjellel, a feloldhatatlan rövidítéseket szögletes zárójelben három ponttal jelzem. A szövegbeli hiányt szintén szögletes zárójelben három pont mutatja.¹⁰⁷ Azon esetekben, melyeknél a kihagyott szó nagy valószínűséggel kikövetkeztethető, úgy azt szögletes zárójelben közlöm.

A szöveg oldalak szerinti tagolását szintén szögletes zárójelben a szöveg folyamatoságát nem megbontva adom meg (pl. [37v]). A regesztákat a hónapok neve után szögletes zárójelben közlöm. A másolótól származó megjegyzéseket dőlt betűvel szedtem.

A lábjegyzetekben alapvetően a Diarium szövegének személy-, és helynevei kerülnek azonosításra. A helynevek után zárójelben azon egykori vármegyét adom meg, mely területén található volt a település. A jelenlegi elnevezést Lelkes György munkájából¹⁰⁸ kerestem vissza. A mai Magyarországon található helyne-

106 *Oborni*, 2000.

107 A másoló az általa elolvasni nem tudott szavakat helyük kihagyásával jelczté.

108 *Lelkes*, 1998.

veknél csak azon esetben tüntettem fel a mai nevet, ha az jelentősen (pl. nem csak írásmódjában) eltér az akkortól. Jelenkori közigazgatási beosztást nem közlök, csak amennyiben nem a mai Magyarország területén található a település, úgy a megfelelő országot közlöm.

A Diariumban található személyek (a helynevektől eltérően) csak abban az esetben kerülnek „lábjelzetelésre”, ha a napló szövegében írottaktól eltérő, azt kiegészítő adatot találtam rájuk. Ilyen esetben is csak a fontosabb, véleményem szerint a szöveg megértését segítő információkat közlöm hivatkozással. A naplóíró gyakran használt névszokat egyes személyek nevei helyett, ilyen elsősorban a dominus (illetve jelzős változatai). Ezeket — mivel a jelölt személy a szövegösszefüggésekből adódik (elsősorban Cziráky Mózes, Esterházy Miklós, esetleg Kereszthury András) — nem értelmezem lábjegyzetben.

Minden hely és személynevet csak első előfordulásánál jegyzeteltem, a helyneveket mondatonként, avagy naponként egy jegyzetpont alatt. A regesztákban a fontosabb események kiemelésére és összefoglalására törekedtem a szerző által írottakat nem kritizálva. Az 1626-tól csak szórványosan előforduló magyar nyelvű szövegrészeket dőlt betűvel szedtem.

A közlés alapjául szolgáló másolat lelőhelye: Országos Széchényi Könyvtár, Kézirattár, Fol. Lat. 103. *Collectio diariorum rerum Hungaricarum...*, ff. 32r–56v. Kovachich Márton György másolata, 1797. A Kovachich által adott cím (vagy inkább tárgymegjelölés): „*Diarium, quo diversa publica privataque acta ab anno 1624. 25 Octobris usque 1631 20. Decembris connotatur.*”

Forrásközlés

Aszalay István: Diarium (1624–1631)

[32r]

Memoriale 1624

Octobris

[Pankotay János birtokfoglalása, Aszalay tiltakozása.]

25. die Pankotay János az fonyi¹⁰⁹ földön levő ortván földeket, mellyek György Jánosrol reánk szalottanak volt, hatalmasul el foglalta akkor szinten mikor meg szántatván bé akartuk vetetni.

26. szántatott mas ugyan azonok féle ortvánt is egyet. Protestaltam ugyan ezen dolog felől Alagy uram eő Nagysága¹¹⁰ ispánya előtt, Megyesi Ferencz előtt, és az fonyi mester előtt, és több jelen lévő személyek előtt ante prandium.

Novembris

30. die indultunk el Munkátsra,¹¹¹

Decembris

[Salygó Farkas tettei. Boreladás.]

4. die érkezünk oda. Salygó Farkas szűrt az köz szőlőből az labjan hat hordo bort, a N° 6. Othon a mint iránzom két átalagval, és egy hordoval, annak előtte az Muharas szőlőből vett el egy hordoval, és azon kívül negyedfél köblőt idest vas N° 1, cubulum 3 ½. Az előtt penig az Muharas szőlő terméséből vett el egy hordoval, és negyedfél köblőt azon kívül, id est vas N° 1. cubulum 3½. Attuk el a borokat 28 die November florenis 18, vas erant adhuc vasa Trja,[?] quod dominus Sajgo in die divisionis non comparuit.¹¹²

Octobris

109 Fony (Abauj–Torna vm.).

110 Alaghy Menyhért (?–1631) 1613-tól báró, 1622-től Zemplén vármegye főispánja, főajtónálló-mester 1618–1625, országbíró 1625–1631. Regécet 1612-ben öröklí meg nagybátyjától, Alaghy Ferencztől. Felesége Erdődy Anna (?–1634), 1614-től. *Szabó*, 1999. 56–58. p.

111 Munkács (Bereg vm.), ma Mukacevo, (U).

112 Az osztály (divisio) a közös ingó, vagy ingatlan vagyon felosztását jelentette, mely történetesen a jogosultak közös megegyezéséből, vagy királyi, illetve bírói parancsra. A családtagok, illetve jogosultak nem, életkor szerint különböző mértékben részesedtek (Vö. *Eckhart*, 2000. 285–286. p.) Aszalay István későbbi jogszolgáltatási működéséhez köthető további egy ingó és két birtokosztály minden bizonnyal bírói parancsra történt meg, bár Aszalay részvétele a nevezett eseményekben nem egyértelmű, mert az első és utolsó esetben csak tényként — saját szerepéről nem szólva — közli az esemény megtörténtét.

[Az atyai javak felosztása. Salygó Farkas távolmaradása.]

14. die ad dividenda et sequestranda bona paterna, ex communi et magnifici domini Melchioris Alagyi consensu, et voluntate convocavimus homines certos ex comitatu. Erant autem ex parte Stephany Aszalay duo nobiles, utpote dominus Volfgangus Szasnyay, iudex comitatus Abaujvariensis, Emericus Papp Visoliensis. Ex parte Susanna Aszalay Michael Gellej ex Alpár, Michael Dienes¹¹³ ex Collatfalva et pro parte utriusque procurator egregius Andreas Perenyi Baxensis.¹¹⁴ Dominus autem Volfgangus Salygo non comparuit una cum suis, quare solemniter protestatione facta tum a me, tum a Susanna Aszalay re infecta arbitri discesserunt, sequenti autem die super eandem rem facta est protestatio a Stephano Aszalay coram spectabili et magnifico domino Melchiore Alagyi. Die quodam tempore vindemiarum in domo decimae idem dominus Volfgangus Salygo maledixit et blasphemavit contra Andream Perényi procuratorem causarum comitatus Ujvariensis, et super hanc rem facta est a me protestatio coram nobili ac egregio domino Gregorio Literato Somoglensi residente in Vilmány.¹¹⁵

Memoriale 1625

Januarii

[A Bereg vármegyei közgyűlés biztosokat küld ki a munkácsi házak ügyében. Aszalay tárgyalása Ballingh Jánossal, a Szepesi-féle ház ügyében. A vármegyei biztosok Ballinghnál. Jelentéstétel a közgyűlésen a házak ügyéről, Aszalay megjegyzései ezzel kapcsolatban.]

6. die idest in Epiphania Domini adfui in comitatu Bereghiensis conventu in Ardo¹¹⁶ celebrato, causamque meam de domo paterna proposui, et de domo egregii domini Stephani Szepesi, et eodem tempore ad dominum capitaneum Joannem Balingh,¹¹⁷ de restitutione domus utriusque designata est legatio. [32v]

16. die conveni dominum capitaneum praesidii Munkatsiensis dominum Joannem videlicet Balingh et instans de domo egregii domini Stephani Szepesi, ut consorti ejus Susannae Aszalay restitueretur. Responsum accepi, minime id fieri posse, sine expressa serenissimi Principis¹¹⁸ super hanc rem commissione, siquidem tempore

113 Dienes Mihály testvérével 1619-ben kapott nemesi levelcet, lásd *Csoma*, 1897. 172. p.

114 Vizsoly (Abaúj–Torna vm.); Abaujalpár (uo.), ma; Korláth (uo.); valószínűleg Szentistvánbaksa (uo.).

115 Vilmány (Abaúj–Torna vm.).

116 Beregardó (Bereg vm.), ma Csepivka, Beregszász/Beregovo részec, (U).

117 Ballingh János (?–1645) Bethlen Gábor idejétől haláláig Munkács főkapitánya. *Makkai*, 1954. 667. p., *Lehoczky*, 1899. 82. p.

deditionis arcis Munkacsiensis Princeps ut aliis, ita etiam domino Szepsi non ex spontanea et libera voluntate, sed tanquam coactus aliquot cubulos tritici dari curavit, et praeterea quaedam apud se ex rebus domini Eszterhazy¹¹⁹ a domino Joanne Farnosy donatio retinuit, nec quicquam ex praedictis postulandis Princeps post deditionem arcis restituit, quorum summa prope modum quoque 400 florenorum numerum aequaret. Cupimus commissionem a Principe habuit, cujus viribus bona etiam propria occuparet, et [...] in captivitate detineret. Rebus sic prolatis addidit ipsismet potius pro parte Principis summam rerum praedictarum a nobis exigi posse, praeterquam quod omne jus, et dominium in domum, resque ejus tam mobiles, quam immobiles habeat, cui adjunxit quoque nomine Principis quatenus ejus est capitaneus posse arestare, si vellet; dicta praesentibus Nicolao Kisfaludi castellano arcis ejusdem, Joanne Teczeny, consorte Nicolai Kis Faludi, qui omnes pro parte ejus loquebantur.

Nota: 1° De his Principem requirere, et sicut se res habeat per viros fidedignos informare, et debitorum, si quae sunt relaxationem flagitare. 2° Praedicta omnia a domino capitaneo domino Stephano Szepsi condonata esse probatur, qua uxor fide parata est id fateri: quia domino Szepsi id ipsum fassus est domino Földvari Emerico. 3° Quia post deditionem arcis nullus haec ab ipso repetiit cum tamen ab [...] repetita sunt. 4. Quia nec ab ejus consorte post obitum ejus quisquam hactenus petiit, imo cum ipsa consors [...] ejusdem domus ante tempore messis anni 1624 existens Munkatsini dominum capitaneum convenisset, responsum accepit, se velle protinus domum restituere, si modo ipse hic velit habitare et nihilominus restitueret, si aliquam prohibitionem dominus Casparus Dearne non fecisset, sed curet, ut adsit post messem, et hoc negotium cum Casparo Dearne [33r] lege dirimetur, et quod juris erit protinus exequetur testis consors. Pa:¹²⁰ hinc factum est. Dominum

118 Bethlen Gábor (1580–1629), erdélyi fejedelem 1613–1629.

119 Ti. Esterházy Miklós. Esterházy Miklós (1582–1645) életének csak az Aszalay István vonatkozásában fontos eseményeit tekintjük át *Péter*, 1985. 7–53. p. alapján, életének további eseményeire lásd uo. 53. p.-tól, továbbá a szakirodalmat uo. 203. p., továbbá *Szalay–Salamon*, I–III., újabban: *Hiller*, 1992. Esterházy Miklós Mágóchy Ferenc halála után egy évvel 1612 novemberében veszi el annak özvegyét Dersffy Orsolyát, akinek kezével Munkács várát és tartozókait valamint a lánzsári uradalmat is megszerzi. Első feleségének halála (1618), majd a következő hadi és politikai események miatt elhagyja Északkelet-Magyarországot és birtokait is részben elveszti: Munkácsot II. Ferdinánd 1622-ben Bethlen Gábornak adja. Az országgnyűlés azonban 1622-ben országbíróvá, majd 1625-ben nádorrá választja Esterházyt, aki ekkor a királyi Magyarország Pázmány Péter mellett másik legjelentősebb személyisége, amit nemzetközileg is elismernek: 1628-ban megkapja a spanyol királytól az Aranygyapjas-rendet.

120 Eredetileg valószínűleg P.s. (post scriptum).

provisorem Stephanum Buday¹²¹ inter utramque faeminam terminasse, et executio facta fuisset,¹²² nisi a domino capitaneo prohibita fuisset. Deus iudex et vindex orphanorum.

25. et 26. die adfuerunt legati a comitatu Bereghiensis designati ad dominum capitaneum in Munkáts racione domus communis et domus Szepsi.

27. die celebratus est conventus comitatus Bereghiensis, cui adfui et ante omnia racione nostrae domus data reletio relata est, quae erat talis, nimirum domum paternam se his de causis tenere. 1° Quia vivente adhuc domino parente florenos 10 se pro spe futurae emptionis domus domino parenti expendisse. 2° Quia prope quingentis florenis dominus parens debet quibusdam Munkatsiensibus, et hi domum per eum restituti non permitunt. 3°: fratres dominae novercae contradicunt. 4° Addidit, supra nihilominus debite aestimatur domus, se pretium deponere velle. Sed contra per me responsum est. Ad 1um: esto ita sit, quod tamen probandum est nullus tamen inter eos certus contractus de domus pretio fuit. Ad 2um: debita non sunt tanta quanta refert, nec domini parentis sunt, sed domini Eszterhazi Nicolai, quae dominus parens tanquam provisor ejus necessitate domini sui coactus cum Blasio Bato contraxit, et eadem necessitate coactus suas literas obligatorias exhibuit, sperans se brevi restituere posse, ubi tamen debitum non esset suum, nisi ex quadam, levi parte specificavit, pro meliori tamen esse bono modo cum matre ejus conveni, literasque obligatorias domini parentis recepi, ipsaque totum suum jus, quod praetendebat a domo exemit praesentibus Stephano Kigyosy, Nicolao Andos, et nobili domina relicta Mathiae Kis. Et siqui alii concreditores reperirentur, quos ignoro, jure causam suam prosequantur. Ad 3^{ium}: cum fratribus dominae novercae sorores meae me absente convenerunt, et in paratis pro omnibus quingentos florenos levaverunt, literae id probant, et testes ipsi, et multi alii, et ex his dominus magnificus Paulus Rákóczy.¹²³ Ad 4um: domus nostra non est aestimabilis, ego nec aestimari quamdiu vixero permittam. Protestatio: super quam rem protestatus sum. Nos videlicet non

121 Valószínűleg Buday István (?–1643 c.) birtokos nemes, 1636-ban a Rákócziak csetneki udvarbírója. *Makkai*, 1954. 668. p.

122 A peres eljárás végét elvben a végrehajtás (executio) jelentette, melynek során az ítéletet végrehajtották, azaz (polgári per esetében) az ingót szétosztották, az ingatlanba pedig beiktatás történt az ítéletnek megfelelően. A végrehajtást az illetékes (ítélkező) bírói fórum rendelte és végeztette el (kivéve azokat, melyeknél bírságot, vagy bármi olyat kell fizetni, amiből a bírő is részesül. Hármaskönyv. III. 7.) a felperes kérésére. A kúria illetve a hiteleshely embere parancslevéllel lett felszólítva a végrehajtás elvégzésére, amiről a kiküldött a érintetteket külön is értesítette. A helyszínen azután a felek és (adott esetben) határosok jelenlétében az ítélet és a kiküldő határozat közlése után konkrétan sor került az ingók szétosztására, vagy az ingatlanba való beiktatásra. A kiküldöttek minderről jelentést tartoztak tenni

discedere a jure nostro, esto ipse violenter occupet domum nostram. Instantia: institi praeter haec coram comitatu, ut dignarentur data occasione penes nos instare, apud serenissimum Principem, remque totam prout est, exponere quod benigne pollicitus est. [33v] Pro domo Szepsiana responsum est eam esse in gratia Principis, et cui Princeps velit, se ei daturum.

25. die exivi Beregszászino.

Februarii

[Visszatérés Fonyba. Tolvajlás a háznál. Aszalay ügye Alaghy Menyhért törvényszékén: törvényes osztzkodásra kötelezik]

1. die veni domum ad Fony. Et eadem die audivi, et vidi perfractam domum nostram, et ex tribus vasculis mediam partem ebibisse furtim.

25. die celebrata est sedes judiciaria spectabilis et magnifici domini domini Melchioris Alagyi in Visol, in qua causa de divisione nostra ventilata est, et quindena sub paena florenos 100 terminata, ut omnia sub juramento producantur.

Martii

[Ingó és ingatlan javak elosztása. Cshysy Boldizsár halála, temetése.

Az örökség felosztása. Megegyezés nővérével javaik közös kezeléséről]

11. die ante festum Sancti Gregorii Papae ratio facta est, quam divisio nostra fieri debebat.

14. die vineae, terrae arabiles sequestratae et distributae sunt.

15. die res domesticae, ferramenta, vasa, cadi, etc. in tres partes sorte distributa, in partem meam ista venere q[...] vide alibi.

17. die generosus dominus Baltasar Cshysy magnifici domini domini Melchioris Alagyi aulae familiaris primarius, confessus et communicatus obdormivit in Domino apud aedes proprias in Szánto. Sepultus est Jaszoviae¹²⁴ in capitulo feria sexta Paschatis.

25. die cum sorore Susanna de rebus domesticis convenimus domus vinearum, terrarum arabilium, rerumque omnium tam suarum, quam mearum de cultu, et utilitate mutue conventionione facta, eadem omnium ambobus incumbit cura.

Aprilis

[Távozás Fonyból Szőgyénbe. Esterházy Miklós Bécsbe, az uralkodóhoz megy.]

10. die exivi domo Fonjensi.

123 Rákóczi Pál (1596k.–1636) I. Rákóczi György öccse, 1625–1631 országbíró, 1622-től Sáros vármegye főispánja. *Fallenbüchl*, 1988. 82. p., *Fallenbüchl*, 1994. 93. p., *Keresztes*, 1928. 101–102. p.

124 Abaújszántó (Abaúj–Torna vm.); Jászó (uo.); ma Jasov, (Szl).

24. die intravi Szőgeniense¹²⁵ castellum ad illustrissimum¹²⁶ [...].

27. die discessit Viennam ad Suam Majestatem.

Maji

*[Althan gróf keresztállítása, fogolykiváltó működése.
A keresztre függesztett táblán lévő három kulcs jelentése.
A gyarmati béke megkötése. Esterházy Miklós visszatér
Bécsből Kismartonba.]*

4. die erigitur crux in Szőgeny lignea a domino illustrissimo comite Michaelae Adolpho ab Althan¹²⁷ ea ratione ut quolibet anno, florenos ungaricales [...] in eam ipse comes tanquam praefectus Congregationis Sancti Michaelis Archangeli, cujus inter reliqua officia munus est liberare captivos, conjiciat pro liberatione captivorum. [...] Ordinavit praeter hanc alias cruces in Hungaria diversis in locis 32 pro quibus ordinavit cum praedicta florenis 10000 singulis annis ad liberationem captivorum.

22. die ibidem ipsamet cruci in porta defossa applicuit tabellam tribus clavis dicendo. Ad primum: in nomine Patris. [34r] Ad 2um: in nomine Filii et domini nostri Jesu Christi ad liberationem captivorum. Ad 3^{tium}: in nomine Spiritus Sancti ad consolationem afflictorum, et post haec imposuit trecentos florenos in ea, licitum omnibus est imponere quantum vult. Amen. Et sic ad gloriam Dei. Eodem die ipsemet comes ab Althan sui nominis Michaelis 33 hospitio laute excepit.

26. die pacificatio [Gyarmatiense] conclusa, et sigillis manuunque subscriptione munita est, eodem tempore pars utraque mutua dona acceperunt.

1o 27. die illustrissimus dominus comes Nicolaus Eszterhazy Viennam discessit, rediit in Kis Márton¹²⁸ die 1° Julij.

Julii

*[Csáky István és Pálffy Katalin esküvője.
Levelek küldése nővérének és Kigyósi Istvánnak]*

1^a die ex Szőgeny appulimus in Kis Marton. Eodem die discessit illustrissimus ad nuptias magnifici domini Stephani Csáký, qui nupsit filiam illustrissimi condam comitis domini Sigismundi Forgacs Regni Hungariae olim palatini filiae ex magnifica domina [Catharina] Pálffy.¹²⁹ Eodem die discessit dominus Balthasar

125 Szőgyén (Esztergom vm.), ma Svodín, (Szl).

126 Feltehetően Esterházy Miklóshoz.

127 Michael Adolf Althan (?–1636), 1601–1605 esztergomi, majd győri végvidéki (1606) főkapitány, 1610-től gróf. *Nagy*, I. 25. p., *Pálffy*, 1997. 271, 277. p.

128 Kismarton (Sopron vm.), ma Eisenstadt, (A).

129 Csáky István (1603–1662), 1625–1632 Kolozs vármegye főispánja, 1644–1662 tárnokmester. Forgách Zsigmond (1565–1621), 1606–1608 és 1610–1618 országbíró, 1608–1610 tárnok-

Heltaÿ ex Szeles Kút¹³⁰ in suam patriam per quem ad sororem et dominum Stephanum Kigyósÿ literas dedi.

9^a die ex Kis Márton ab illustrissimo discessi domum visitaturus.

Augusti

[Alaghy Menyhért megkeresése a György János-féle örökség ügyében.]

19. die találtam meg Alagyi Menyhárt uramat, eő Nagyságát supplicatiom által utolszor, az György Janos ortvanyí felől és szölei, és kerti felől, hogy ő Nagysága törvennyel látasson meg kit illessen, referaltam is volt, hogy már ebben törvény volt, miért törvény léteit nem tudok, de informáltatott eő Nagysaga Pankotaÿ úr által. Eodem die az fonyiaknal lévő földekbül dézmaltatott meg ő Nagysaga vice prima.

28. attam Casparnak szolgatlyában egy forintot, id est florenus 1.

Septembris

[Abaúji megyegyűlés: országgyűlési követek választása.]

Széchy György halála. Salygó Farkas fenyegetőzése a fonyi mezőn és háznál.

Utazás és megérkezés az abaúji és borsodi követekkel Sopronba.]

4. die vettem tiz ezüst tallért Koczkozky Janos¹³¹ deak uramtul.

6. die volt Garadnán¹³² az vármegyének gyűlése, az ország gyűlésére választottak Gyivinczy Janos uramat, es Szemerey Pált, adván nekiek uti költségül száz huszonött ezüst tallért egy részre, másra is annyit.

1^a die Hetfőn viradora, mely prima dies volt Septembris anni 1625, Séchy Györgyöt két golyóbissal által lőtték Bukoban.¹³³

10. die, quae erat feria quarta, est festum Sancti Nicolai Tolentini Confessoris, men-vén az retre Cassai Casparral, szolgammal az igaz uton [34v] ebéd után, Salygo Farkas nem tudom micsoda okbul indítatván lovára fel ült puskával és sablyával fel fegyverkezdén utannam nyargalt, igaz utamban belem garazdálkodott. Elsőben kezdte el garazdaságát az rétről, hogy én az magam részét, és Papinéét meg kaszáltattam, maga az ő részét meg hatta etc. Annakutánna kezdte garazdaságát feleségeről, hogy én azt nem becsülöm, kinek tudomásom szerint igazság ellen nem vétettem.

mester, 1618–1621 nádor, több vármegye (Sáros, Borsod, Nógrád, Szabolcs) főispánja. *Fallenbüchl*, 1988. 70., 72. 80. p. Harmadik felesége Pálffy II. Katalin, Pálffy II. Miklós lánya. Lásd *Bártsfai*, 1910. 485–489. p. A menyasszony, Forgách Éva, a második feleségtől született, lásd *Uo.*, 500. p.

130 Széleskút (Sopron vm.), ma Breitenbrunn, (A).

131 Helyesen: Faczkowsky. Lásd Faczkowsky János levelc Aszalay Istvánhoz, Fony 1627. június 1., MOL E 168 1. t. 270. sz.

132 Garadna (Abaúj–Torna vm.), ma Garadná, (Szl).

133 Barkó (Zemplén vm.), ma Brekov, (Szl). Az csemény háttérére lásd *Acsády*, 1885. 46–47. p.

Először lator embernek mondott, és gonosz lelkű ismertetűnek, egyebet nem szoltam reá, hanem, hogy nem vagyok az. Annak utánna tovább menvén több garázdta keresvén, hogy én az ő feleségével törvénykeztem, ki akarván feleségét törvénnel tenni az házbul, de nem nyertem semmit, sőt meg bízgoltak. Akarván az törvény processusát nékj elöl számlálni, rútol anyámrol, atyámrol és minden nemzetségemről szidogatott, meg rontással, őléssel, vagdalással, hazbul valo ki vetéssel fenyegett. Akkor is, mikor lator embernek mondott mondotta hogy mer ver. Onnét tőlem el válván jött haza, és ithon is rútol lelekkurva fiazott, Faczkoczki Janos uram felesége előtt, ki akkori ő Nagysága konyha mestere volt, és hihető, hogy több ember is halotta. Szolgaloja is ugyan ot le ülven az fall alatt, puskával várt, hogy ha az kapun bé jönnék lovaimat által lővödözi, rútol ollyankor lélekkurva fiazván beszélt az rajtam tött cselekedetét feleségének, Innát Simonnak és Simonnének. Hallot valamit benne, akkor Innat Simonnal lévén, Cassai Cászárné is, Farkas Erzsebet. Salygo felesége mondotta ezent az felyeb meg nevezet Faczkoczky Janosnének ugyan felesége beszélt azon Faczkoczky Janosnének hogy szüretet adván Isten érnünk boraimnak fenekit ki vagdallya, és magamnak labaimat, kezeimet, házamra jövén más tolvaj legényekkel. Kérte ugyan felsége ezen aszont, hogy ne mongya nékem.

15. die Indult Mádrul Alagyi Menyhart Váradra¹³⁴ az Fejedelemhez.

22. die fuit congregatio nobilium comitatus Abaujvariensis et legati puta egregius dominus Stephanus Gyivinczy, et Paulus de Szemere ad publica regni comitia expediti sunt dando singulis talleros 125.

26. reliqui lares proprios, et cum legatis Abaujvariensis et Borsodiensis ad comitia publica Sopronium¹³⁵ iter caepi die 28.

[35r]

Octobris

[Pákay Benedek személynök halála, Cziráky Mózes kinevezése személynöknek.

II. Ferdinánd király érkezése az országgyűlésre, bevonulása Sopronba, látványosságok. Alaghy Menyhért érkezése.

Esterházy Miklós nádorrá választása.]

7^a die Sopronium intravimus, ejusdem diei hora 4. matutina generosus dominus Benedictus Pakay¹³⁶ [...] in Domino obdormivit.

11° die eligitur novus personalis praesentiae puta magnificus dominus Moyses Cziriaký.¹³⁷

134 Mád (Zemplén vm.); Nagyvárad (Bihar vm.), ma Oradca, (Ro).

135 Sopron (Sopron vm.).

136 Pákay Benedek (?–1625), 1617-től személynök, királyi tanácsos. *Fallenbüchl*, 2002. 224. p.

13. die Sua Majestas Caesarea Ferdinandus II.¹³⁸ ad publica regni comitia celebranda Sopronium ingressus est, qui a regnicolis honorifice in campo imprimis exceptus est, ubi Sua Majestas unicuique (qui eum salutandi animum habuit) indifferenter clementissime manum porrexit. Tandem in civitatem eques intravit, ubi varii auditi sunt tormentorum tubarum, et timpanorum sonitus, et strepitus exercitibus suo loco collocatis, intravit autem Sua Majestas per portam civitatis una cum ambobus filiis, filialibus, et imperatrice regina Hungariae hora 4. pomeridiana, quo tempore ad tormentorum, aliorumque instrumentorum strepitum accessit etiam campanarum sonus, hymno a musicis, et studiosis dicto. Eodem tempore super turrim monachorum franciscanorum in cruce stabat quidem vexilifer, habens prae manibus vexillum, quod nonnunquam etiam girabat, idem ex selopeto etiam ibidem jaculatus est, stabat ibidem per spatium unius horae circiter, erat autem hic dies, dies lunae.

20. die spectabilis et magnificus dominus Melchior Alagyi de Bekény Sopronium ad comitia regni publica pulchra solemnitate ingressus est.

25. die illustrissimus dominus comes Nicolaus Eszterházy de Galantha antea iudex curiae etc. creatus est summa laude in palatinum suffragiis regnicolarum 125. Quem Deus ad multos annos felicissimum conservet, et patriae patrem ex Sua misericordia efficiat. Amen.

Novembris

[Ferdinánd főherceg királlyá választása, ünneplése.

A Szent Korona Pozsonyból Sopronba vitele.]

26. serenissimus princeps Ferdinandus Ernestus¹³⁹ Sacratissimi Romanorum Imperatoris Ferdinandi II. semper augusti etc. filius natu major et archidux Austriae, dux Burgundiae, Stýriae, Carinthiae, Carniolae etc. in regem Hungariae per regnicolas a parente petitur Sopronii.

27. die ab eadem Sacratissima Majestate Caesarea regnicolae pro voto Suo responsum acceperunt, et eodem die in regem eligitur, acclamantibus regnicolis unanimi consensu. Vivat! Quo tempore et tormentorum strepitus audiebantur.

30. die adducitur Corona Sacra et reliqua ad coronationem pertinentia Posenio huc Sopronium, et a regnicolis honestissime excipitur [35v] ob viam itur, tubarum, et timpanorum sonitus, tormentorumque strepitus audiuntur.

137 Czirák Mózses (1564/1565–1627), 1606–1608 királyi koronaügysz, nádori itélőmester, majd személynök 1625–1627. *Fallenbüchl*, 2002. 69. p.

138 II. (Habsburg) Ferdinánd (1578–1637) német–római császár, magyar, cseh király 1619–1637.

139 (Habsburg) Ferdinánd főherceg (1608–1657), II. Ferdinánd és Mária Anna bajor hercegnő fia, III. Ferdinánd néven német–római császár, magyar, cseh király 1637–1657.

Decembris

[Alaghy Menyhért országbíró lesz. A zágrábi prépost felszólalása a protestánosok ellen a soproni vármegyegyűlésen. III. Ferdinánd koronázása, eskütétele, ünneplése. Őfelsége visszatér Bécsbe, Alaghy Menyhért és az abauji követek távoznak Sopronból. Aszalay ügyeivel kapcsolatos meghatalmazások átadása Szemerey Pálnak. Aszalay beajánlása Cziráky Mózesnek. Távozás a személynökkel Dénesfára. A nádor és a királyi család elhagyja Sopront.]

1^a die spectabilis ac magnificus dominus Melchior Alagyi de Bekény, antea regalium janitorum magister, iudex curiae a Sua Majestate Imperatore et Regia pronunciatum est.

4^a die reverendus dominus praepositus Zagradiensis [...] Regni Croatiae legatus nuntius ex eo quod contra haereticos dolo et fraude in numerum articulorum insertas machinationes de religione protestatus fuisset in congregatione regnicolarum nobilium Sopronii tempora diaetali, ibidem a quibusdam injuriis imprimes lacessitus pugnandum graviter exceptus est, ob hoc tres illorum principales in flagranti citati sunt.

7^a die reconciliati sunt iidem citati Sacrae Caesareae Regiaeque Majestati et Imperatrici Reginae Hungariae¹⁴⁰ et filio.

8^a die, [in] festo Sacro Conceptionis Beatissimae Virginis, Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Ferdinandi II. filius natus major serenissimus princeps Ferdinandus Ernestus in regem Hungariae gloriose coronatus est Sopronii. Eodem die juramentum praestitit in foro exteriori ante portam, quo tempore felices acclamationes et tormentorum explosiones fiebant.

10. die eodem Sacra Regia Majestas cum sorore Sopronio Viennam discessit.

12. die comes Melchior Alagyi Sopronio domum reversus est. Eodem die nuntii ablegati comitatus Abaujvariensis videlicet Stephanus Gyivinczy et Paulus Szemerey domum reversi sunt. Eodem die domino Paulo Szemerey bonorum omnium meorum, et caeterorum causantium curam plenariam commisi, plenipotenciales et procuratorias literas eidem conferentur etc.

14ª die commendatus sum magnifico domino Mojsi Cziriaky personalis praesentiae ad juridica exercenda facta est commendatio, mediante egregio Joanne Viszkelety illustrissimi comitis palatini Nicolai Eszterhazy praefecto, et Jeremia

140 Elconora Gonzaga (1598–1655), II. Ferdinánd második felesége, 1622-től. Hamann, 1990. 70. p.

Szepšy ejusdem comitis provisoro arcis et bonorum Fraknoviensium, qui et commendarent a praedicto comite palatino ablegati sunt.

17^a die Sopronio discessi cum domino personalis preesentiae. Die eodem illustrissimus comes palatinus Sopronio discessit.

16^a die Sacratissima Caesareae Regiaeque Majestas Sopronio Viennam discessit cum imperatrice relicta ibi filia minori¹⁴¹ infirma.

25ª die festo Sancti Nativitatis Domini fui in Dienesfalva,¹⁴² habuimus patrem franciscanorum pro celebrando sacro patrem franciscanum Ladislaum Hadikyum. Hunc annum ibidem finivi.

[36r]

Memoriale vel acta anni 1626ⁱⁱ

Januarii

[Káldy Mihály látogatása Dénesfán. Fraknó és Kabold vára visszacsatolásának tárgyalásai: a magyar és német biztosok érkezése, megbeszélések, dokumentumok kiállítása, elhelyezése, a biztosok távozása.

Utazás Muraszombatba, majd onnan Németújvárra.]

1ª die in festo Circumcisionis Domini fui in Dienesfalva, fuit apud nos Michael Káldy¹⁴³ cum fratre suo Clemetey¹⁴⁴ juniore.

2 et 3. die fui cum domino in Kald.¹⁴⁵

12ª die movit se dominus ad commissionem ratione recuperationis arcium Frakno,¹⁴⁶ et Kabold,¹⁴⁷ ac aliarum peragendarum ex Dienesfalva in Kis Marton, ubi erat congregatio dominorum commissariorum, quorum nomina ex parte Romanorum Imperatoris fuere haec: Joannes Baptista a Verdenbergh,¹⁴⁸ liber baro, intimus consiliarius at aulae cancellarius Suae Majestatis, Joannes a Kolonits¹⁴⁹ liber baro, Jacobus¹⁵⁰ Hartmany Enychil liber baro, doctor Jacobus Bertoldus,

141 Cccilia Renáta (1614–1662), *Hamann*, 1990. 62–63. p.

142 Déncsfá (Sopron vm.).

143 Káldy Mihály (?–1638 u.) pozsonyi kanonok, majd soproni plébános 1623–1638. *Bán*, 1939. 153., 180. p., 1638-tól győri nagyprépost, MKL IV. 384. p.

144 Helyesen valószínűleg Chemetcy. Vö. *Balogh–Szluha*, 1999. 25–26. p.

145 Káld (Vas vm.).

146 Fraknó vára (Sopron vm.), ma Burg Forchtenstein, (A).

147 Kabold (Sopron vm.), ma Kobersdorf, (A).

148 Johann Baptist Verda von Verdenberg, udvari alkancellár, majd kancellár 1620–1637. *Fellner–Kretschmayr*, 1907. 281. p.

149 Johannes Kollonits (?–1640). *Nagy*, VI. 302. p.

150 A eredeti szövegben 'Job.' rövidítés található.

Camerae Aulicae consiliarius. Ex parte autem Statuum et Ordinem inclyti Regni Hungariae hi fuere delegati commissarii: illustrissimus ac excellentissimus dominus Joannes Pelezdy¹⁵¹ archiepiscopus ecclesiarum Colocensis et Bacsienis canonicae unitarum, comitatusque Nitriensis supremus ac perpetuus comes etc., ejusdemque Nitriae episcopus, magnificus dominus Stephanus Ostrosich, magnificus dominus Mojses Cziriaký personalis praesentiae Suae Majestatis Caesareae etc., spectabilis ac magnificus dominus Paulus Nadasdy¹⁵² perpetuus Terrae Fogaras ac comitatus Castriferrei supremus comes etc., generosus dominus Casparus Trestianszky¹⁵³ vicepalatinus.

14ª die praedicti Suae Majestatis commissarii in Kis Marton ingressi sunt.

18. die post multos in praecedentibus diebus tractatus peractos, tam imperatorii, quam Statuum Regni Ungariae commissarii ex Kiss Márton in Frakno transivere.

19ª die in oppido Frakno arcem eadem Frakno, et Kabold commissarii Ungari a Germanicis commissariis ad manus receperunt Regnoque Ungariae incorporarunt, eodem die in Kis Marton reversi sunt.

21. die post multos inter utriusque partis commissariorum tractatus diversarumque literarum correctiones, auctiones, et diminutiones, tandem inter antefatos commissarios de conceptu, et expeditione literarum super restitutione arcium Frakno et Kabold emanandarum accordatum est. Et eodem die sigillis manuumque subscriptionibus dominorum commissariorum eodem die confirmata sunt literarum paria praeterea, quod in Archivum Regni et Suae Majestatis reponentur, quilibet commissariorum apud se retinuit, uti etiam dominus comes palatinus. Eodem die domini commissarii Germanici discessere ex Kis Marton Viennam versus. [36v]

22. die domini commissarii ungarici discesserunt ex Kis Marton, praeter dominum comitem Paulum de Nádasd, qui praecedente die discessit. Eodem die reversi sumus una cum domino in Dienesfalva.

24^a die ex Dienes Falva iter cepimus in Murai Szombat.¹⁵⁴ Eodem die pervenimus in pagum Vujam¹⁵⁵ pernoctantes apud egregium dominum Balthasarem Kin.

26. die intravimus castellum Muray Szombath et

151 Elírás Telegdy helyett. Telegdy János (1575–1647) 1594-től esztergomi kanonok, 1609-től váradi, 1619–1637 nyitrai püspök, 1623-tól kalocsai érsek. *Szinnyei*, XIII. 1383–1384. col.

152 Nádasdy I. Pál, (?–1633) 1604-től Vas vármegye főispánja, 1622-től dunántúli kercületi főkapitány, 1625-ben grófi címet kap. *Nagy*, VIII. 23. p., *Pálffy*, 1997. 269. p., *Fallenbüchl*, 1994. 107. p.

153 Tersztyánszky Gáspár, 1604–1618 Trencsén vármegye alispánja, utóbb (1629–1630) szembély-nök. *Fallenbüchl*, 2002. 333. p.

154 Muraszombat, (Vas vm.), ma Murska Sobota, (Sz).

155 Általam nem azonosított helység.

27. et 28^a die fuimus ibidem.

29^a die exivimus ex Murai Szombath, et eodem die venimus ad domum egregii Pauli Pethe.

30^a die intravimus arcem Nemet Ujvár¹⁵⁶ etc.

Februarii

[Visszatérés Dénesfára. Értesülések Cziráky Mózesről. Széchyek pere befejezésének elhalasztása. Sopron vármegye közgyűlésén Esterházy Miklós főispánná választása, határozat a régi pénzekről, rémhírtérjesztők büntetéséről. Szarka Mihály esküvője Nicken. Eljárás a Széchyek községi ügyében. Indulás az októvára Pozsonyba.]

1^a die fuimus ibidem.

2. die exivimus ex Ujvár, et venimus

3. die domum.

4. die a domino meo puta magnifico Mojse Cziráky audiivi, quod tempore Ferdinandi [...] coronata reges Hungaria aut liberabitur, si [...] liberantur a potestate Turcarum aut peribit, adjecit: hoc recordamini juvenes.

5. die inter magnificos Nicolaum, Stephanum et Michaellem Zichy¹⁵⁷ pro dirimenda differentia ratione arcis Kőszög¹⁵⁸ mota terminatus est dies lunae ante diem Cinerum affuturus¹⁵⁹ per magnificum dominum Moysem Cziraký personalem praesentiam dominum meum.

8. die ivimus ad generalem comitatus Soproniensis congregationem ad [...]

9. die celebrata est congregatio generalis in comitatu Soproniensis. Et die eodem illustrissimus comes Nicolaus Eszterházy de Galantha Regni Hungariae palatinus in supremum comitem ejusdem comitatus electus juramentum non praestitit solemniter, sed sub eo tantum palatinali juramento, quo omnibus comitatibus adstrictus esse debat, promisit se officium hoc supremi comitis fideliter gubernaturum, quod ejus factum ab universo comitatu approbatum est. Die eodem conclusum est: ut moneta antiqua ad annum usque 18^a casa cujuscunque tandem generis ubicunque accipiat. Eodem die conclusum est ibidem: ut qui rumores

156 Némétújvár (Vas vm.), ma Güssing (A).

157 Lásd még Diarium, 1626. április 17. is! Ezek alapján egyértelmű, hogy nem a Zichy, hanem a Széchy családról van szó, amelynek tagjai Széchy Tamás második felesége, Batthyány Kata (Batthyány II. Ferenc testvére) révén lehettek kapcsolatban, illetve ez esetben perben, Lobkovicz Poppel Évával. Vö. *Forgon*, 604. p. *Nagy*, I. 241. p. ill. *Balogh-Szluha*, 1999. 161. p. A továbbiakban az ügyel kapcsolatban Zichy helyett Széchy értendő.

158 Kőszeg (Vas vm.).

159 1626. február 23.

ineptos, et falsos sparserit, si magnas fuerit, et rationem certam, aut originem rumorum dare non poterit in florenis 200, si nobilis in 100, si rusticus in 40 florenis convincatur et per vicecomitem aut supremum statim executio fiat. Eodem die conclusum est etiam: [37r] ut quilibet aut nobilis sit aut rusticus, aut certi alicujus domini servitor, alias capiatur.

10. die magnificus dominus Paulus Eszterhazý,¹⁶⁰ generosi domini Alexandri Végessý relicta vidua Ursula Hagymásý, item Adamus Viczaý et uxor egregii domini Ladislai Cziraký, Catharina Hagymásý et Susanna Hagymásý egregii Stephani Falusy¹⁶¹ consors, coram magnifico domino personali praesentia procuratorem constituit in castello [...].

11^a die ivimus ad Sajtos=Káll.¹⁶²

14. die reversi sumus illinc.

16^a die fuimus ad Niczk¹⁶³ ad nuptias egregii Michaelis Szarka et generosae puellae Elisabethae filiae egregii domini Georgii Niczký¹⁶⁴ de eadem.

17^a die illinc reversi sumus.

20. die fuimus Gyrot,¹⁶⁵ illinc

22. die ivimus ad Kőszögh, ratione differentiae componendae inter Michaelem et Nicolaum Zichý unde reinfinita.

24^a die reversi sumus.

26. die Posonium inter agressi sumus, ad octavales.

28. die Posonium intravimus.

Martii

[Az oktáván Pozsonyban.]

2^a die proclamatio judiciorum incepta est, apud Aedes Regni.

3^a comes palatinus Posonium intravit ad iudicia.

30. die ab octavalibus reversi sumus, et Posonio exivimus.

28. die enim finis fuit octavae.

30. die comes palatinus exivit Posonio.

160 Esterházy Pál (1587–1645), a nádor testvére, 1619-től báró. Az 1620-as években Nógrád várának kapitánya, majd Füleké, 1639–1643 között pedig barsi főispán. Tőle származott le a család zólyomi ága. *Esterházy*, 1901. 244–246. p.

161 Falussy István (?–1636), részletesen lásd *Gecsényi*, 1993. 239–240. p.

162 Sajtoskál (Sopron vm.).

163 Niczk (Vas vm.).

164 Niczky II. György, 1629-ben sárvári kapitány. *Nagy*, VIII. 152. p.

165 Horvátgyirót (Vas vm.).

Aprilis

[*A balfi fürdőekben. Pünkösdkor Káldy Mihálynál.
Végrehajtás a Széchyek és Poppel Éva ügyében.*]

1^a die castellum Dienesfalva intravimus, quo tempore filius domini Adami Cziraký infirmus in lecto quievit.

4. die ex Dienesfalva profecti sumus ad thermas Bolssenses.¹⁶⁶

5. die fuimus Sopronii.

6. die intravimus thermas Bolssenses.

9. die intravimus Sopronium ex thermis et fuimus in hospitio apud dominum Michaellem Káldý parochum usque ad secundam diem Paschatis media ex parte inclusive computando.

11ª die idest feria secunda Paschatis¹⁶⁷ Sopronio domum reversi sumus.

12. die venimus domum usque ad [...]

17. die quo die inter aggressi sumus ad executionem commissionis peragendae ratione certorum querundam bonorum inter [37v] magnificos Nicolaum, Michaellem, Stephanum et Dionisium Zichý ac [Evam] Pop[p]el¹⁶⁸ reliquamque familiam Poppelianam controvertendam et metarum quarundam distringendarum.

30. die ex ista executione reversi fuimus domum.

Maji

[*Ingóságok osztálya a Kisfaludyak és Bánffy Kristóf között.
A kis Nádasdy György halála, temetése.*]

6. die facta est divisio rerum mobilium relictæ viduæ defunctæ Blasii KisFaludi¹⁶⁹ inter spectabilem ac magnificum comitem Christophorum Bánfý de Also Lindva¹⁷⁰ et dominum Stephanum KisFaludi¹⁷¹ in curia nobilitari Sach¹⁷² ad aedes ejusdem Stephani Kisfaludi.

9. die dominus magnificus profectus est Viennam, a quo itinere remansi domi.

166 Balf (Sopron vm.).

167 Húsvét vasárnap 1626-ban április 13-ára esett, a régi naptár szerint április 9-ére (lásd előző bejegyzés), tchát a megjelölés sehogyscm pontos.

168 Lobkowitz Poppel Éva (?–1640) Batthyány Ferenc övegye, részletesen lásd *Takács*, 1917.

169 Kisfaludy Balázs, az 1610-es években Vas vármegye alispánja lásd (1608) *Nagy*, 1896. 61. p., (1610) *Úriszék*, 120. p., (1612) *Németh*, 1976. 381. p., (1619) *Reiszig*, 1898. 252. p.

170 Bánffy Kristóf (?–1643), 1625-től Somogy és Zala vármegyék főispánja, 1622–1625 főpohárnokmester, 1625–1642 tárnokmester. *Fallenbüchl*, 2002. 45. p.

171 Kisfaludy István, Balázs fia. A család leszármazását lásd *Nagy*, 1896. 61. p. melléklete.

172 Talán Cák (Vas vm.), németül Zackenbach, vagy Nagycsákány (uo.), németül Zackersdorf, ma Csákánydoroszló része.

10. die profecta est domina magna ad sepulturam spectabilis ac magnifici comitis Georgii de Nádasd, illustrissimi comitis Pauli de Nádasd filii annorum 5, cujus corpus

11ª die ex arce Keresztur honorifice deductum ad arcem Leuka¹⁷³ ad locum nempe sepulturae, quod

12ª die sepultum etiam est in sepulchro majorum suorum. Die eodem discessimus illinc, et devenimus ad noctem ad possessionem Gyrott.

13. die ex Gyrott domum reversi sumus.

25. die dominus Vienna domum reversus est.

Junii

[Cziráký Ádám Bécsbe indul tanulni. Poppel Éva és Batthyány Ádám Cziráký Mózesnél. Erdődy Bálint, majd Sibrik Péter esküvője.]

1. die Adam Cziraký ad studia Viennam a matre ductus est.

2. die feria nempe tertia Pentecostes magna domina Eva Poppel, relicta spectabilis ac magnifici domini Francisci de Battyán et Adam Bottyanyi¹⁷⁴ filius fuerunt in caena apud dominum personalem praesentiam Moysen Cziraký in Dienesfalva, sequenti die discessit.

22. die fuimus Sopronii.

23. die devenimus ad Kall, et fuimus ibi in nundinis.

24. die festo nempe Sancti Joannis Baptistae reversi sumus.

28. die dominus magnificus discessit ad nuptias magnifici comitis Valentini Erdődy in Saarvár¹⁷⁵ eodem die solemniter celebratas. Eodem die domina discessit ad nuptias egregii domini Petri Sibrik, cum qua et ego fui, quae celebratae sunt in possessione Retek,¹⁷⁶ nupsit filiae generosi domini Stephani Vaghý nomine Gerjezae[?].

30. die illinc reversi sumus cum domina.

Julii

[Kiküldetés per befejezésére és határigazításra Lébény és Sövényháza – Harrach és Pázmány birtokok között. Utazás Bécsbe és vissza. Kiadások.]

3. die profecti sumus cum domino ad dirimendam litem, et rectificandas metas, pagorum Leben et Süvenhaza, ratione fluvii piscosi praecipue in Rabcza fluvio¹⁷⁷

173 Németkeresztúr (Sopron vm.), ma Deutschkreutz; Léka vára (Vas vm.), ma Burg Lockenhaus, (A).

174 Batthyány II. Ferenc (1573?–1625), részletesen lásd *Koltai*, 2002. 8–16. p., *Takács*, 1917. 47. p.-től.

175 Sárvár (Vas vm.).

176 Talán Rétfalu (Sopron vm.), ma Wiesen, (A).

inter eosdem pagos, et illustrissimum comitem ab Harrach, ac Francisci Pázmán certorum Suae Majestatis militum pedaneorum Jaurini Vajvodam. [38r]

4^a die devenimus ad Óvár.¹⁷⁸

5^a die ad possessionem Leben.

6^a die metae per fluvium revisae per commissarios delegatos puta dominum magnificum Moysem Cziráky et generosum Gregorium Szombathelyi vicecomitem comitatus Mosoniensis cum suo iudice nobili, ac iudicem nobilem comitatus Jauriensis, qui etiam vicecomitis istius comitatus, qui ob infirmitatem adesse non poterat, personam gerebat.

7. die lis et controversia est determinata, et decisa. Eodem die ad Óvár reversi sumus.

25. die profecti sumus Viennam.

27. die illuc pervenimus.

28. die res meas a domino Casparo Rajky ad manus percepi, quo die Vienna exivimus, et

30. die domum pervenimus. Eodem die dominus discessit ad palatinum citissima vocatus.

29. die novas vestes fieri curavi, constant panni ex fajlongis¹⁷⁹ duae ulnae et quarta una florenis 8, denariis 90, pannum ex grege Boroslay pro subductura emi denariis 80, sericum emi denariis 36, nodos et chordam emi pro florenis 2, denariis 40 sartori, pro labore et fibila aliisque minutiis accedentiis florenum 1, denarios 84, summa fecit florenos 12 denarios 70. Pro caligis emi pannum ex grege *karasia*¹⁸⁰ ulnas 2 et quartam unam florenos 3 denarios 60, pro chorda dedi denarios 8, pro fibula denarios 8, sartori denarios 26, facit 4 florenos 62 denarios.

Octobris

[Esterházy Miklós Fraknó várába való beiktatása.]

19ª die ex Dienesfalva profectus sum ad statutionem¹⁸¹ illustrissimi comitis Nicolai Esterhazy de Galantha palatini etc., in arcem Frakno, alias Forchtenstein et universorum jurium possessionarium ejusdem cum egregio Jeremia Szepsi, provisore ejusdem arcis, et Stephano Rajky.

20. die pervenimus ad Szombathely,¹⁸² ibi assumpto nobiscum homine capitulari, venerabile Stephano Jauriensi, praeposito capituli Castriferrei et abbatae Szekszárdiensi, eodem venimus ad oppidum Köszög.

177 Lébény (Moson vm.), illetve Sövényháza (Győr vm.), Rábca folyó.

178 Mosonmagyaróvár (Moson vm.).

179 Vagy fajlandis, — finom angol posztó. EMSzT. III. 633. p.

180 Vagy karaszia — posztófajta EMSzT. VI. 178. p.

21. die fuimus in prandio in oppido Nick apud aedes egregii Jeremiae Szepsi, in caena in Marcz¹⁸³ apud judicem.

22. die accessimus arcem Frakno, et eodem die ante prandium in eandem arcem illustrissimum comitem palatinum introduximus.

24. die ex arce exivimus ad possessiones ejusdem arcis, in eadem. Eodem die et successivis consequenter diebus dictum comitem introduximus.

31. die idest ultima conclusimus statutionem in Pomogy,¹⁸⁴ et adhuc eodem die reversi sumus ad oppidum Szeleskút. [38v]

Novembris

[Bevezetések, iktatások, végrehajtások Vas vármegyében.

A spanyol király megjegyzései Cziráky Mózesről.]

1. die fuimus in Kis Marton, ibi peracto divino officio et prandio sumpto, ad caenam venimus ad Niczk aedes Jeremiae Szepsi.

2. die ad prandium ad oppidum Kőszögh, ad caenam ad oppidum Szombathely ad aedes antelati praepositi dicti capituli Castriferrei. Die eodem totam introductionis, et statutionis seriem, et executionem sub juramento retulimus.

3. die sumpto apud praepositum Zentaculo[?] ad caenam ivimus ad Kall, ad aedes Stephani Rajkő.

4. die ivimus ad Gyrot, ubi reperto domino meo apud eum remansi ab hominibus palatini.

8. die illinc domum cum domino reversus sum nempe ad castellum Dienesfalva, ubi et in festo Sancti Martini et [...]

11. die fui [...]

23. die ante auroram ninxit primario in anno praedicto. [...] Die eodem audivi a domino meo Mojse Cziráky, regem Hispaniarum¹⁸⁵ habere tria nota. Primum:

181 Az iktatás (statutio) valamely adomány megszerzésének utolsó, lényegi fázisa volt, mely során a megadományozottat bevezették az adomány birtokába és ezt nyilvánosan kihírdették. Mint a jogi cselekményeket általában, ezt is parancs rendelte el, melyet a király, vagy az ország egyik főbírája állított ki az illetékes hiteles helyhez címezve. Meghatározott időn belül a hiteles hely kiküldöttje a királyi, vagy bírói emberrel együtt kiszállt a szóban forgó birtokra, ahol a szomszédok és határosok előtt az adomány-, illetve parancslevelek kihirdetése után bevezették a birtokba. A források feltárásának jelenlegi szakaszában az nem válaszolható meg pontosan, hogy — amint Eckhart írja — ekkor már csak a királyi adomány esetében volt beiktatás (A fentiekben döntően Eckhart művére támaszkodtam, lásd *Eckhart*, 2000. 293–295., 283–284. p).

182 Szombathely (Vas vm.).

183 Márcfalva (Sopron vm.).

184 Pomogy (Moson vm.), ma Pamhagen, (A).

185 IV. (Habsburg) Fülöp (1605–1665), spanyol király 1621–1665.

semper se velle esse catholicum. Secundum: nunquam excedere regno. Tertium: nunquam velle se habere pacem cum Turcis. Amen. Dum modo sit ad gloriam Dei. Decembris

[Czirákyéknál Dienesfalván. Évzáró gondolatok.]

25. die idest in festo Nativitatis Domini fui in Dienesfalva et ibidem annum istum divina misericordia salvus, et incolumis finivi, et conclusi, quod sit ad gloriam Dei Optimi Maximi, Beatissimae Virginis, et omnium sanctorum, qui faxint, ut annum etiam sequentem eadem aeris temperie in bona pace, et quiete inchoare in eo pergere et tandem feliciter finire valeam, ad nominis Dei optimi et dictorum sanctorum gloriam. Amen.

Memoriale anni 1627.

Januarii

*[Eördögh György temetése Sopronban. Az esztergomi érsek
Kismartonban Esterházy Miklósnál.*

Bethlen Gábor követeknek érkezése a békekötés ügyében.]

1^a die idest in festo Circumcisionis Domini fui in Dienesfalva.

9. die ivimus Sopronium cum domino, illinc

13. die reversi sumus domum.

17. die profecti sumus Sopronium ad sepulturam generosi ac vere egregii militis Georgii Eördögh de Pölöske, qui pro patria et rege strenue cum naturali Christiani nominis hoste in Campis Szelejani¹⁸⁶ pugnans ab eisdem acceptis primum plurimis vulneribus, et nonnullis ex hostibus caesis occisus est die [...], anno domini [...] et aetatis suae [...]. Qui

19. die ibidem in templo Beatissimae Virginis pulchra cum pompa sepultus est. In cujus vexillo in eodem templo affixo ex una parte supra insignia ejus, haec sunt auro scripta. [39r]

20. die Sopronio ivimus ad Kis Marton ad illustrissimum dominum comitem palatinum. Die eodem dominus archiepiscopus Strigoniensis¹⁸⁷ ad caenam advenit, ad dominum comitem palatinum.

21. die nuntii et legati Bethlehemitici ad dominum comitem palatinum in Kis Marton Vienna venerunt, pacisque cum Bethlemo conclusae certitudinem annuntiarunt, de stabilitate ejusdem assecurarunt. Utinam! Erant autem hi magnificus dominus Franciscus Miko, et dominus Sigismundus Lonaÿ,¹⁸⁸ qui illinc domum reverterentur.

186 Általam nem azonosított földrajzi név.

187 Pázmány Péter (1570–1637), 1616–1637 esztergomi érsek, 1629-től bíboros. Életrajza Bitskey, 2003.

22. die discesserunt. Eodem die et nos discessimus, et Sopronii pernoctavimus.
 23. die domum in Dienesfalva pervenimus, ubi et
 24. 25. die, in festo scilicet Conversionis Sancti Pauli Apostoli fui, fuit ibidem una nobiscum magnificus juvenis Benedictus Pogány, qui a nobis
 26. die discessit.
 Februarii

*[Czirák Mihály esküvője. Káldyak közötti törvénykezés.
 Vizsgálat majd törvényszék Nagymartonban, többek közt
 Esterházy Miklós fraknói javainak ügyében.]*

1. die fuimus Sopronii.
 2. die ivimus ad Kis Márton ad dominum comitem palatinum, et
 3. die illinc reversi sumus Sopronium.
 4. die Sopronio ivimus ad castellum [...] ad dominum Valentinum Réczeý,¹⁸⁹ illinc
 5. die discedendo venimus ad Kall ad prandium, illinc domum
 10. die celebrata sunt nuptiae egregii Michaelis Cziraký in castello Dienesfalva ex liberalitate magnifici domini Mojsis Cziraký fratris sui carnalis et uterini, qui nupsit cuidam puellae nomine Susannae t[...] ancillae consortis ejusdem domini Mojsis Cziraký. Adfuit in nuptiis reverendus dominus Michael Kaldý et Joannes Pesky, item dominus Georgius Clementeý, qui a nobis
 12. die discesserunt, et eodem die fuimus cum domino magnifico ad pagum Beled,¹⁹⁰ illinc
 13. die reversi sumus ad castellum Dienesfalva, hinc
 16. die profecti sumus ad Káll, illinc
 17. die ad Gyrott, illinc
 18. die ad Sopronium, ubi
 19. die celebrata sunt judicia inter dominos Franciscum et Michaellem Kaldy, ac ex parte alia Susannam Kaldý consortem domini mei.
 21. die Sopronio ad requisitionem domini comitis palatini profecti sumus ad oppidum Martersdorff, aliter Nagy Marton,¹⁹¹ ubi [39v]
 22. 23. diebus celebrata sunt judicia ejusdem comitis palatini praesentibus judicibus, arbitris, magnifico domino Mojse Cziraký Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis

188 Lónyay Zsigmond (?–1653c.), 1627-től Kraszna, 1644-től Bereg vármegye főispánja. *Nagy*, VII. 166. p.

189 Récsey Bálint (?–1637), Nádasdy Pál familiárisa, 1629–1637 Sopron vármegye alispánja, részletesen lásd *Dominkovits*, 2002.

190 Beled (Sopron vm.).

191 Nagymarton (Sopron vm.), ma Mattersburg (A).

praesentiae personalis in judiciis locumtenenti et consiliario, Thoma Georffý vice iudice curiae regiae magistris, Lucae Barkovith iudicis curiae et Francisco Zantoházý¹⁹² personalis praesentiae protonotariis, Valentino Horvath Soproniensi, Ambrosio Kaldý Castriferrei, et Volfgango Maricz Psoniensi comitatum vicecomitibus, nec non Francisco Káldy praesidii Papensis vicecapitaneo, Nicolao G'.váry[?], Gabriele Tetesý, Petro Horváth etc. aliisque iudicibus nobilium, et jurassoribus comitatum, quam plurimis procuratoribus Stephano Szemereý, Joanne Pataky et Georgio Hadykio notarii comitatus Psoniensis. Ubi inter alias causas: causa domini comitis palatini ratione bonorum, seu possessorum in districtu arcis et domini Frakno eo modo determinata est, ut siquidem comes palatinus duo peteret. Primo: an possessores in istis bonis sint iurium regni capaces. Et secundo: quo jure bona possideant, id possessores coram iudicibus doceant, comparentibus in iudicio, et instantibus pro alio termino, ad docendum datus est terminus alius, a non instantibus autem bona accepta sunt, et adjudicata comiti palatino juxta requisitionem. Idem factum est iudicium de non comparentibus, illinc

24. die discessimus et pernoctavimus Sopronii, illinc

25. die domum pervenimus et fuimus domi usque ad

Martii

[Hírek Bethlen Gábor meggyilkolásáról és a harmincéves háború eseményeiről. Különböző személyek Cziráky Mózesnél.

Niczky Ferenc és Viczay Sándor halála. Ferencffy Miklós kiküldése egyes dunántúli várak átvételére.]

4. diem, quo die profecti sumus Sopronium ad terminum differentiae revidendae inter dominos Káldy, qui fuit

5. die, ac eodem die reversi sumus et venimus domum.

6. die prima vice Sopronii a domino Francisco Kaldi audivi (qui tunc Psonio ex Camera erat reversus) Gabrielem Bethlem per famulum quemdam suum cultro esse transfixum et mortuum. Die eodem a senatoribus Soproniensibus in ipso confessu eorum audivi regem Daniae¹⁹³ rebellem a principe Hohenburgensi fratre suo pugione esse transfossum in consilio eorum.

6. die tricesimator Jauriensis Joannes Horváth fuit apud dominum in Dienesfalva cum egregio Blasio Chanaký, Suae Majestatis milite stipendiario in praesidio Jauriensi, et Georgio, Szabo qui discesserunt a nobis 9^a die.

11. egregius Franciscus Niczký mortuus est. Eodem mense generosa domina relicta egregii condam Alexandri Viczay mortua est. [40r]

192 Szántóházy Ferenc (?–1629), az 1610-es években Vas vármegye jegyzője, lásd Úriszék, 120. p.

193 IV. (Oldenburg) Keresztély (1577–1648), Dánia királya 1588–1648.

15. die egregius Georgius Szombathelyi fuit apud dominum magnificum in Dienesfalva cum alio quodam canonico capituli Strigoniensis, et
 16. die abstulit nobilem Nicolaum Ferenczfÿ consocium nostrum ad reoccupandas arces, et castra Devecser, Ughod, Somlyo,¹⁹⁴ etc. pro homine palatinali.

Aprilis

[Érkezés Győrbe, majd Komáromba. Követek és levelek érkezése

Komáromba a töröktől. Biztosok érkezése. Damasdot elhagyja a török.]

3. die exivimus domo nempe Dienesfalva, et venimus Sopronium.
 4. die, in festo Pascatis, audito sacro ivimus in Kis Marton, ubi fuimus usque ad
 8. diem, quo die in prandio fuimus in Fekete Varos, ad caenam devenimus, ad pagum Veden.¹⁹⁵
 9. die in prandio fuimus in Ovár, ad caenam devenimus ad possessionem Eötenen.¹⁹⁶
 10. die intravimus Jaurinum¹⁹⁷ fuimus ibi usque ad
 15. diem. Hoc die dominus magnificus servos, et equos domum remisit Jaurino.
 17. die Jaurino Comaromium venimus.
 20. die *Ment Cancellarius uram*¹⁹⁸ *Nagy Szombatban*.
 21. die habuit dominus magnificus apud se homines ex O Buda.¹⁹⁹ Eodem die quaedam literae Turcicae a quodam captivo Turca adeptae missae sunt Jaurinum ad interpretaationem, quae die 24ª reportatae sunt.
 22. die spectabilis et magnificus dominus Stephanus Pálffy generalis capitaneus praesidiorum Cis Danubialium, ac praesidii vero Ujvariensis²⁰⁰ supremus, Comaromium ingressus est.
 23. die auditum est certo, quod Turcae castellum Damasd²⁰¹ reassignare velint.
 25. die *Bizonyossan hozták Szőgenébül irva: hogy Damasdbol ki ment az török minden kár nélkül*. Eodem die *érkezett Tar Mihály a töröktől Komaromban Budárol*.²⁰²

194 Devecser, Ugod, Somlyó (Veszprém vm.), ezen várakat Forgách Miklóstól vette át Esterházy Miklós felesége révén, Forgách egy évvel azelőtt költözött ki Devecserből. Vö. *Szakály*, 1994. 136. p. Lásd még *Diarium*, 1630. március 22.

195 Feketeváros (Sopron vm.), ma Purbach am Neusiedler See, (A); Védeny (Moson vm.), ma Weiden am See (A).

196 Öttevény (Győr vm.).

197 Győr (Győr vm.).

198 Sennyey István (?–1635) 1623-tól váci, 1628-tól veszprémi, 1630-tól győri püspök, 1623–1635 királyi kancellár. *Kollányi*, 1900. 113. p.

199 Óbuda, ma Budapest része.

200 Érsekújvár (Nyitra vm.), ma Nové Zámky, (Szl).

201 Ipolydamásd (Hont vm.).

202 Buda (Pilis vm.).

26. die Comarim discessit una cum Turcis ad dominum comitem palatinum.

28. die duo Ungari jam Turcae facti fugerunt a Turcis Strigonio²⁰³ Comaromium facti denuo christiani. Die eodem dominus cancellarius Tyrnavia ex nuptiis Joannes Ludnyi Comaromium reversus est. Die eodem dominus Daniel Eszterhazy²⁰⁴ una cum domino cancellario circa horam 8^a noctis Comaromium ingressus est. [40v] Maji

[Kiküldetés Farkas Pál Pilis vármegyei javaiba való iktatására, ellentmondás, jelentéstétel. Biztosok és követek érkezése, indulása Komáromból. Esti vihar, villámsújtotta körmöci ifjú. Aszalay körbejárja a várat.]

1° die fuimus Comaromii.

3. die missus sum a domino ad executionem, ut videlicet nobilem Paulum Farkas penes literas donacionales illustrissimi comitis domini palatini introducem in dominium portionis possessionarum in possessione Biall et praesidii Torbágy,²⁰⁵ omnino in comitatu Pilisiensi existentes, sitorum, quae olim egregii condam Joannis Illeý fuerant. Ex oppido Comarom siquidem ad facies locorum tutus accessus denegaretur praesente testimonio, et venerabilis capituli Jauriensis reverendo domino Volfgango Wracovich,²⁰⁶ archidiacono Soproniensi et canonico Jauriensi.

4. die incepta est statutio praesentibus vicinis vicecomite judlium et jurassoribus sedriae comitatus Comaromiensis et nonnullis aliis nobilibus et ignobilibus etc. Eodem die contradictore apparente Stephano Illeý. Eodem die *voltak az Urak az Teirakon*[?].

5. die ivimus Jaurinum ad relationem. Illinc eodem die Strigonio allatae sunt literae Comaromiensem, in quibus scribitur commissarios Turcas illinc jam adesse.

6. die reversus sum Jaurino Comaromium. Die eodem dominus Lebell, unus ex commissariis ingressus est.

11. die advenit dominus Stephanus Pálffy Comaromium.

203 Esztergom (Esztergom vm.).

204 Esterházy Dániel (1585–1654), a nádor testvére, 1619-től báró. Bátyja nádorsága alatt igen sokat szerepelt, elsősorban mint Miklós helyettese, többek között a szőnyi béktárgyalásokon. Tőle származik a család cseszneki ága. *Esterházy*, 1901. 175–178. p.

205 Bia ill, Torbágy (Pilis vm.), ma Biatorbágy.

206 Wrachewich Farkas (?–1638?) 1603/1604-ben soproni kanonok *Bán*, 1939. 110., 123. p.; locsmánda, majd 1609–1632 között soproni főesperes, 1632–1638 éneklőkanonok. *Bedy*, 1938. 401. p.

12. die reversus est domum. Die eodem audiui a domino, quod in iis bonis, in quibus assignatio sit per manus cum privilegiis, et immunitatibus, non opus est evictione.

14. die Turcae Comarino Budam discesserunt, remanentibus Comaromii hominibus illustrissimi comitis palatini, ob infirmitatem aliquod eorum.

15. die hora noctis post mediam noctem ingentia fuerunt tonitrua et fulgura, et eodem tempore juvenis quidam Cremnicziensis²⁰⁷ a fulminis impeta expiravit Comaromii.

19. die expeditae sunt literae fidejussoriae sub juramento Regiae Majestatis Budam ad vezirium per egregium Martinum Spachaÿ. Die eodem dominus Michael Pongracz²⁰⁸ Comarino ad dominum comitem palatinum discessit.

20. advenerunt Turcae ex Porta Ottomanica Comaromium, qui Viennam ad Suam Majestatem discessuri cum alio quodam Germano nuntio residente in Porta Ottomanica, die eodem discesserunt. Die eodem et praecedenti etiam dominus magnificus sumpsit medicinam. [41r]

23. die in festo Sacri Pentecostes fui cum domino adhuc in commissione Comaromii. Eodem die praedictus dominus cancellarius Comaromio Viennam discessit. Eodem die dominus Martinus Spachaÿ Buda Comaromium reversus, una cum aliis Turcis, qui literas fidejussorias retulerunt, eo quod non erant pro voto Turcarum scriptae.

29. die magnificus dominus Qvestemberg una cum aliis duobus principibus Saxoniae Comaromium Vienna per aquam descendit. Eodem die a dominis commissariis honorifice salutati.

28. die arcem Comaromiensem per propugnacula, et maenia arcis circumivi.

29. die data est pecunia domino florenos 200.

Junii

*[Komáromból Győrbe. Cziráky Mózes halála
és testének elhelyezése Győrben.]*

1. die fuimus in Comarom.

5. die Comaromio adductus est dominus Aeger existens Jaurinum.

8. die domina magnifica advenit Jaurinum.

12. die Nicolaus Ferencÿ a nobis discessit.

22. die magnificus dominus Moyses Czýrakÿ de Dienesfalva Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis personalis praesentiae in judiciis locumtenens et consiliarius

207 Kőrmöcbánya (Bars vm.), ma Kremnica, (Szl).

208 Lásd Diarium, 1630. május 3.

ex commissione Turcica Comaromio Jaurinum se infirmum adduci curavis. Ibidem post duas septimanas et tres dies totidem tempore in lecto sub cura medici jacens animam Deo reddidit suaviter, sacramentis omnibus morituris necessariis munitus, et bene confirmatus, cui Deus propter infinitam suam misericordiam sit propitius in saecula saeculorum. Amen. Anno aetatis suae 63., Christi vero benedicti 1627., circa primum quadrantem horae ad undecimam diurnam.²⁰⁹

24. die in festo Beati Joannis Baptistae Sacro, delatum est funus ad templum magnum capitulare Jaurini, et depositum in fornice egregii condam Joannis Sichy²¹⁰ ad latus templi exterius, penes portam ad meridiem in introitu a dextris usque ad sepulturam, circa horam 7. noctis.

25. die domina magna domum reversa [est], et 26. die venit domum.

Julii

[Utazás Bécsbe a személynöki pecsét visszaadására. Kihallgatáson Öfelségénél. Az Udvari Kamara válasza Czirákné 200 tallérja tárgyában.]

8. die indui nigrum habitum, eodem die movit se domina magna Sopronium.

14. die domina magna Sopronio domum reversa, et ego cum domino Emerico Sandor profecti sumus Viennam sigillum Suae Majestati exhibituri. Die eodem intravimus Viennam, quo tempore Sua Majestas fuit absens.

15. die Sua Majestas reversa est Viennam.

16. die habuimus privatam audentiam apud Suam Majestatem, cui praemissis praemittendis sigillum locumtenentialem exhibuimus, una cum quibusdam supplicationibus, et Sua Majestas clementer se dominae magnificae ac nobis obtulit. [41v]

20. die me Viennae permiserant. Dominus Sandor domum ad dominam magnificam reversus est, per quem dedi literas.

24. die dedi literas ad dominam magnificam.

29. die accepi responsum ex consilio Aulicae Camerae de gratia ducentorum talle-
rorum, eodem die Mogyoresy advenit Viennam.

30. domum reversus sum Vienna.

Augusti

[Szántóházy Ferenc halála. Küldetés Bécsben. Vas vármegye közgyűlése Szombathelyen a háború ügyéről Esterházy Miklós jelenlétében.]

209 A Diarium írásának idején felesége Káldy Zsuzsanna, erce és halálának további körülményeire lásd *Petrovay*, 1897. 65. p. jegyzet.

210 Talán Zichy II. János, lásd *Nagy*, XII. 370. p.

Öfelsége levelei a 200 tallér tárgyában. Zrínyi György testének felvétele és átvitele Sopronból Csáktornyára.]

1. die profecti sumus cum domina magnifica Sopronium.
 2. die generosus dominus Franciscus Zantohazÿ prothonotarius personalis praesentiae in Domonja²¹¹ mortuus est.
 3. die Sopronio domina magnifica reversa est, et ego eodem die profectus sum Viennam. Hoc die fuit generalis congregatio Sabariae²¹² de expeditione bellica, ubi dominus comes palatinus adfuit.
 4. die perveni Viennam.
 5. die accepi literas Suae Majestatis ad Cameram Ungaricam de gratia ducentorum tallerorum. Eodem die domum reversus sum.
 7. die veni domum.
 15. die venit currus pro domino Emerico Sandor.
 16. die discessit domum.
 17. die ivi Sopronium. Die eodem movit se processio Ungarica Sopronio ad Cell.²¹³
 18. die reversus sum domum.
 20. die fui in Kall cum domina magnifica. Eodem die reversi sumus.
 22. die missus sum a domina magnifica ad decimationem in possessionem Kenyeri.²¹⁴
 24. die absoluto negotio reversus sum.
 29. die cum domina magnifica ivimus ad Káll, illinc ad Gyrott ibique commorati.
 30. die ivimus Sopronium.
 31. die corpus illustrissimi domini comitis Georgii a Zrinio²¹⁵ etc., qui invidia aliorum veneno anno superiori pro fidelitate praefata fuit sublatus, transvectum est per civitatem Soproniensem pompa solelni, qui die 5. Septembris futuri mensis in monostoria Ordinis Sancti Pauli Primi Eremitae ad arcem Tsaktornya²¹⁶ situato ad majores suos sepultus est.
- Septembris

[Cziráky Ádám elhozatala Bécsből.]

1. die exivimus Sopronio et venimus Gyrot, ibique diutius commorati.

211 Damonya (Sopron vm.), ma Chernelházadamonya, Vas megye.

212 Szombathely (Vas vm.).

213 Mariazell, (A).

214 Kenyeri (Vas vm.).

215 Zrínyi VII. György (?–1626), 1622-től horvát bán, 1625-től főlovászmester. *Fallenbüchl*, 1988. 75., 82. p. Lásd még *Csuday*, 1884. 70–79. p., szerinte Szentilonán temették el, vö. *Uo.* 79. p.

216 Csáktornya vára (Zala vm.), ma Čakovec területén, (Ho).

4. die venimus domum ad castellum Dienesfalva et una nobiscum dominus Georgius Clemetej. [42r]

12. die missus sum Sopronio Viennam pro domino Adamo Czirakj.

13. die perveni Viennam.

15. die exivimus Vienna et

16. die pervenimus Sopronium.

Octobris

[Czirákj Mózes testének átvitele Sopronba. Elbúcsúzás Czirákj Mózesétől, érkezés Esterházy Miklóshoz Kismartonba.]

5. die movit domina magnifica ex Dienesfalva Jaurinum versus pro adferendo corpore domini sui magnifici condam Mojsis Cziraky de Dienesfalva, personalis praesentiae Suae Majestatis in judiciis locumtenentis et consiliarii, qui in serviitiis Suae Majestatis in commissione Turcica de pace cum iisdem tractanda occupatus post multos, et graves exantlatos et perpeccos dolores die 22. Junii anno 1627., aetatis suae 63. in Domino pie et catholice obdormivit Jaurini, cu-

7. jus corpus die 7. Octobris Jaurini assumptum, et curru impositum, delatum est Sopronium ad sepulturam ad templum Beatae Virginis in monasterio patrum franciscanorum ibidem situato extructum, quod

10. die honorifice et solemni cum pompa sepultum est in eodem templo.

14. die Sopronio venimus ad Dienesfalva.

19. die missus sum ad Gyrot.

22. die reversus sum.

25. die post caenam valedixi generosae dominae relictae magnifici condam Moysis Czirakj etc. in castello Dienesfalva, et illinc

26. die veni Sopronium, ubi aliquamdiu commoratus, die ultima veni ad Kis Marton ad illustrissimum dominum palatinum.

Novembris

[Kismartonból Nagybiccsére. A biccsei lutheránus templom elfoglalása, misehallgatás. A felső-ausztriai prédikátorok elűzésének okai II. Ferdinánd erről szóló rendeletéből.]

1^a die fui in Kis Márton.

15. die agressus est iter illustrissimus dominus comes palatinus Kis Martonio Bichem²¹⁷ versus, venit ad noctem ad oppidum Szeles Kút, illinc

16. die venit ad noctem ad Köpchen,²¹⁸ ibi sumpta caena in arce [...].

217 Nagybicse (Trencsén vm.), ma Bytča, (Szl).

218 Köpcsény (Moson vm.), ma Kittsee, (A).

17. die sumpsit prandium Posenii, et venit ad noctem ad Sanctum Georgium.²¹⁹
18. die sumpto prandio in Bazin,²²⁰ ad caenam ivit ad pagum [...]. Nota: ex Sancto Georgio cum domino Vizkeleti praefecto ivi Tymaviam.
19. die illustrissimus sumpto prandio in possessione Szuha, sumpsit caenam in possessione Kosztolán,²²¹ hic pervenimus ad dominum comitem cum domino praefecto.
20. die sumpsit prandium in Kulittia,²²² caenam in oppido Ujhely.²²³
21. die ex Ujhely venimus ad noctem ad possessionem Szablaj, eodem die ego ivi Trencsinium.²²⁴ [42v]
22. die ad caenam ad arcem Illona²²⁵ ad dominum Stephanum Ostrosich.²²⁶
23. die ad possessionem Bistrich²²⁷ adfuit in caena magnificus dominus Balasthÿ. Illinc
24. die horis ante meridianis intravit dominus comes Bichem. Eodem die magnum templum in oppido Bichensi prope ante arcem erectum ab haereticis Lutheranis occupatum est, dicto eodem die ibidem primo sacro reverendo patre Joanne Bisztrichiensi²²⁸ Societatis Jesu sacerdote; fuit hic dies Vigilia Sanctae Catharinae Virginis et Martiris.
- Causae expulsionis praedicantium ab Austria Inferiore ex mandato Suae Majestatis Caesareae Vienna 14^a mensis Septembris anni 1627. concluso et edito, excerptae.
- 1^a Quia licet statui politico Augustanae Confessionis in praeteritis tumultibus ad instantiam eorum concessum fuerit, ut illorum praedicantes praedicare, exhortationes facere aliaque sua munia subire possint, nihilominus adeo cum Calvinismo eorum secta commixta habetur. Ut Calvinistae eorum concionibus

219 Szentgyörgy (Pozsony vm.), ma Svätý Jur, (Szl).

220 Bazin (Pozsony vm.), ma Pezínok, (Szl).

221 Szárazpatak, korábban Szuha (Pozsony vm.), ma Suchá nad Parnou, (Szl.); Nagykosztolány (Nyitra vm.), ma Veľké Kosťoľany, (Szl).

222 Általam nem azonosított helység.

223 Vágújhely (Nyitra vm.), ma Nové Mesto nad Váhom, (Szl).

224 Kis-, vagy Nagyablát, később Vágszabolcs része (Trencsén vm.), ma Zábľatic, (Szl); Trencsén (uo.), ma Trenčín, (Szl).

225 Illava (Trencsén vm.), ma Ilava, (Szl).

226 Ostrosith István (?–1639), 1635-től főétekfőgömcster. Nagy, VIII. 302. p., *Fallenbüchl*, 1988. 87. p.

227 Vágbeszterecz (Trencsén vm.), ma Považska Bystrica, (Szl).

228 Joannes Bistriciensis (1573–1635), erdélyi szász származású jezsuita, 1623-tól a nádor mellett tevékenykedik. *Lukács*, 1982. 551. p.

interesse, sacramentis uti non verentur, quin iis contenti sunt, ex quo fit ut misera plebs inadvertente etiam ipsa, in mextricabilem et perniciosum haereseon labyrinthum ad perditionem animae suae a Deo, principeque, magistratu suo naturali abalienata, incidat.

2ª Quia praedicantes in concionibus, exhortationibus, scriptis, literis, impressis libris, glossis, et aliis tractatibus suis contra salvificem catholicam religionem Suam Majestatem et statum catholicum ecclesiasticum et secularem tam in altiori, quam in inferiori dignitate constitutum sine nulla discretione pertinaci fronte impias calumnias, verba scommata faedissima publice evomunt.

3^a Quia subjectos Suae Majestatis publice adhortati sunt, quo minus justis et legitimis Suae Majestatis statutis morem gerent.

4^a Quia eos ad contraria pacta confederationis prohibita conventicula, correspondentias iniquas, tumultus, rebellionem excitanda movent, hortantur, foveant, et quantum in iis est, promovent clam et palam. [43r]

5^a Quia in exteris regionibus et imperio proscriptorum rebellium et manifestorum hostium viribus, et potentiis palam et pertinaciter minantur.

6^a Ut eorum sectatores ab hostibus nostris contra nos auxilium petant, cogunt.

7^a Quia Suae Majestati debitam, et praestandam obediendam et respectum auferunt.

8^a Quia Suam Majestatem idololatram vocant, et quod non aliud, quam solam idololatriam intendant, perhibent tam verbis, quam scriptis.

9^a Quia populum et plebem extra suas quoque parochias constitutum in oppidis et passim in regno absque ulla causa in praepudicium Suae Majestatis et praedecessorum Suorum piae reminiscendae inhibitionem, manifestum, ordinariorumque suorum episcoporum difficultatem, impedimentum damnum, et praepudicium omni penitus discretione et timore postpositis seducunt, et ad Sua trahunt exercitia.

10^a Quia ipsimet directe, et publice fatentur se nullum sacramentum conficere posse, nec velle.

11^a Quia scriptis suis, clamoribus, concionibus indefinenter ad tumultum alios concitant.

12^a Quia publice super eo preces instituunt, et instituendas jubent, ut Deus hostibus Suae Majestatis fortunam det.

13^a Quia eorum ludimagister ob combustionem imaginum Sanctorum Petri et Pauli Apostolorum impunitus mansit.

14^a Quia ex Augustana Confessione nihil aliud retinent, quam quod tumultuoso eorum strepitu sapit.

15^a Quia contra Suam Majestatem tanquam principem et dominum suum perpetuum animos alienos, et turbatos parant.

16. Quia catholicis ubique iniqua damna et indigna facienda curant.

17. Quia desiderat Sua Majestas pro pia et paterna Sua cura, ex officii etiam Sui debite Archiducatum Suum Austriacum in unitate pacifica, mutuo consensu, et justo, mutua, et secunda confidentia clementissime et zelose conservare, quod fieri nequit, quamdiu hujusmodi seductores turbatores, detractores blasphemii, tumultuumque, ex citatores praedicatores in regno patientur. [43v]

Nota: ultimus terminus in quo praedicantes ab Austria exire ultimatum debuerunt fuit dies 28. Septembris anni 1627. Ita ut nec in Austria, nec in oppidis, civitatibus, villis, possessionibus, praediis, allodiis dominorum permanere, aut degere, eos conservare, an sint sub paena gravissima. Ipsi autem praedicantes pulsi se, vel in persona propria, vel alii similes successivo aliquando tempore in Austria deprahendantur, capiantur, et absque ulla gratia irremissibiliter puniantur, idem est intellegendum de ludimagistris eorum.

Decembris

[Esterházy Miklós Kismartonba távozik rendkívüli ügyek megbeszélésére.

Ítékezés a személynöki ítélőmesterek távollétében. III. Ferdinánd cseh királlyá koronázásának ünneplése Nagyszombatban. Kereszthury András nádori ítélőmester szolgálatában. Thurzó Szaniszló halála. Évzáró gondolatok.]

1^a die fui in Biche.

3. die dominus comes movit se ex Biche Tyrnaviam ad discutiendas causas extraordinarias. Eodem die venit ad noctem ad castellum Pruska²²⁹ ad relictam dominam Jagosits,²³⁰ illinc

4. die ad noctem ad oppidum Betzko.²³¹ Illinc

5. die ad noctem ad possessionem Spacha,²³² illinc

6. die intravit Tirnaviam circa horam 8. ante meridianam.

7. die incepta sunt judicia extraordinaria personalis praesentiae ejusque prothonotariis non existentibus.

8. die coronata est Majestas Regia Sacratissima Ferdinandus III. in regem Bohemiae, et in signum laetitiae explosa sunt tormenta Tyrnaviae et alibi in Suae Majestatis bonis.

16. die commendatus sum ad exercenda juridica generoso domino Andreae de Keresztur,²³³ prothonotario palatinali per dominum comitem Nicolaum Eszterhazy palatinum Regni Hungariae Tyrnaviae.

229 Pruska (Trencsén vm.), ma Pruské, (Szl).

230 Valószínűleg Thurzó Judit, Thurzó György nádor lánya, Jakusith II. András (?–1623) özvegye, lásd Nagy, V. 289. p.

231 Beckó (Trencsén vm.), ma Beckov, (Szl).

232 Spáca (Pozsony vm.), ma Špačince, (Szl).

17. die fuit finis causarum extraordinariarum. Eodem die ivi ad dominum prothonotarium, eodem die dedi literas domum per dominum Georgium Barna.

18. die dominus comes palatinus discessit Tyrnavia Bichem.

19. die dominus et cum eo ego Tyrnavia domum versus discessimus, venimus ad noctem ad Chepen.²³⁴

20. die Nitriam,²³⁵ illinc

21. die ad Szalakusz.²³⁶

24. die spectabilis ac magnificus dominus Stanislaus Turzo²³⁷ perpetuus Terrae Scepusiensis, ac comitatus ejusdem supremus comes mortuus est in arce sua Bajmocz.²³⁸

25. die in festo scilicet Nativitatis Domini fui in Szalakusz, habuimus sacerdotem admodum reverendum dominum Sigismundum Zonger²³⁹ canonicum Nitriensis capituli et ibidem annum istum conclusi, quod sit ad gloriam Dei omnipotentis, omnium sanctorum, qui faxint ut sequentem etiam annum felicissima ad gloriam Dei, Beatae Virginis et sanctorum patronorum et patronarum, omnium sanctorum. Pertingere et concludere in bona pace possim. Amen. [44r]

Memoriale anni 1628

Januarii

[*Koháry Péter, majd Telegdy János Szalakuszon.*]

1ª die idest in festo Circumcisionis Domini fui in Szalakusz.

12. die profecti sumus ad Semphte.²⁴⁰

13. die fuimus ibi, et

14. die reversi sumus, et fuimus apud dominum Franciscum Balogh in Elechke.²⁴¹

15. die redivimus ad Szalakusz.

233 Kercszthury András, már Thurzó Szaniszló nádor alatt nádori ítélőmester. Lásd Thurzó Szaniszló nádor végrendelete, 1624. április 12. Csáky Oklevéltár, 621. p.

234 Alsó-, esetleg Felső-, vagy Középcsöpöny (Pozsony vm.), ma Čepceň, Szered/Sered' része (Szl).

235 Nyitra (Nyitra vm.), ma Nitra, (Szl).

236 Szalakusz (Nyitra vm.), ma Sokolníky, (Szl).

237 Thurzó IV. Szaniszló (?–1627) Thurzó Szaniszló nádor fia, Szepes vármegye főispánja 1628–. Nagy, XI. 207. p.

238 Bajmóc (Nyitra vm.), ma Bojnice, (Szl).

239 Zongor Zsigmond (1580k.–1657), 1644-től csanádi, 1648-tól váradi, 1655-től váci püspök, 1645-től csertergomi kanonok. Kollányi, 1900. 260–261. p.

240 Sempthe (Nyitra vm.), ma Šintava, (Szl).

241 Elecske (Nyitra vm.), ma Alekšince, (Szl).

22. die fuit apud dominum magnificus dominus Petrus Koháry cum conjugē.²⁴²
 28. die illustrissimus ac reverendissimus dominus Joannes Telegdi archiepiscopus Colocensis et Bacsensis ecclesiarum canonicē unitarum, et administrator episcopatus Nitriensis fuit apud dominum in Szalakusz in prandio.
 Februarii

[*Wesselényi Ferenc, majd Sely Ferenc lakodalma.*

Osztály a Baranyay családtagok között.]

1. die et 2^a fui in Szalakusz, et in festo Purificationis Beatae Virginis²⁴³ fui in monasterio apud Sanctum Joannem.²⁴⁴
 14. die fui Nitriae et dedi literas ad dominum comitem palatinum et patrem Hajnal.²⁴⁵
 15. die dedi alias ad eundem patrem Hajnal.
 20. die celebratae sunt nuptiae magnifici domini Francisci Veszelényi, qui in sociam sibi adscivit generosam ac magnificam dominam filiam spectabilis ac magnifici domini Thomae Bosnyák²⁴⁶ in Biche. Die eodem celebratae sunt nuptiae generosi domini Francisci Sely generosi domini condam Johannis Sandor alias vicepalatini, qui in matrimonium sibi copulavit generosam dominam relictam egregii condam Nicolai Hatalmy in Ztrecze.²⁴⁷
 22. die discessit dominus ad possessionem Hudj²⁴⁸ ad divisionem inter relictam condam Thomae Baranyai, et Thomam, filium condam dieti Thomae Baranyaï, ac Valentinum similiter Baranyaï, nec non filias, ac alios, quibus competit medio iudicum arbitratorum sub vinculo mille florenorum Hungaricalium vigore literarum transactionalium capituli t[...] a parte non observante, aut divisionem admittere nolente exigendum, fiendum.
 26. die illinc reversus est.
 28. die fuit apud nos generosus dominus Franciscus Balogh, Joannes Ochkaï.

242 Koháry Péter (?–1632?), 1611–1632 dunáninneni kerületi és bányavidéki végvidéki főkapitány-helyettes. *Pálffy*, 1997. 272. p. Felesége Kazy Borbála. *Nagy*, VI. 290. p.

243 Február 2.

244 Minden bizonnyal a felsőcelefánti kolostorról van szó, lásd Diarium, 1628. december 25.

245 Hajnal Mátyás (1578–1644) jezsuita, 1622-től Esterházy Miklós udvari papja. MKL. IV. 498. p.

246 Wesselényi Ferenc (1615–1667), füleki és szendrői kapitány, 1646-tól Murány örökös grófja, 1655-től nádor. Ifjúkorára lásd: *Deák*, 1878. 44–49. p. (Első) felesége Bosnyák Judit (?–1645e.), Bosnyák Tamás lánya. *Nagy* XII. 161–162. p. Bosnyák II. Tamás (1570/1575–1634), füleki kapitány, Hont vármegye főispánja, 1623–1634 főctekfogómaster. *Nagy*, II. 206. p. *Fallenbüchl*, 1988. 87. p., *Fallenbüchl*, 1994. 82. p.

247 Eszterce, korábban Rongyossztriczze (Trencsén vm.), ma Othrányk, (Szil).

248 Általam nem azonosított helység.

Martii

[*Birtokosztály kijelölése Bosnyák Tamás és Etyekey István között.
Hírek török követségről, Tilly Magyarországra jöveteléről.*]

1. die fui in Szalakusz.

3. die dominus Georgius Marczicz profectus est Bichem versus, per quem dedi literas ad reverendum patrem M[athiam] H[ajnal].

8. die nimirum Cinerum fui in Szalakusz.

14. die discessit dominus ad magnificum dominum comitem Adamum Thurzo²⁴⁹ ad Semphte, eodem die accepi literas reverendi patris Mathiae Hajnal. [44v] Eodem die praefixus est terminus divisionis pagi Pagy²⁵⁰ vicecomiti in comitatu Comaromiensi, inter spectabilem et magnificum dominum Thomam Bosnyák et Stephanum Etyekey dies 4. futuri mensis Aprilis.

18. die dedi literas per quemdam hominem ablegatum ad Bichem ad illustrissimum dominum comitem palatinum et reverendum patrem Hajnal.

21. die fuit dominus Nitriae apud reverendissimum episcopum,²⁵¹ eodem tempore fuit ibidem magnificus dominus Thomas Bosnyák. Eodem die ibidem audivi a domino Nicolao Berdoczj apud aedes domini Zonger, quod solemniter legatio Turcica Budam jam ascenderat, itura ad Suam Majestatem Caesaream, quae illinc expederat chausium quemdam ad Suam Majestatem, ut legatio quoque caesarea se in Turciam moveret, quae legatio certis quibusdam de causis dilata est, quare legatio quoque Turcica Budam Jaurino reversa est.

23. die in Szalakusz a nobili Joanne Vadich Croata [sic], famulo magnifici domini Joannis Pálffy²⁵² audivi, quod exercitus Germanicus duce et generali comite a Tilj²⁵³ in Ungariam venturus est, contra Turcos arcemque Strigoniensem occupaturus est.

24. die reversus est homo, qui Bichem erat missus et tulit literas a patre Hajnal.

25. die, in festo scilicet Annunciationis Beatae Virginis Mariae, fui Nitriae.

30. die advenit dominus Berenyi ad Szalakusz.

249 Thurzó Ádám (?–1635), Thurzó Szaniszló nádor kisebbik fia, 1628-tól Szepes vármegye főispánja. *Nagy*, XI. 207. p.

250 Talán Pagyerócz (Pozsony vm.), ma Padcrovec, (Szl), aminck ellentmond a Komárom megyei alispán említésé.

251 A nyitrai püspök Telegdi János érsek volt, tehát nem biztos, hogy róla van szó, talán inkább Zongor Zsigmondról.

252 Pálffy II. János (?–1646), Pálffy II. Miklós fia, 1636-tól gróf, 1643-tól Komárom vármegye főispánja. *Jedlicska*, 1910. 494–495. p.

253 Johann Tserclaes Tilly (1559–1632), a harmincéves háborúban a Katolikus Liga, majd a császári csapatok főparancsnoka.

Aprilis

[*Birtokosztály Bosnyák Tamás és Etyekey István között.
Tanúvallatás Úrmincen. Berényi György Szalakuszon.*]

1. die discessit, ego autem fui in Szalakusz.
2. die profectus est dominus Comaromium versus, ad divisionem possessionis Pagy inter spectabilem et magnificum dominum Thomam Bosnyák ab una, parte vero ab altera egregium Stephanum Etyekey fiendam, et eodem die in prandio Nitriae, et in caena fuimus in Suran²⁵⁴ apud eundem dominum Thomam Bosnyák.
3. die ad caenam venimus Comaromium, ibique
4. die peracta praedicta divisione, eodem die Ujvarinum²⁵⁵ reversi sumus, et fuimus in hospitio apud aedes egregii Pauli Konkoly.
5. die ad prandium ad Surány ad dominum Thomam Bosnyák, a quo accepi honorarium soccos quosdam ex *karmazin*,²⁵⁶ ad caenam. Eodem die ad aedes domini Pauli Litasky in Ivanka²⁵⁷ ad fluvium Nitra vicum situata.
6. die venimus domum in Szalakusz. Nota: in praedicta divisione non est admissa repulsio²⁵⁸ eo quod fieri [45r] debebat, juxta quasdam literas adjudicatas ex partium consensu emanatas. 2° fuit nobiscum homo domini Bosnyák, egregius Andreas Kőröslly provisor bonorum suorum Surányensium, qui habet aedes in possessione Kőröskény²⁵⁹ ultra arcem Nitriensem ad fluvium Nitra²⁶⁰ sitam.
9. die ad instantiam egregii Pauli Litasky ad attestationem celebrandam.²⁶¹

254 Nagysurány (Nyitra vm.), ma Šuran, (Szl).

255 Érsekújvár (Nyitra vm.), ma Nové Zámky, (Szl).

256 Sötétvörös szín(ű bőr). EMSzT. VI. 194–195. p.

257 Ivanka (Nyitra vm.), ma Ivanka, (Szl).

258 A visszaűzés (repulsio) eredetileg a per során bekövetkező különböző bizonyítási és végrehajtási mozzanatok erőszakos megakadályozása volt, melyet I. Mátyás király törvényei még büntetnek minősítettek, 1490 után azonban keretek közé szorítva törvényessé vált (1486: 16. tc., 1492: 17. tc. továbbá: Hármaskönyv II. 73.). Az 1729-es szabályozásig a perorvoslat határidőn túli igénybevitelét jelentette, azaz a végrehajtást lehetett megakadályozni vele úgy, hogy a vesztes fél jelképes cselekedetet végrehajtva (meztelen szablya felmutatásával) a szomszédok és határosok jelenlétében jelezte ellenállási szándékát az executiora érkező hivatalos személyek előtt (*Vinkler*, II. 677–680. p.). A visszaűzöt ezután megidéztek és perűjtásra került sor, ha okát tudta adni cselekedetének, ha nem, akkor bírságra számíthatott. A kora újkorban már törvény mondja ki, hogy a visszaűzésnek csak ez a módja megengedett, tehát felfegyverzett tömeggel fenyegetni, vagy tetteleg bántalmaztatni a végrehajtásra érkezőket szigorúan tilos (1536: 11 tc.).

259 Alsó- vagy Felsőkőröskény (Nyitra vm.), ma Dolné ill. Horné Krškany, (Szl).

260 Nyitra folyó.

261 A per folyamának lényegi része volt a bizonyítás, melynek egyik fajtája a volt a tanúvallomás. A XVII. század eleji gyakorlat ennek két, funkciójában eltérő formáját különböztette meg.

10. die venimus Nitriam, ubi capitulum testimonium denegavit, eo quod attestatio fieret in praejudicium honoris alterius, et eodem die reversus sum ad possessionem Ivanka. Eodem die fui ibidem, et ad recreationem ad possessionem Irmen²⁶² ivi cum domino Litaský.

11. die domum reversus sum ad Szalakusz. Accepi eodem die ab eodem Paulo Lytaský talleros 2.

14. die dominus Georgius Marczicz domino Bosnyák retulit literas divisionales de possessione Pagý.

20. die Passionis scilicet Dominicae die fui in Szalakusz. Eodem die fuit apud nos dominus Georgius Berenyi.²⁶³ In festo Gloriosissimae Resurrectionis Domini Nostri Salvatoris fui in Szalakusz, quae fuit hoc anno

23. dies mensis Aprilis.

25. die, idest feria tertia Paschatis, recepi pannum ab illustrissimo domino comite palatino missum in Szalakusz, eadem die allatae sunt literae a laribus paternis.

Maji

Ítélmesteri törvénykezés Tavarnokon. Kinigh Lőrinc esküvője.

Tanúvallás Forgács Miklós kérésére. Fizetség, kiadások.]

1. die ex Szalakusz profectus est dominus ad dominam Forgacsianam²⁶⁴ in Tovarnik²⁶⁵ commoratum.

Ezek a collateralis attestatio, és a communis inquisitio (ennek magyar megfelelője a közös tanúvallatás). Az utóbbi megjelölés többször feltűnik, míg az előbbi a szakirodalomban is meglehetősen ritkán szerepel. Kitionich szerint a collateralis attestatio nem más, mint valamely dolognak még a per megkezdése, illetve perben való felhozása előtti tisztázása hivatalos személyek jelenlétében valamelyik fél felkérésére. A helyet, időt, résztvevőket a kérelmező fél jelöli meg, míg magát a cselekményt a bíró parancslevelében (itt: litterae compulsoriae) rendeli el a királyi, vagy nádori, illetve a hiteleshelyi megbízottnak. Aszalay Diariuma is ezt támasztja alá, noha itt a colligenda attestatio kifejezéssel találkozni, az azonosság kétségtelen, hiszen vagy valakinek kérésére következik be, vagy — feltehetően, ha Aszalay nem emlíkezett a kérelmező nevére — parancslevelével rendeli el („penes commissionem litterasque compulsoriales” Diarium, 1629. december 2.). Kicsit árnyalja a képet, hogy egy helyütt hozzáteszi: „modo collateralis” (Uo., 1629. június 1.), ami arra utalhat, hogy az attestatit az inquisitio helyett is használhatta. Kitionich szerint a communis inquisitio a perbeszédnek után következik be, a bíró ítéletlevelében rendeli el, a felmerült kételyek tisztázására (Vinkler, II. 483. p.).

262 Úrminc (Nyitra vm.), ma Urmince, (SzI).

263 Bcrényi György (1601–1677), részletesen lásd *Szluha*, I. 117. p., *Komáromy*, 1885. Lásd még Diarium, 1628. március 30.

264 Özvegy Forgách Zsigmondné Pálffy Katalin, aki férje halála után állandó összecütközésben volt a többi örökossal, lásd *Bártfai*, 1910. 478. p.

265 Tavarnok (Nyitra vm.), ma Továrniky, Nagytapolcsány/Topolčany részec, (SzI).

2. die reversus est. Eodem die constitui procurationem coram domino protonotario palatinali, qui dies erat feria tertia post festum Sanctorum Philippi et Jacobi Apostolorum in Tovarnik, et dedi literas domum. Nota. [?]
3. diem bene coram domino litem et controversiam habui.
5. die R[...] c[...] s[...] m[...] P[...] L[...] E[...]
7. die celebratae sunt nuptiae domini Laurentii Kinigh, civis Tyrnaviensis, ad quas dominus Ladislaus de Kereszturi die eodem profectus est.
9. die pro colligende attestatione ad instantiam spectabilis ac magnifici domini Nicolai Forgach, equitis aurati et comitatus Barsiensis supremi comitis Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis consiliarii et cubicularii ac praesidii Levensis supremi capitanei, ac generosae dominae Hesterae Bossányi²⁶⁶ consortis ejusdem, missus sum a domino prothonotario palatinali.
15. die venimus ad Konarcz,²⁶⁷ ibique peracto negotio
17. die ad Sullyok et Nagy Apony,²⁶⁸ [45v]
18. die ad Kosztolyan, illunc ad Irmeni.
19. die ad noctem Týrnaviam, illinc
20. die ad Laszbi,²⁶⁹ penes arcem Korlatkő²⁷⁰ ultra montem Fejer hegy vocatum.²⁷¹ Eodem die ad Jablonita.²⁷²
21. die ad Hluboka, eodem die illinc reversi sumus ad noctem ad Maniga,²⁷³ illinc
22. die Nitriam, et domum reversus sum.
26. die accepi pro labore florenos 6. Dominus Paulus Rakoczÿ fuit in his partibus. Confectio vestium pannum habeo ab illustrissimo domino comite palatino. Exposui pro serico denarios 65, pro chorda florenum 1, pro subductura florenum 1, pro nodis florenum 1, pro fibulis denarios 12, pro sacco denarios 7, pro rasura denarios 32, sartori una vice florenum 1, altera vice florenum 1 denarios 50, pro nodis et veste superiori florenos 4 denarios 50, pro pellibus florenos 11, summa florenos 23 denarios 56, pannus ad minimum praevalebat 20 florenos.

266 Forgách Miklós (1586k–1635), 1622–1624 felső-magyarországi főkapitány, 1631-től felső-magyarországi végvidéki és kerületi főkapitány, 1622-től Bars vármegye főispánja. *Pálffy*, 1997. 273. p., *Fallenbüch*, 1994. 65. p. Feleség Bossányi Eszter (?–1660). *Bártfai*, 1910. 483. p.

267 Szomorlovászi (Nyitra vm.), ma Koniarovec, (Szl).

268 Szulóc (Nyitra vm.), ma Súlovce; Appony (uo.), ma Oponice, (Szl).

269 Általam nem azonosított helység.

270 Korlátkő vára (Nyitra vm.), ma Cerová mellett, (Szl).

271 A Kárpátok egy vonulata Pozsony és Nyitra megyékben. *Lipszky*, 1808. I. H. 21.

272 Jablonca (Nyitra vm.), ma Jablonica, (Szl).

273 Hluboká (Nyitra vm.), ma Hlboké, (Szl); Maniga (Nyitra vm.), ma Malženice, (Szl).

28. die profectus sum ex Szalakusz Kis Martonium et Sopronium, et eodem die ad noctem ad possessionem Vedred,²⁷⁴ illinc
29. die ad noctem ad possessionem Gata,²⁷⁵ ubi pro tempore fuit Daniel Eszterhazÿ.
30° die ad prandium ad Kis Marton, illinc
31. die Sopronium, illinc eodem die Kis Martonium reversi sumus.

Junii

[*Szalakuszon*]

- 1^a die fui ibidem, quia erat festum Ascensionis Dominicæ [sic], inde
2. die reversus sum, et ad noctem veni ad diversorium juxta Portum Danubii situm.
3^a die ad Chepen.
4. die ad Szalakusz.
5. die dedi literas ad dominum Paulum Szemere per dominum Szepsi Irod[?].
11. die idest in festo Pentecostes fui in Szalakusz. Eodem die exui habitum nigrum.
13. die dominus Ladislaus Kereszturÿ²⁷⁶ ad dominum Bosnyak discessit.
22. die in festo Corporis Christi fui in Szalakusz.
24. die ibidem in festo scilicet Nativitatis Sancti Joannis Baptistæ.

Julii

[*Szalakuszon. Fizetség.*]

- 1^a die fui in Szalakusz.
7. die accepi ab illustrissimo florenos 8 in Szalakusz, missos per Georgium Marczicz.
13. die dominus Ladislaus fuit domi.
16. discessit iterum ad dominum Bosnyák.

Augusti

[*Nyitra vármegye közgyűlésén jelentés Csuti Mihály ügyéről.*]

1. die fui in Szalakusz, et eodem die fuit congregatio generalis comitatus Nitriensis ratione negotiorum domini Michaelis Csuti. [46r]
2. die *az Urammal való dolog: az öszvérről és vemheről,*²⁷⁷ *az tanitorul és tanitvanyrol.* Nota bene.
10. die, in festo Sancti Laurentii, fui in Szalakusz, audivi sacrum apud monasterium Sancti Joannis Baptistæ fratrum Ordinis Sancti Pauli Primi Eremitæ.

274 Vedröd (Pozsony vm.), ma Voderady, (Szl).

275 Gáta (Moson vm.), ma Gattendorf, (A).

276 Kereszthury László (?–1666), Kereszthury András fia, később Nyitra vármegyei alispán, alnádor. *Szluka, I.* 597–598. p.

277 Szamárcsikó. *Czuczor–Fogarasi, VI.* 915. p.

Septembris

[Kiküldetés iktatásra Trencsénbe. Szent Benedek barlangjának meglátogatása Szklakán. Jelentéstétel. Álma nővérével.]

1. die fui in Szalakusz.

4. die missus sum ego a domino palatinali ad stationem altaris Sacrosancti Trinitatis in templo Beatissimae Virginis Mariae in interiori civitate Trencsiniensi existens fundati, ac possessionis Lymburka,²⁷⁸ curiaequae nobilitaris ac molendini eadem possessione, omnino in comitatu Trenchiniensi existentes habitorum, admodum reverendo domino Sigismundo Zonger archidiacono Trenchiniensi, et canonico venerabilis capituli Nitriensis, fiendum et eodem die fui ad caenam Nitriae, illinc

5. die congregatio generalis comitatus ratione negotiorum Michaelis Chuti praecipue fuit. Sumpto prandio ad caenam ivi ad Ludan,²⁷⁹ illinc

6. die ad prandium ad Biskupicz, prope oppidum Ban sitam, ad caenam venimus ad monasterium Szkalka,²⁸⁰ ubi reperimus reverendissimum dominum Paulum David²⁸¹ electum episcopum Vaciensem, praepositum Posoniensem, abbatem Szkalkensem, ac Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis commissarium. Illinc

7. die profecti sumus ad possessionem Limburcha pro praemissa statione peragenda, quae suo modo ibidem peracta est, praesente admodum reverendo domino Bellevaczÿ abbate Zirczensi, archidiacono Gradnensi,²⁸² ac venerabilis capituli Nitriensis canonico, testimonio videlicet ejusdem capituli fide digno, ac per idem ad id transmissio, vicinis etiam et commetaneis, inibi legitime convocatis et praesentibus. Eodem die duobus est dicta civitate Trenchiniensi civibus, nomina et persona ejusdem civitatibus praemissae stationi contradicentibus. Ad prandium reversi sumus ad Zkalka. Eodem die fui in spelunca, seu fovea in rupibus, ubi Sanctus Benedictus vitam eremiticam feliciter consummavit, ubi de facto altare quoddam exiguum ex lapidibus exstructum. Item loca manuum ambarum Sancti Benedicti ante altare in superiori anteriorique parte, seu superficie rupium, a dextra item altaris parte loca genuum ejusdem Sancti Benedicti cernuntur.

278 Valószínűleg Liboresudvard, korábban Liboresa (Trencsén vm.), ma Lubarča (Szl.).

279 Nyitraludány (Nyitra vm.), ma Ludanice, (Szl.).

280 Trencsénpüspöki (Trencsén vm.), ma Biskupice; Bán (uo.), Bánovec nad Bebravou részec; Vágszklás, korábban Szkalka (uo.), ma Skala, (Szl.).

281 Dávid Pál (1573–1633), 1611-től szkalkai apát, 1626-tól pozsonyi prépost, 1628–1630 váci, majd veszprémi püspök. MKL II. 532. p.

282 Zirc (Veszprém vm.); Kistradna (Trencsén vm.), ma Malá Hradná (Szl.).

8. die in festo Sancti Nativitatis Beatissime Virginis Mariae audito sacro apud Beatae Virginis templum supra rupes ad ripam fluvii Vágh fundatum, ac inter Skalka et civitatem Trenchiensem medium. [46v] Sumptoque prandio in Zkalka venimus ad thermas Trenchinienses in possessionem Teplícze²⁸³ in eodem comitatu Trenchiniensi eructantes, et ebullientes, ubi bene et ad satietatem loti, illinc

9. die discessimus, et sumpto prandio in Apati, venimus ad caenam ad oppidum Tepelcham,²⁸⁴ et

10. die reversi sumus Nitriam, ubi die eodem stationis peractae relationem fecimus, et eodem die pro labore accepi a domino Zonger florenos 6.

11. die veni domum ad Szalakusz.

24. die fuimus in Pereplén.²⁸⁵

29. die ante auroram vidi somnium: dentes nempe ab ultimo usque ad anteriores excidisse sine dolore in parte sinistra, et in eo somnio vidi quoque sororem meam majorem, quae magno animo me vidisse significabat.

Octobris

[*Kiküldetés iktatásra Ajnácsőre. Visszautazás. Az oktáva kezdete.*]

2. die missus sum a domino ad stationem arcis Aynachkeő,²⁸⁶ in comitatu Gömöriensi existentis, pertinentiumque ejusdem, necnon curiae nobilis Feled²⁸⁷ portionumque possessoriarum et pertinentiarum ejusdem spectabilis ac magnifici domini Thomae Bosnyák de Magyarbél comiti comitatus Hontiensis, dapiferorum regalium magistri, equitis aurati, nec non praesidii Fülekiensis supremi capitanei, et consilarii Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis, eidem domino Thomae Bosnyák fiendam, admodum reverendo domino Volfgango Ujváry,²⁸⁸ canonico ecclesiae metropolitanae Strigoniensis, abbatae de Lekene,²⁸⁹ archidiacono comitatus utriusque Hontensis mecum praesente, quae quidem bona cum jure regis impetrata, ab eodem fuerunt ad sexum solum masculinum jure perpetuo cum libera disponendi facultate. Eodem die ad noctem ad castrum ejusdem Surán, illinc

283 Trencsénteplic (Trencsén vm.), ma Trenčianske Teplice, (Szl).

284 Apátlévna (Nyitra vm.), ma Livinské Opatovce, (Szl).; Nagytapolcsány (uo.), ma Topoľčany, (Szl).

285 Peresztlény (Nyitra vm.), ma Pereszlány, (Szl).

286 Ajnácskő vára (Gömör vm.), ma Hajnáčka területén, (Szl).

287 Feled (Gömör vm.), ma Jesenské, (Szl).

288 Érsekújvári Farkas (?–1638) 1611-től több helyütt plébános, 1618-tól esztergomi kanonok, 1624-től honti, 1628-tól nyitrai főesperes, Ickéri apát. *Kollányi*, 1900. 223. p.

289 Minden bizonnyal Lekér, lásd következő jegyzet.

6. die ad prandium ad possessionem Leker, sitam ad ripam fluvii Gran infra Szogyeny, tribus a Strigonio milliaribus, ad noctem ad Szakállos.²⁹⁰
7. die ad prandium ad praesidium Palank, fuimus in prandio apud capitaneum Petrum Bakits, ad noctem ad Verbő,²⁹¹ illinc
8. die circa horam 3. pomeridianam Fülekinum²⁹² veni, et
9. die ad faciem castris Ajnatskő accessi, ibidemque
10. die totalis bonorum praedictorum statutio peracta est contradicentibus quam plurimis. Eodem die ad Rimaszombath,²⁹³ ad caenam ibique [47r]
11. die totalis praedicta statutio coram iis vicinis, qui in arcem comparere, ob loci distantiam nequiverunt declarata est, contradicentes ibidem etiam adparentur. Eodem die reversi sumus ad praesidium Fülekiensem, illinc
13. die post prandium domum ad dominum scilicet reversus sum una cum domino Thoma Bosnyák, et ad caenam venimus ad possessionem Apathfalva,²⁹⁴ illinc
14. die ad prandium ad Verbő, ad caenam ad possessionem Nyék.²⁹⁵
15. die prandio ibidem sumpto ad caenam ad possessionem Domonya,²⁹⁶ illinc
16. die ad caenam ad castrum Surány.
17. die sumpto ibidem prandio ad caenam Tynnaviam ad relationem. Die eadem Tynnavia exivimus ad noctem ad Farkashida,²⁹⁷ illinc die eodem accepi ab eodem domino Thoma Bosnyák talleros 10, par coturnorum et solearum *ex karmasin*.
18. die ad prandium Nitriam, ad caenam Szalakuszium, illinc
20. die ad octavas Posenienses movit se dominus et venimus ad noctem ad Chepen, illinc
23. die ad noctem ad Cseklész.²⁹⁸
24. die Posonium hora circiter 10. matutina.
25. die incepta est proclamatio octavalis, et legum personali praesentiae generoso domino Stephano Patatich de Zajezda, magistris prothonotariis domini, quidam comitis palatini generoso domino magistro Andrea de Kereszturi, iudicis curiae

290 Lckér (Bars vm.), ma Hronovce része; Garam folyó; Szakállos (Hont vm.), ma Ipeľský Sokolcc, (Szl).

291 Drégelypalánk (Hont vm.); talán Csábrágvarbók (Hont vm.), ma Čabradský Vrbovok (Szl).

292 Füleek (Nógrád vm.), ma Fil'akovo, (Szl).

293 Rimaszombat (Hont/Kishont vm.), ma Rimavská Sobota, (Szl).

294 Karancsapátfalva, ma Karancslapujtő része, vagy Losoncapátfalva (Nógrád vm.), ma Opatová, (Szl).

295 Alsó-, vagy Felsőnyék (Hont vm.), ma Vinica, (Szl).

296 Általam nem azonosított település, nem azonos a már említett Damonyával.

297 Farkashida (Pozsony vm.), ma Vlčkovce, (Szl).

298 Cseklész (Pozsony vm.), ma Bernolákovo, (Szl).

domino Luca Barkovits de Heresind, domini autem personalis praesentiae Regiaeque Majestatis dominis Gabriele Pörösy et Stephano Kürthy pro tunc exisistentes.

Novembris

[Az októván Pozsonyban.]

diebus: toto mense fui Posonii in octavis.

Decembris

[Az októva vége. Végrehajtások Hont vármegyében. Év végi gondolatok.]

18. die fuit finis octavae, quae dicto hymno Te Deum laudamus, aliisque praedicationibus, gratiam Deo referentur, conclusa est.

19. die discessi Posonio cum generosis dominis Francisco et Emerico Sandor, et

20. die venimus ad possessionem Lakaczký,²⁹⁹ in Nitriensi comitatu sitam, ad aedes nempe eorum, ibique commoratus, illinc

22. die discedens veni ad Szalakusz, ubi et

25. die in festo Nativitatis Domini fui, audito sacro in monasterio Sancti Joannis Baptistae Supra Elefánt.³⁰⁰

30. die, idest penultima, missus sum ad executionem quarumdam [47v] literarum adjudicatoriarum ad Perem et Podhorchán ad praedium Pezek,³⁰¹ omnino in comitatu Majori Hontensi sita, ad instantiam egregii Francisci Berenyi, et die eodem cum egregio domino Georgio Berényi, filio suo, venimus ad conventum Sancti Benedicti de juxta Gron.³⁰² Ibique die ultima et mensis et anni sumpto prandio apud praefectum ejusdem conventus admodum videlicet reverendum dominum Joannem Pisky,³⁰³ reverendoque Joanne Podszkalickino, aliter Magiarebreny, pro testimonio ejusdem conventus nobiscum assumpto. Venimus ad noctem ad possessionem Szőlős³⁰⁴ in comitatum Barsiensem ad fluvium Granum sitam, ibique hoc elapso anno feliciter concluso pernoctantes, annum sequentem miliesimum, videlicet sexcentesium vigesimum nonum salvus et incolumis attigi, quod sit ad majorem Dei, Beatissimae Virginis Mariae, Sanctorum Joannis Baptistae et Evangelistae, Stephani Prothomartyris, Ignatii

299 Lukácsi (Nyitra vm.), ma Lukáčovce, (Szl).

300 Felsőelefánt (Nyitra vm.), ma Horné Lefantovce, (Szl).

301 Talán Terény (Hont vm.), ma Terany (Szl); Podhorcsán, egykori falu Terény közelében, lásd *Bakács*, 1971. 177. p.; Kis-, vagy Nagypeszék (uo.), ma Mal — illetve Veľk Pesck, (Szl).

302 Garamszentbenedek (Bars vm.), ma Hronský Beňadik, (Szl).

303 Püsky János (?–1657), 1622-től csztergomi kanonok, később több helyen (Vác, Nyitra, Győr) püspök, 1649-től kalocsai érsek. *Juhász*, 1936. 29–33. p., *Kollányi*, 1900. 225–226. p.

304 Garamszőlős (Bars vm.), ma Rybník, (Szl).

Lojolae, Aloÿsii Gonzágae, Stanislai Koszkae, Sanctarumque Virginam Agathae, Apollinae, Barbarae, nec non Sanctissimae Mariae Magdalенаe ac angeli custodis, singularium et praecipuorum patronorum et patronarum mearum, omniumque caelorum sanctorum et sanctorum, angelorumque Dei, quos suplex deprecor, ut suis sanctissimis precibus et suffragiis se se apud Deum ter Optimum Maximum interponere dignantur, quatenus hujusquoque novi anni auscipium, medium et finem caeterasque ejusdem partes felicissimas, fortunatas, faustissimas paccatos et tranquillias ad majorem nominis Sui gloriam concedere dignetur. Quem suplex venerans adoro, ut remotis omnibus insidiis Diaboli, ac tentationibus mundi et carnis concupiscentieque oculorum, in omnibus Suam in me facere velit voluntatem, quam et ego in cunctis meis actionibus ipso cooperante facere volim et possim, nec unquam aliud velim oprare, aut intendere, quod facit per Suam misericordiam. Amen. [48r]

Memoriale anni 1629

Deus providebit.³⁰⁵

Januarii

[Végrehajtás Hont vármegyében Nyáry-birtokok ügyében.

Visszatérés Szalakuszra. Zpényi Barbara temetése.

Végrehajtás Pálffy Katalin és mások ügyében. Fizetség.

Telegdy János megvendéglése Szalakuszon. Nyitra vármegye közgyűlése:

Esterházy Miklós Aranygyapjas-rendel való kitüntetésének bevezetése a vármegye és a káptalan könyveibe. Levelek nővérének.]

1. die idest in festo Circumcisionis fui, ex praedicta Szőlős, venimus ad prandium ad possessionem Peren³⁰⁶ in comitatu Majori Hontensi, faciem nempe bonorum recuperandorum.
2. die peregi executionem contra familiam Nyáry portiones nempe ejus per calumniam ammissas in eadem possessione Peren ac praedio Perek habitas, quasdam idem sessiones inquilinarias, in possessione Teszer³⁰⁷ omnino in eodem comitatu Hontensi existentis per paenam calumniae, manibus familiae Berény assignando testimonio de conventu Sancti Benedicti de juxta Gron, Joanne nempe Podszkaliano, aliisque vicinis mecum praesentibus.

305 Vö.: Gen. 22.8. Ez egyébként Aszalay 1638-ban kapott címcrének jelmondata is, lásd *Csergheő*, 1885–1893, I. 20. p.

306 Talán azonos a fentebb említett — Terényként azonosított — Peremmel.

307 Teszér (Hont vm.), ma Hontianske Tesáre, (Szl).

3. die fui ibidem, et fui apud cellarium nobilis Alberti Vajda.
4. die reversus sum domum Szalakusium videlicet, et eodem die ad noctem ad Sanctum Benedictum, ubi
5. die commoratus, illinc
6. die ad prandium ad castellum domini Pauli Rakoczy Kis Tapolchan³⁰⁸ nuncupatum, in comitatu Barsiensi existens, et eodem die ad noctem ad monasterium Beati Joannis Baptistae Supra Elephant una cum admodum reverendo domino Joanne Piskÿ pro tempore praefecto arcis Sancti Benedicti, ibique pernoctantes. Nota bene: accepi in ista executione pro labore par coturnorum ex karmasin.
7. die sepulturam generosae ac magnificae virginis Barbarae Zpenÿ filiae magnifici domini Blasii Zpenÿ expectans perveni domum ad Szalakusz, ibique sumpto prandio [...]. Die eodem missus sum ad aliam executionem quarundam literarum executionalium adjudicatoriarum Suae Majestatis sententionalium, ad instantiam illustris ac magnificae dominae Catharinae Pálffy de Erdöd, relictae viduae illustrissimi condam comitis Sigismundi Forgách alias Regni Hungariae palatini et judicis cumanorum spectabilis item ac magnifici domini comitis Adami Forgách³⁰⁹ filii ejusdem. Ad noctemque venimus ad oppidum Nitra, ubi
8. die commorati.
9. die sumpto prandio, testimonique capituli venerabilis Nitriensis admodum videlicet reverendo domino Sigismundo Zonger, archidiacono Trenchiniensi, decano et canonico ejusdem capituli nobiscum assumpto ad noctem ad quamdam possessionem juxta fluvium Nitra venimus, et [48v]
10. die ad prandium ad castellum dictae dominae Forgachianae Tovarnik nuncupatum, ibique sumpto prandio eodem die ad faciem possessionis Szolchanka,³¹⁰ omnino [sic] in comitatu Nitriensi existentis, faciem videlicet bonorum exequentium, ibique die eodem coram vicinis et commetaneis ejusdem possessionis contra dominam Elisabetham Csokaÿ, ac puellas Annam et Susannam Kathanoczÿ, filias egregii condam Joannis Kathanoczÿ peracta executione, tribusque diebus ibi commorati per ipsas dominas incattas nullo juridico remedio sibi fortiter hac in parte concesso, praevio die 2da statim executionis facta reoccupatione eorum bonorum executorum, illinc

308 Kistapolcsány (Bars vm.), ma Topolčianky, (Szl).

309 Forgách Ádám (1601–1681), Forgách Zsigmond és Thurzó Zsuzsanna fia. *Bártfai*, 1910. 501–503. p.

310 Szolcsányka (Nyitra vm.), ma Solčianky, Onor–Norovce része, (Szl).

12. die discessimus, et in Tovarnik sumpto prandio, ad caenam venimus ad possessionem Izbeke,³¹¹ dictam ad fluvium Nitra situm, illinc
13. die ad oppidum Nitra, ubi facta relatione, prandioque sumpto ad caenam ad Szalakusz. Accepi in ista executione pro labore florenos 5.
15. die illustrissimus ac reverendissimus dominus Johannes Telegdý, archiepiscopus Colocensis, administrator episcopatus Nitriensis etc. fuit in Szalakusz apud dominum in prandio, qui sat laute exceptus est.
23. die fuit congregatio generalis comitatus Nitriensis, ubi inter caetera publicatum est, illustrissimum dominum comitem Nicolaum Eszterhazy, Regni Hungariae palatinum titulo equitis aurei velleris a rege Philippo³¹² Hispaniarum donatum esse, pariaque literarum ejusdem regis ad eundem dominum comitem palatinum datarum lecta, libroque comitatus et prothocolo capituli Nitriensis inserta sunt, quem Deus felicissimum conservet ad annos, quam plurimus.
26. die dominus Ladislaus Keresztury ivit Korponam.³¹³
31. die ultima nempe dedi literas ad dominum Paulum Szemerey et sororem Susannam³¹⁴ per quemdam Joannem Oláh Cassoviensem.
- Februarii

[Egy korábban marhapásztor pálos szerzetes prédikációja, álma a török kiűzéséről, és tevékenysége. Végrehajtás Pálffy Katalin ügyében. Végrehajtások Nógrádban. Ismeretségek. Találkozás Alsósztrégován a Madách testvéreknél Rimay Jánossal. További végrehajtások.]

- 1^a die fui in Szalakusz, et
2. die audivi sacrum apud Sanctum Joannem Baptistam Supra Elephant.
4. die audivi ex quodam reverendo patre Ordinis Fratrum Eremitarum cuidam pastori, seu bubulco angelum revelatum fuisse circa partes Tybiscanas Patham³¹⁵ versus ipsique omnia sua venundari pauperibusque distribuendis commississe, ipsumque nigro habita indui, et innuere orbi, haec verba: *Indulj Romai Birodalom most Istennek gratiaja veled vagyon*, ter proclamare debere, qui ut ipse referebat, et quam [49r] plurimi alii precipue Fabianus Jancsy,³¹⁶ apud cujus aedes Szechénii³¹⁷

311 Izbeke (Nyitra vm.), ma Zbehy, (Szl).

312 IV. (Habsburg) Fülöp (1605–1665), spanyol király 1621–1665. Az eseményre lásd Péter, 1985. 204. p., Esterházy, 1901. 98. p.

313 Korpona (Hont vm.), ma Krupina, (Szl).

314 Papy Gáspárné Aszalay Zsuzsanna, a naplóíró testvére.

315 Tisza folyó, ill. valószínűleg Gyöngyöspata (Heves vm.)(?).

316 Esetleg Jánosy, lásd még február 12. is!

317 Szécsény (Nógrád vm.).

commorabatur, assecurabat. Praeter visionem angelicam viderit etiam ab una parte nubes densa a terra usque ad caelum se dilatantes, ab altera vero parte quinque acervos faeni succensī, cujus fumus praetactas nubes spissas dissipabat, a tertia autem parte quamdam turbam cruculas aureas manibus gestantes. Cujus misterium angelo interprete referebat, per nubes densas Turcas et paganos significari, per quinque succensos acervos faeni quinque reges coronatos Christianos, qui Turcas debellaturi sunt, quod fumus eorundem acervorum nubes praetactas dissipans significabat, turma autem cruculas aureas manibus gestans totam catervam Christianorum, quae super Turcarum crudelitatem et imperium triumphatura erit. Hic praedicta verba volens etiam Budae proclamare incarceratus est, tandem dimissus, omnia ferre Hungariae confinia peragravit in singulis, eorum portis clamans praedicta verba dixit etiam se ferre nuntio Imperatori et Pontifici ab angelo deferri comissa, quae nemini velit, aut potest dicere, nisi Pontifici et Imperatori, ita tamen ut quae Pontifici, ea Imperatori non sit dicturus et e converso, qui ideo ad Imperatorem delatus est, quem ad summum etiam Pontificem delatum fore crediderim.

6. die missus sum ad executionem quarundam trium literarum adjudicatoriarum sententionalium pro parte illustris ac magnificae dominae comitissae Catharinae Pálffy de Erdőd, illustrissimi condam domini comitis Sigismundi Forgach de Gyimes, alias Regni Hungariae palatini et iudicis cumanorum relictæ viduae, tutricis vero naturalis et legitimæ magnificæ puellæ Mariae Forgach,³¹⁸ filiae suae, ac spectabilis ac magnifici domini comitis Adami Forgách filii ejusdem ex praefato domino et marito suo susceptorum. Contra unarum quidem egregium Gabrielem Paulum filios egregii condam Andreae Géchÿ senior, ac Michaellem et Franciscum similiter Gechÿ, Johannem Rimai, Ladislaum Salamon. Alterarum autem contra magnificos ac egregios Ladislaum Salamon, Thomam Dosa, dominum Nicolaum Nyárÿ de Bedegh, Elisabetham Daczko, egregii condam Thomae Pethő relictam viduam legitimam, et naturalem tutricem Stephani Pethő junioris filii sui, Balthasarem Ettű [49v] Michaellem Papaÿ, Stephanum et Gabrielem Bakoss, Benedictum Monay, ac magnificas dominas Susannam Nyárÿ, Casparum Thelegdÿ et Catharinam Sechÿ, Sigismundi Praepostvári, magnificorum dominorum consortis. Tertiarum autem contra generosam dominam Barbaram Kovats, egregium condam Andreae Bene relictam viduam, et Joannem Bene de Nandor, filium eorundem in confectore et emanatore in termino iudiciorum octavaliū Posonÿ in

318 Forgách Mária, a szakirodalom szerint Forgách Zsigmond második házasságából született és hamar elhunyt, lásd *Bártfai*, 1910. 482. p.

anno praedicto celebratur. Una cum admodum reverendo domino Stephano Lazary,³¹⁹ canonico et succentore ecclesiae metropolitanae Strigoniensis, testimonio videlicet ejusdem capituli fidedigno. Et eodem die veni ad castellum Tovarnik.

7. die sumpto ibidem prandio ad caenam ad possessionem Kolos,³²⁰ ubi pernoctantes.

8. die inter magnam nivium vim itinerisque molestiam ad prandium ad possessionem Fratrum Eremitarum Velike [...] ³²¹ dictam, ad caenam ad oppidum Szarnoczka ad fluvium Granum situm, ³²² tandem

9. die ad prandium ad Sanctam Crucem ad Granum sitam, ad noctem veni Veterisolium. ³²³

10. die sumpto prandio in domo teloniaris penes castrum Vigles, ad caenam ad possessionem Gách. ³²⁴ Et

11. die ad arcem Gach, in comitatu Neogradiensi existentem, et eodem die ibidem commorati.

12. die ad castrum Zechen, ibique peracta executione contra familiam Géchy³²⁵ et egregium Thomam Dosa,³²⁶ tam ex parte bonorum eorum, in oppido Zechen habitorum, quam vero portionum possessoriarum dicti Thomae Dosa in oppidis Gyöngyöspatha in Hevesiensi, Lecz, Rimocz,³²⁷ et in Neogradiensi comitatibus existentium habitorum, vicecapitaneus ejusdem loci pro tempore Georgio Horváth aliter Voksich, provisore arcis Andrea. ³²⁸ Cum quibus, sed et cum Fabiano ac Thoma, filio ejusdem Jansy notitiam contraxi, praeterea Joanne Somogyi, Andrea Ribovrczký, provisore arcis Szechenyiensis, tricesimatore autem Suae Majestatis egregio Nicolao Hiziri amico veterano existentes. Tandem [50r]

14. die ad possessionem Szakall, ibique contra egregium Ladislaum Salamon, notarium oppidi Rima Szombath peracta executione, sumptoque prandio venatum

319 Lázár (alias Szöllösi) István (?–1652) káplán és karigazgató Nagyszombatban, 1624-től esztergomi kanonok. *Kollányi*, 1900. 230. p.

320 Apátkolos (Nyitra vm.), ma Kližske Hradište, (Szl).

321 Általam nem azonosított helység.

322 Zsarnóca (Bars vm.), ma Žarnovica, (Szl).

323 Garamszentkereszt (Bars vm.), ma Žiar nad Hronom, (Szl); Zólyom (Zólyom vm.), ma Zvolen, (Szl).

324 Végles vára (Zólyom vm.), ma Végles/Vigl'aš területén; Gács (Nógrád vm.), ma Halič, (Szl).

325 Régi Nógrád vármegyei nemesi család. *Nagy*, IV. 343–350. p.

326 Dósa Tamás, Gömör és Nógrád vármegyei nagybirtokos nemes. *Nagy*, II. 364, 366. p.

327 Nagylóc (Nógrád vm.); Rimóc (Nógrád vm.).

328 Általam azonosítatlan vár.

ad montes, exivimus praedamque de duabus feris cervini generis retulimus ibique diebus, et horis consvetis expletis.

16. die profecti sumus ad possessionem Borosnak et ad Pribel,³²⁹ in iisque contra generosam dominam Barbaram Kováts, relictam viduam egregii condam Andreae Bene, et Joannem similiter Bene, finalem executionem peregimus, et in Borosnak pernoctantes.

17. die accepimus ad possessionem Strejova,³³⁰ ubi contra egregium dominum Joannem Rimai executionem peragere volentes, repulsione obvium est. Eodem tempore fuimus in prandio apud generosum dominum Georgium Madáts,³³¹ ubi adfuit etiam dominus Casparus Madáts,³³² et dictus Joannes Rimaj,³³³ vir insignis et praeclarae eruditionis in arte oratoria et poetica facultate non mediocriter eruditus, et alioquin etiam magnae experiantiae cum quibus notitiam contraxi. Die eodem ad possessionem Tarnocz,³³⁴ ibique pro marcis birsagialibus certi boni et iuribus possessoris dictae domini relictae condam Andreae Bene ab eadem occupatis, venimus ad noctem ad possessionem Vilke.³³⁵ Illinc

18. die ad oppidum Losontz,³³⁶ ubi contra dominum Nicolaum Nyáry³³⁷ et Thomam Dosa³³⁸ absoluta executione. Illinc

20. die ad possessionem Belik,³³⁹ contra Joannem Salamon, Michaellem Papaÿ, Balthasarem Ettű, ac relictam egregii condam Thomae Pethű, Annam Daczo, nempe executione absoluta, et a parte Annae Daczo repulsione facta, ibique pernoctantes.

21. die ad oppidum Rima Szombath, ubi contra generosam ac magnificam dominam consortem magnifici domini Sigismundi Prepostvarÿ, quo ad directam scilicet ejusdem oppidi dimidietatem finita executione repulsioneque subsecuta. Illinc

329 Borosznak (Nógrád vm.), ma Brusník, (Szl.); Alsó-, vagy Felsőpribély (Hont vm.), ma Dolné-, Horné Pribelcc, (Szl).

330 Alsósztrégova (Nógrád vm.), ma Dolná Strehová, (Szl).

331 Madách Gáspár (?–1641) költő, vármegyei tisztviselő, életrajzát lásd RMKT 12. 1987. 661–662. p.

332 Madách György, előbbi öccse, ezen években Nógrád megye egyik szolgabírája. Lásd Uo. 661. p.

333 Rimay János (1570–1631) költő, ügyvéd, életrajzát lásd *Ferenzi*, 1911.

334 Ipolytarnóc (Nógrád vm.).

335 Vilke (Nógrád vm.), ma Veľka nad Ipl'om.

336 Losonc (Nógrád vm.), ma Lučenc, (Szl).

337 Nyáry Miklós (?–1642), életrajzát lásd *Nyáry*, 1996. 84., 109–119. p.

338 Dósa Tamás, Nyáry Miklós sógora (első felesége révén), lásd Uo., 84., 110–112. p.

339 Általán azonosíthatatlan helység.

22. die exivimus ad possessionem Also Szkalnok, ibique contra dominum Thomam Dosa et Susannam Nyarý,³⁴⁰ consortem magnifici domini Caspari Thelegdy, dein Felső Szkalnok,³⁴¹ ibique contra Stephanum et Gabrielem Bakos executione peracta ex parte Michaelis Papaý, quod ad bona sua Belkiana sola sua in persona repulsio facta est, [50v] egregia Thomae Dosa quibusdam indecentis verbis nos ibidem affecit, contra quam protestati sumus. Illinc eodem die ad oppidum Krombanya,³⁴² ubi contra Nicolaum Nyárý absoluta executione, ibidem pernoctavimus. Et die sequenti, id est

23. die pro parte praedictorum Stephani et Gabrielis Bakoss, quo ad bona eorum in Felső Zkalnok habita, repulsione obviatum est. Eodem die primo ad possessionem Krasko, ubi contra dominam Susannam Nyarý, dein ad Hachovna contra Nicolaum Nyarý. Fűresz, contra eundem, et Tiszoczi,³⁴³ contra eundem ac Susannam Nyárý, et Ladislaum Salamon peracta executione, repulsio facta est, pro parte Ladislai Salamon medio Blasii similiter Salamon filii sui, quo ad bona sua Belikiana et Tisocziana, ibi pernoctantes.

24. die ad caenam ad arcem Gach, et hic die fuit festum Sancti Mathiae Apostoli, ubi dominam comitissam Forgachianam invenimus. Illinc

26. die ad oppidum Zujujabánja³⁴⁴ in comitatu Neogradiensi, ubi contra Ladislaum Salamon et dominum Nicolaum Nyárý peracta executione, ibidem ex parte ejusdem Ladislai Salamon, quo ad bona sua in Szakall et ZujujaBánya habita, medio dicti Blasii filii sui, item dominae Susannae Nyári, et domini Nicolai Nyárý, quoad universa eorum bona repulsione obviatum est. Die sequenti, id est

27. die, qui fuit ultimus dies Bachanaliorum, quo die ibidem totam executionem conclusimus, et ad arcem reversi sumus ad Gách pro caena, ubi die sequenti

28. die, quo die fuit dies Cinerum commoranti. Illinc
Martii

*[Fizetség. Jelentéstétel majd
rendkívüli bírói ülés Nagyszombatban.]*

1. die accepto laboris praemio florenos 25, in minuta moneta, versus Tynnaviam pro relatione iter aggressi sumus, et eodem die ad arcem Vegles venimus, ubi a generosa domina relictá Joannis condám Pozrani laute tractati sumus, ibique pernoctantes.

340 Nyárý Zsuzsanna (1612–1634), Nyárý Miklós lánya. *Nyárý*, 1996. 84., 110–112. p.

341 Alsó-, vagy Felsőszkálnok (Hont/Kishont vm.), ma Nižný ill. Vyšný Skálnik, (Szl).

342 Valószínűleg Rimabánya (Hont/Kishont vm.), ma Rimavská Baňa, (Szl).

343 Kraszkó (Hont/Kishont vm.), ma Kraskovo; Hacsava (uo.), ma Hačava; Fűresz (uo.), ma Rimavska Píla; Tiszolc (uo.), ma Tisovce, (Szl).

344 Általam nem azonosított helység.

2. die ad prandium ad Szent Kereszt, oppidum illustrissimi domini archiepiscopi, ad caenam ad oppidum Szarnocza, juxta Granum fluvium situm venimus. Illinc
 3. die ad prandium ad Velikapolya,³⁴⁵ ad caenam ad castrum illud Tovarnik, ubi sequenti
 4. die perseverantes. Illinc [51r]
 5. die Tyrnaviam versus iter caepimus, et venimus ad noctem ad possessionem Buchan³⁴⁶ ad aedes Sigismundi Buchani, ubi pernctantes.
 6. die Tyrnaviam ingressi sumus, ibique coram reverendis Valentino Rumen, et Simone Bánoczký³⁴⁷ canonicis in templo facta relatione prandioque apud dictum dominum Lazarý sumpto, ad caenam veni ad Cheppen, illinc
 7. die ad prandium ad possessionem Reche,³⁴⁸ ad noctem Nitriam, illinc
 8. die ad Szalakusz.
 9. die fuit in Szalakusz dominus Emericus Sandor, cui rompheum meum donavi.
 23. die movit se dominus ex Szalakusz Tyrnaviam una nobiscum ad causa juraque extraordinaria in termino ad festum Annuntiationis Beatissimae Virginis Mariae per illustrissimum dominum comitem palatinum Nicolaum Eszterhazý de Galantha praetactarum revisione indicto, revidendarum ac discutiedarum. Ad prandium Nitriam et fuimus apud reverendum dominum Sigismundum Zonger, canonicum Nitriensem, ad noctem ad Cheppen.
 24. die Tyrnaviam, quo die dictus comes palatinus illuc ingressus est.
 25. die, qui fuit festum Annuntiationis Beatae Virginis Mariae, fui ibidem Tyrnaviae.
 26. die inchoata sunt jura extraordinaria.
 27. vel 28. die commendatus est ad dominum dominus Emericus Sandor.
 29. l[...] 30. commendatus est ad dominum dominus.
 31. die idest ultima finita sunt et dissoluta judicia.
- Aprilis

[Lelkigyakorlaton a jezsuitáknál. Fizetség a trencséni harmincadból.

Kereszthury András elutazik a löcsei oktávéra.]

1. die dominus comes palatinus discessit Tyrnavia.
2. die dominus meus domum versus discessit Tyrnavia. Eodem die ingressus sum ad exercitia spiritualia ad patres Jesuitas, quae

345 Velkapolya (Bars vm.), ma Vel'ké Polc, (Szl).

346 Bucmány (Nyitra vm.), ma Bučany (Szl).

347 Rumer Bálint (?–1631), 1617-től esztergomi kanonok, 1627-től szentbenedeki prefektus. *Kollányi*, 1900. 221. p.; Bánovszki Simon, 1601–1634 esztergomi kanonok, 1617-től tornai, 1626-tól komáromi főcsperes. Uo. 204. p.

348 Alsó-, vagy Felsőrécsény (Nyitra vm.), ma Rišňovce, (Szl).

3. die divino invocato auspicio inchoavi, et
 8. die finivi; quo die exivi ex collegio, eodem [die] sum generaliter confessus ab ultima generali confessione.
 9. die exivi Tyrnavia veni ad Cheppen, illinc
 10. die Nitiram, eodem die ad Szalakusz, ubi etc.
 15. die in festo nimirum Gloriosae Resurrectionis Domini fui, audito sacro in monasterio Fratrum Eremitarum Supra Elephant.
 23. die in festo Sancti Georgii Militis et Martyris recepi literas a domino Emerico Sandor, et una cum literis florenos 25, de illa gratia [51v] Suae Majestatis summa quam dudum ante clementer contulerat ex tricesima Trechiniensi persolvi deportatur per eundem Sandor transmissos.
 25. die moverat se dominus ad octavas Leuchöviensis³⁴⁹ per Suam Majestatem promulgatas. Sed iis certis et arduis de causis dissolutis a pago Nesider³⁵⁰ vocato, ubi sesqui alterum diem commorati sumus reversus est.

Maji

[Mocsáry Balázs esküvője. Bakoss Gábor megvendégelése Szalakuszon.]

1. die fui in Szalakusz.
 19. die dominus Ladislaus Kereszturý Fülekió domum venit.
 20. die fuerunt nuptiae generosi domini Blasii Mocharý, qui nupsit filiam egregii condam Stephani Litasky in Ivanka.
 23. die fuit in Szalakusz apud dominum generosus dominus Gabriel Bakoss, vicecapitaneus Fülekiensis, qui honeste et laute exceptus discessit
 25. die domum.

Junii

[Kiküldetés Telegdy János kérésére tanúvallatásra. Kelössy György esküvője.

Nyitra vármegye közgyűlése. Fizetség.]

- 1^a die ad instantiam illustrissimi ac reverendissimi domini Joannis Theleghdy archiepiscopi Colocensis et Bacsensis ecclesiarum canonice unitarum, administratoris episcopatus Nitriensis, locorumque eorundem perpetui ac supremi comitis, Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis consiliarium, missus sum ad colligendum attestatorem modo collateralis, accepi in ista executione ab eodem florenos 10.
 3^a die, qui fuit festum Sacri Pentecostes, fui in Szalakusz.
 5. die ivi Nitriam.
 9. die fui in Ujfalu apud magnificum dominum Michaellem Viszkelethy in prandio.

349 Lőcse (Szepes vm.), ma Levoča, (Szl).

350 Nezsider (Moson vm.), ma Neusiedl am See, (A).

17. die fuerunt nuptiae in Szalakusz nobilis Georgii Kelóssy, qui nupsit filiam egregii Stephani Chörgő nomine Sophiam, ubi adfui. Eodem die dominus Georgius Berenyi una cum conjuge³⁵¹ adfuit in Szalakusz.

19. die dominus Ladislaus Keresztury reversus est Vienna, cui Sua Majestas certorum equitum 100, videlicet curam, et ductoratum clementer contulit in Zechen.

23. die profectus est iterum Viennam dominus Ladislaus Keresztury.

24. die, in festo Sancti Joannis Baptistae, fui in monasterio Fratrum Eremitarum Supra Elephant. [52r]

26. die fuit congregatio generalis comitatus Nitriensis. Eodem die Gabriel Kresach *pokabeli* frater adoptivus profectus est domum Trenchinium, cujus manibus assignavi florenos 16, ut mihi pannum ex fajlongis zelnam mitteret.

Julii

*[Eljárás elhalasztása Pálffy Katalin és Forgách Éva
Forgách Zsigmond végrendelete miatti ügyében.]*

1ª die fui in Szalakusz.

17. die profectus est dominus et ego una cum ipso ad Komjáth³⁵² ratione composesionis differentiae illius, quae inter illustrem ac magnificam dominam Catharinam Palfy etc., relictam illustrissimi condam domini Sigismundi Forgach etc., ac generosam ac magnificam dominam Evam filiam ejusdem condam Sigismundi Forgách consortem a spectabilis ac magnifici domini Stephani Csáky de Keresztszegh comitis comitatus de Kolos etc. praetextu testamenti ejusdem domini Sigismundi Forgach contravertebatur, quod negotium dilatum est, ad diem 15. Januarii in Anno 1630 venturi.

20. die illinc reversi sumus.

Augusti

*[Tanúvallatás, jelentéstétel végrehajtásról. Fizetség. Tanácsosok
és bírák összejegyzete Nagyszombatban. Pogrányi és Botka,
valamit Vízkelety és Dóczy családok peres ügyei.]*

1. die fui in Szalakusz.

6. die, in festo Transfigurationis, Nitriae.

7. die propter metum Turcarum ivimus ad Tovarnik.

9. die illinc reversi sumus ad Szalakusz.

351 Kereszthury Zsuzsanna, Kereszthury András nádori ítélőmester lánya, Berényi György 1626-ban vette feleségül. *Komáromy*, 1885. 133. p.

352 Komját (Nyitra vm.), ma Komjatice, (Szl).

11. die missus sum ad colligendas attestatorias collateraliter ad instantiam magnifici domini Stephani Pograni de NemesKürth,³⁵³ contra relictam magnifici condam Georgii Pograni, Annam Rosinam Liszthius,³⁵⁴ et eodem die ad castellum Ludán.

15. die fui ibidem.

16. die fui in castello Ujfalú³⁵⁵ apud dominum Michaellem Viszkelety.

20. die, in festo Sancti Stephani Regis, in Nemes Kürth.

23. die ivi Tyrnaviam ad relationem executionis fuique, ibidem una ferme hebdomada accepi pro labore florenos 11, denarios 30.

26. die dominus comes palatinus Tyrnaviam ingressus, ad quem diem caeterique consilarii Suae Majestatis aderant, convocati, et nonnulli ex aliis iudicibus regni ordinariis et coram quibus die [...].

28. die differentia inter Stephanum Pograni et Catharina Bottka relictam, et Benedictum filium magnifici condam Joannis Pograni, ratione quarumdam rerum mobilium condam Georgii Pograni, per eosdem Catharinam Botka, et Benedictum Pograni³⁵⁶ ablatarum A[...] tertia a parte magnificam dominam Annam Rosinam Liszthius, relictam condam Georgii Pograni renisu et autoritate domini comitis palatini determinata est.³⁵⁷ [52v] Eodem die Tyrnavia exeundo una cum magnifico domino Luca Barkovich et Jacobo Púspöky ac Mathia Emödý ad Sárffő,³⁵⁸ ubi dominum meum reperi, qui una cum reliquis nonnullis iudicibus arbitris ad ultimam ejusdem mensis diem pro dirimenda differentia inter magnificum Nicolaum, filium magnifici condam Stephani Doczy,³⁵⁹ ac novercam ejusdem Judith Viszkelety, relictam ejusdem Stephani Doczy, ratione bonorum et jurium possessoriorum rerumque mobilium ac literarum et literalium instrumentorum maternorum ejusdem

353 Nemeskürt (Nyitra vm.), ma Zemianske Sady, (Szl).

354 Pogrányi György (?–1629), korábban érsekújvári alkapitány. Pogrányi István, György testvére. Listhius (másképpen Liszti, Liszthy) Anna Rozina, Thurzó Szaniszló nádor utolsó felesége, majd Pogrányi Györgyé. Nagy Iván szerint annak halála után a Thurzók tisztartójához Pogrányi Istvánhoz ment feleségül (*Nagy*, XI. 207. p.), ami minden bizonnyal tévedés. Lásd még *Szluha*, II. 316. p.

355 Valószínűleg Szeptencújfalu (Nyitra vm.), Hajná Nová Ves, (Szl.).

356 Pogrányi János (?–1620), György és István bátyja, felesége Botka Katalin. Pogrányi Benedek Pogrányi György és Listhius Anna fia. *Szluha*, II. 316. p.

357 Vö. *Nagy*, IX. 385. p.

358 Sárffő (Nyitra vm.), ma Nitrianska Blatnica, (Szl).

359 Dóczy István (1585c.–1629), 1625–1629 koronaőr. Első felesége, Dóczy Miklós anyja, Thurzó Magdolna, a második Vizkelety Judit. *Nagy*, III. 335, 337. p. *Fallenbüchl*, 1988. 95. p.

Nicolai Doczy suborta vocatus erat, inde re infecta discessum est, alius ei terminus datus est, cum nec partes in iudices consentire voluerunt. Eodem die ad Szalakusz. Septembris

[Kiadások, fizetség. Tanúvallatás. Jelentéstétel. Végrehajtás az Ocskayak és Bossányiak ügyében.]

1. die pannum ad manus assignavit ex fajlongis dominus Gabriel Frater pro florenis 13 denariis 84, ulnas 4, pannum pro subductura emi floreno 1, nodos et chordam florenis 2 denariis 25, sericum denariis 80, fibulas denariis 12, item sericum denariis 20, pro refectioe earum, et pro iis quo ad eas sartor addidit florenum 1 denarios 85, pro pelliceo florenum 1 denarios 90, pro uno *roka hát*³⁶⁰ denarios 80.
9. die missus sum ad colligendas attestationales ad instantiam illustrissimae ac magnificae dominae Catharinae Palffy de Erdőd etc. Eodemque die Nitriae pernactantes.
10. die assumpto nobiscum admodum reverendo domino Stephano Belerczÿ, abbate de Zajroc, archidiacono Gradnensi, et canonico ejusdem ecclesiae Nitriensis, pro testimonio scilicet ejusdem capituli profecti sumus ad Kis Tapolchan, in comitatu Barsiensi existentem, eodem die ad Kis Szeless.³⁶¹ Tandem
11. die ad Nagy Tapolchan, illinc
12. die Nitriam et relatio facta est executionis, accepi pro ista executione florenos 3. Nitriaeque apud dominum Sigismundum Zonger commorandi, reversus sum ad Szalakusz 14. die.
25. die missus sum ad executionem quarundam binarum literarum adjudicatoriarum ad instantiam egregii Joannis Ocskaÿ de Ochko, filii Caspari, filii condam Joannis, filii olim Emerici Ochkaÿ³⁶² contra egregium Balthasarem Bossányi de Nagy Bosán,³⁶³ et facta in Surán, seu facie loci repulsione Nitriam ad relationem una cum admodum reverendo domino Sigismundo Zonger, etc. testimonio videlicet ejusdem capituli reversus sum. [53r]
26. die reversus sum [...]
27. die ad Szalakusz. Accepi pro labore imperiales talleres 1, et par cultorum in promissis.

360 Rókahát prém, clsősorban ruhabólsre használták. EMSzT. XI. 486. p.

361 Kisszelezsény (Bars vm.), ma Horné Sľažany, (Szl).

362 Vö. *Follajtár*, 1930. 84–85. p. Az ügy talán Ocskay Gáspár halálával, illetve az örökséggel lehetett kapcsolatban lásd uo. 17. p. Nevezett Ocskayak leszármazását adatokkal lásd *Szluha*, II. 221–223. p.

363 Bossányi Boldizsár (?–1633), Nyitra vármegye alispánja. *Szluha*, I. 172. p.

Octobris

[Pálffy Katalin iktatása Moson vármegyei birtokokba. Pozsony: Tersztyánszky Gáspár személynök és tanácsos lesz. Ítélmesterek esküjének kérdése.]

1 et 2. die nono videlicet anno conversionis ad catholicam fidem fui in Szalakusz

24. die indui novas vestes, et eodem die missus sum ad stationem illustris ac magnificae dominae comitissae Catharinae Pálffy de Erdöd, illustrissimi condam comitis Sigismundi Forgách de Gyimes etc. relictæ viduæ, in dominium possessorium Rajka,³⁶⁴ omnino in comitatu Mosoniensi existentes vigore donationis et inscriptionis Suae Majestatis Regiæ, et eodem die veni ad castellum Tovarnik, ubi 25. die commorans.

26. die veni cum domino ad noctem ad possessionem. Illinc

27. die ad caenam Posonium, ubi in termino revisionis quarumdam causarum.

29. die hujus mensis per dominum comitem palatinum indicto commorati, dominus enim comes palatinus hoc die prandium Posonium ingressus est.

30. die generosus dominus Casparus Tresztyánszký de Trestyő, alias vicepalatinus in personalem praesentiae Suae Majestatis creatus est, et juramento adstrictus, qui eodem tempore in consiliarium Suae Majestatis creatus est, et adjuratus est, secundario consiliariatus juramentum deponens. Cui per dominum palatinum diploma Suae Majestatis pro personali praesentia item mandatum ad Cameram pro solutione sallarii Sui, et sigillum Suae Majestatis assignata sunt. Ejusdem prothonotarii non obstante eo, quod pie defuncti personalis praesentiae tempore juramento fuerint abstricti, nihilominus quia defuncto personali praesentia eoquoque officium cessavit, necessarium videbatur domino palatino, et aliis consiliariis Suae Majestatis, ut novo personali praesentiae creato prothonotarii quoque ejus denuo juramentum praestarent, prouti etiam praestiterunt, et post haec levatae sunt causae quarum decisio duravit, usque

Novembris

[Pálffy Katalin iktatása. Iktatások Moson vármegyében. Utazás Pozsony és Nyitra vármegyékben. Fizetés Szalakuszon. Ismeretségek.]

2. diem inclusive.

3. die Posonio dominus comes palatinus discessit.

4. die una cum reverendo domino Jacobo Kápolnay, decano et canonico capituli ecclesiae Posoniensis, Posonio profectus sum ad stationem possessoriam subnot[?] illustrissimæ dominae comitissae Catharinae de Pálffy de Erdöd, illustrissimi condam comitis Sigismundi Forgách [53v] de Gyimes, alias Regni

364 Rajka (Moson vm.).

Hungariae palatini et iudicis cumanorum etc., relictæ viduæ hæredumque et posteritatum ac legatariorum suorum [...] fiendam. Eodem die una cum præfata domina ac relictæ magnifici condam domini Nicolai Pálffy³⁶⁵ venimus ad possessionem Rechendorff, vulgo Rajka. Ibique

6. die, quæ erat feria tertia post festum Sancti Emerici Ducis, inchoata statutione post prandium ad Bestnicz, illinc eodem die ad caenam ad Czurendorff, vulgo Csornafalu,³⁶⁶ ubi tribus diebus continuatis statutionem præfatam conclusimus, et illinc

9. die Posonium. Illinc

10. die in quandam possessione pernoctantes.

11. die, qui erat Sancti Martini Episcopi et Confessoris festum, ad possessionem Szuha, ubi dominus Joannes Pálffy habitat, et eodem die ad arcem Szomolyán,³⁶⁷ ubi adfuit illustrissimus dominus comes Joannes Homonnay³⁶⁸ etc.. Illinc

12. die Tyrnaviam ad prandium, ad caenam ad possessionem Sur penes Vagum,³⁶⁹ ubi habitat dominus Berenczey. Illinc

13. die ad prandium ad Galgocz,³⁷⁰ ad caenam ad quandam possessionem dictæ dominae Forgachianæ.

14. die ad Tovarnik, eodem die ibi commorans.

15. die ad Szalakusz accepi pro labore talleros imperiales 12. In isto itinere notitiam contraxi cum egregio Georgio Tolnay provisoro magnificæ dominae Mariæ Fuker,³⁷¹ relictæ Pálffyanae in Rajka, item Francisco Aremprusztzer in Oroszvár, Francisco Székely in Rajka, Demetrio Czeglédý in Hegyes halo³⁷² aliter summeram commorati, et domino Pasztiovich Rosna³⁷³ residenti.

365 Pálffy Miklós (1552–1600), életrajzát részletesen lásd *Jedlicska*, 1897.

366 Valószínűleg Pozsonybecsterce (Pozsony vm.), ma Záhorská Bystrica, Pozsony (Bratislava) része (Szl); Zarándfalva (Moson vm.), ma Zúrnorf, (A).

367 Szomolyánvár (Pozsony vm.), ma Smolenice közelében, (Szl).

368 Homonnai Drugeth X. János (?–1645), 1626-tól Ung, 1631-től Zemplén vármegye főispánja, 1636-tól országbíró. *Nagy*, III. 404. p., *Fallenbüchl*, 1988. 72. p., *Fallenbüchl*, 1994. 106., 113. p.

369 Nagysúr (Pozsony vm.), ma Šúrovce, (Szl).; Vág folyó.

370 Galgóc (Nyitra vm.), ma Hlohovec, (Szl).

371 Fugger Mária (?–1646), Pálffy II. Miklós felesége. *Nagy*, IX. 43–44. p.

372 Oroszvár (Moson vm.), ma Rusovce–Bratislava, (Szl).; Hegyeshalom (Moson vm.); ?

373 Általán nem azonosított helység.

Decembris

*[Tanúvallatás és végrehajtás Kishont és Gömör vármegyékben.
Visszatérés Pozsonyba. Évzáró gondolatok.]*

1. die fui in Szalakusz.

2. die missus sum ad executionem ad colligendas scilicet attestatorias penes commissionem literasque compulsoriales illustrissimi domini comiti palatini Regni Hungariae ad possessiones Suha, Pengelegh, Sabusan, Susan, Seldke,³⁷⁴ et Valiko Ielene³⁷⁵ omnino in comitatu Hontensi existentes, quarum incolae praecipue possessionum Suha, Salusan, Susan, et Ielene ex libera ipsorum voluntate ad fidem catholicam conversi sunt. Eodem die venimus ad noctem ad praesidium Lenenfa.³⁷⁶

3. die ad prandium ad possessionem Ezezh, ad noctem ad Sággh.³⁷⁷

4. die ad prandium ad Gyarmath,³⁷⁸ ad caenam ad Sechen.

5. die ad Fülekk, ubi

7. die quibusdam examinatis. [54 r]

9. die exivi ad praedictam possessionem Suha, illucque relictis possessionibus excepta Selcze convocatis.

10. die testes examinare incepti, diebusque sequentibus puta.

11. 12. 13. die executionem continuavi, eodem die ad noctem ivi ad Selcze, ibique

14. die commorans

15. die reversus sum ad Fülekk. Illinc

16. die una cum Casparo Beky, et tribus Turcis, qui recenter Agriae³⁷⁹ denuo nomen dare volentes aufugerunt, Suran versus discessi, et ad noctem ad Sechen.

17. die ad prandium ad Gyarmath, ad caenam ad Palank.

18. die ad prandium ad Egegh, ad caenam ad Lona.³⁸⁰

19. die ad prandium ad Verebély, ad caenam ad Malom Szög,³⁸¹ penes fluvium Oritza, ibique apud aedes Gregorii Seky pernottantes.

374 Fazekaszaluzsány (Hont/Kishont vm.), ma Hrnčiarске Zalužany, esetleg Rimázaluzsány (uo.), ma Rimavské Zalužany; Susány (uo.), ma Sušany; Nagyszuha (uo.), ma Veľká Suchá, (Szl); Seldke valószínűleg Szelcz (uo.), ma Selce (lásd még Diarium, 1629. december 9.).

375 Általam nem azonosított helység.

376 Leléd (Hont vm.), ma Leľa (Szl).

377 Egeg (Hont vm.), ma Hokovce, (Szl); Ipolyság (Hont vm.), ma Šahy, (Szl).

378 Balassagyarmat (Nógárd vm.).

379 Eger (Heves vm.).

380 Talán clírás Léva (Hont vm.), ma Levice (Szl.) helyett.

381 Verebély (Bars vm.), ma Vráble; Nyitramalomszeg (Nyitra vm.), ma Mlynsk Sck, Lipová része (Szl.).

20. die ad Suran, illinc die eodem ad Szalakusz. Ibiq̄ue diebus Natalitiis Christi Benedicti Salvatoris expletis. Die dominico post dictum festum Nativitatis domini profectus sum ad dominum comitem palatinum una cum domino Stephano Sárköz̄y, et eodem die ad Cseppen. Die sequenti Posonium, sicque anno millesimo sexcentesimo vigesimo nono feliciter concluso. Quod sit ad majorem Dei Omnipotentis, Beatae Virginis Mariae, sanctorum patronorum et patronarum etc. gloriam. Auspice Deo, ac divis omnibus, angeloque custode.

Memoriale anni 1630

Januarii

[Jelentéstétel a nádornál. Visszatérés Szalakuszra, fizetés, ismeretségek.]

1^a die, qui fuit festum Circumsisionis Domini, Posonio profectus sum, ad prandium ad Ujfalu,³⁸² ad caenam ad Szeleskut, penes lacum Fertő.³⁸³

2. die ad prandium Sopronium, ad caenam Niczk.

3. die ad Lakempach,³⁸⁴ ibique domino comite palatino reperto relationem executionis coram eodem domino comite palatino feci.

4. die habita resolutione reversus sum ad prandium ad Sopron, ad caenam ad Fejeregyház.³⁸⁵

5. die ad prandium ad Ujfalu, ad caenam Posonium.

6. die ad Send,³⁸⁶ ad caenam ad Cheppen. Illinc

7. die ad prandium Nitriam, ad caenam ad Szalakusz. Accepi in ista executione a domino Bosnyák [talleros] imperiales 6. Contraxi notitiam in isto itinere in Palank cum domino Bakits supremo et Joanne Szombathelyi vicecapitaneis praesidii, in Gyarmath cum vicecapitaneo ejusdem loci, in Sechen cum Földváry, in Füleek cum Stephano Egri etc. [54v]

Februarii

[Elbúcsúzás Kereszthury Andrástól. Végles, Gesztes, Pápa,

Devecser elzalogosítása Csáky Lászlónak. Esterházy Julianna születése.]

1^a die in Szalakusz fui.

5. die valedixi magistro A[ndrea] de Kereszthur̄y, prothonotario illustrissimi domini comitis domini E[szterházy], Regni Hungariae palatini, et eodem die illinc discedens.

382 Mosonújfalu (Moson vm.), ma Neudorf bei Pamdorf, (A).

383 Fertő-tó (Sopron és Moson vm.).

384 Lakompak (Sopron vm.), ma Lackenbach, (A).

385 Fejéregyháza (Sopron vm.), ma Donnerskirchen, (A).

386 Valószínűleg Szenc (Pozsony vm.), ma Scenc, (Szl).

10. die veni ad dominum comitem in Lakempach pro servitiis ejusdem.
 22. die arces Vegles, Gesztes, Papa, et castellum Devecsér,³⁸⁷ impignorata sunt spectabili ac magnifico domino Ladislao Csáky pro 60 millibus florenis Hungaricalibus, qui eodem tempore una cum Battyaniana relicta³⁸⁸ fuit ibidem.
 27. die illinc ivimus ad Kiss Marton et
 28. die magnifica domina comitissa feliciter parturivit filiam suam Annam Julianam.³⁸⁹

Martii

[*Kismartonban. Esterházy Julianna keresztelője, Esterházy Katalin halála.*]

1^a die fui in Kis Marton.

10. die filia domini comitis Anna Julianna sacro baptismatis fonte lavata est.
 13. die filia ejusdem domini comitis Catharina³⁹⁰ annorum circiter duorum ad aethereas transmigravit aedes, et eodem die funus ipsius depositum est in templo parochiali civitatis Aizenstadt.
 31. die, in festo Sancti Paschatis, fui in Kis Marton apud dominum comitem palatinum.

Aprilis

[*Bécsben és az Esterházy-birtokokon. Indulás az országgyűlésre.*]

1. die fui ibidem.
 5. die profectus est dominus comes Viennam.
 9. die rediit.
 16. die ad Lakempach.
 17. die ad Frakno, et eodem die ad Kis Marton fui profectus.
 24. die dominus comes palatinus Ponium ad comitia ex Kis Marton iter cepit, et
 25. die ingressus est.

Maji

[*III. Ferdinánd és családjának Pozsonyba, a diétára érkezése, ünneplése,*

Te Deum a Szent Mihály templomban, propozíciók átadása.

Tanácskozás a nádor szállásán. Pongrácz Mihály halála, temetése.

387 Várgesztes (Komárom vm.), Pápa, Devecsér (Veszprém vm.) A szakirodalom szerint az elzártság 1632-ben volt, lásd *Szakály*, 1994. 136. p.

388 Lobkowitz Poppel Éva.

389 Esterházy V. Julianna (1630–1669), Esterházy Miklós és Nyáry Krisztina lánya később Nádasdy Ferenc felesége, lásd *Esterházy*, 1901. 106. p.

390 Esterházy Katalin (1628–1630). *Esterházy*, 1901. 106. p.

A diéta vége. Brandenburgi Katalin követeinek érkezése.

Indulás homonnai Drugeth János esküvőjére.]

1^a die Sua Majestas Caesarea una cum Imperatrice et filio Ferdinando III. Augustissimo Rege Ungariae, filiabusque³⁹¹ Posonium ad comitia ingressus est. Qui a regnicolis obviam ultra Danubium³⁹² per pontem, qui ea solum de causa per Danubium paratus erat, Köpchenium versus, obviam euntibus, ibidem honorifice imprimis exceptus et salutatus est, tandem in civitatem militibus equitibus, scilicet et peditibus ordine suo dispositis, et praecedentibus inductus est equo una cum filio serenissimo, Imperatrice et filiabus curru assidentibus, et ubi ad hospitium Suae Majestatis perventum est, Suaeque Majestate equo descensa, assensum est ad domum. Tormentorum, bombardarumque, explosiones tam in arce, quam in civitate tribus circiter vicibus auditaes sunt, [55r] quae priusquam Sua Majestates pontem transcendissent auditaes etiam sunt, exceptis minoribus bombardis.

2ª die Sua Majestas una cum rege filio in templum Divo Martino sacrum ab hospitio suo a regnicolis solemniter deducta est, quae a clero tunc Posonii existente pelliceis induto, cui praeerat illustrissimus et excellentissimus dominus cardinalis Petrus Pázmán, archiepiscopus Strigoniensis, in porta caemeterii excepta, salutataque est. Ac tandem accepta benedictione solemniter cum pompa in ipsum templum introducta et praesentata est, hymnoque Te Deum etc. imprimis solemniter decantato interstrepentibus vicibus alternis musicae tubarum clangoribus. Post haec sacrum cantatum ad altare majus peractum est, quo peracto iterum solemniter ad hospitium reducta est. Et eodem tempore in publico foro constituto throno Sui assidens, manus eorum, qui in campo non dum porrexerunt, porrigi petiit, porrectisque manibus tandem propositiones Suas regnicolis extradedit clementissime. Secedentes illinc regnicolae ad hospitium domini comitis palatini convenere, lectisque propositionibus ibidem dissoluti sunt, et hae propositionibus dictatae ad calamum hora 2. pomeridiana.

3. die domini separatim ad hospitium domini comitis palatini, seu distinctum ipsum locum, regnicolae autem ad suum iterum locum convenerunt, remque aggressi sunt. Die eodem generosus veraeque nobilitatis, et strenuis militiae virtutibus praedictus juvenis dominus Michael Pongrácz, illustrissimi domini comitis palatini Regni Hungariae Nicolai Eszterházy et imprimis 12 circiter annis cubicularius, ultimo vero certorum equitum aulae suae capitaneus, post triduanum morbum, cujus initium puncturam esse dicebat animam suam Posonii inter tertiam

391 Mária Anna (1610–1665) és Cecília Renáta (1614–1662). *Hamann*, 1990. 62–63., 282–283. p.

392 Duna folyó.

- et quartam horam pomeridianam Deo feliciter reddidit, magno sui desiderio post se relicto, cui Deus propter infinitam misericordiam Suam propitius esse dignetur.
5. die sepultus est Posenii honorifice in ecclesia patrum franciscanorum. Finita sunt comitia die [...],³⁹³ Sua Majestas Posenio discessit die [...], dominus comes palatinus discessit una cum domino Stephano Nyari³⁹⁴ ad Kis Marton die [...]
22. die advenerunt legati ex Transylvania dominae Principissae Transylvaniae³⁹⁵ puta spectabilis et magnificus dominus Sigismundus Kornis etc., ac magnificus dominus Andreas Zaj.
23. die dominus comes palatinus discessit Viennam.
27. die rediit. [55v]
28. die movit se ad nuptias domini comitis Joannes Drugeth de Homonna.
29. die, in festo Sancti Corporis Christi, fuit Posenii, eodem die ad caenam Tyrnaviam ivit [?]
30. die ad caenam ad Verbere.³⁹⁶
31. die ad prandium ad Cheÿte, ad caenam ad Ivanocz.³⁹⁷

Junii

[Homonnai Drugeth János, majd Révay László esküvője.

Utazás Bécsbe. Visszatérés Nagyheflányba. A nádor betegeskedése.]

1. die [...]
2. die sumpto prandio in quodam pago, ad caenam ad Pruszkÿ,³⁹⁸ ad nuptias magnifici domini comitis Joannis Homonnay, quae eodem die ibidem celebratae sunt ipso satis infirma valetudine existente nupsit autem filiae Annae nomine, condam Jankusith.³⁹⁹
3. die fuerunt nuptiae ibidem magnifici domini Ladislai Révay,⁴⁰⁰ qui nupsit generosae ac magnificae virgini Elisabethae Homonnay,⁴⁰¹ filiae condam Georgii Homonnay.
4. die illinc ad Bichem.

393 A király május 24-én szentesítette a törvényeket, lásd MTK II. 458. p.

394 Nyári István (?–1643), részletesen lásd *Nyáry*, 1996. 82–104. p.

395 Brandenburgi Katalin (1604–1649), György Vilmos brandenburgi választófejedelem lánya, 1626-tól Bethlen Gábor felesége, majd rövid ideig utóda.

396 Verbó (Nyitra vm.), ma Vrbové, (Szl).

397 Csejte (Nyitra vm.), ma Čachtice, (Szl.); Ivanócz (Trencsén vm.), ma Ivanovce, (Szl).

398 Pruszká (Trencsén vm.), ma Pruské, (Szl).

399 Homonnai Drugeth János ill. Jakusith Anna (?–1650 u.) *Nagy*, V. 289. p.

400 Révay László (1600–1667). Életére és az esemény hátterére lásd még Révay László naplója, 251. p.

401 Homonnai Drugeth Erzsébet, Homonnai Drugeth III. György lánya. *Nagy*, III. 404. p.

8. die illinc revertendo ad caenam ad dominum Casparum Tresztyánszký.
9. die ad prandium ad Trenchin, ubi usque
11. diem commorante exclusive. Eodem die ad prandium ad Viszel,⁴⁰² ad caenam ad
20. die Tyrnaviam, sequenti sacro prandio Zemlini,⁴⁰³ Posonium, illinc ad Kis Mar-
ton.
22. die dominus comes inchoavit balneare in Nagy Hefflein,⁴⁰⁴ eodem die ivi
Viennam,
23. die redii.
24. die, in festo Sancti Joannis Baptistae, fui in Nagy Heflein medio tempore fuit
dominus comes in acidulis.
Augusti

[Mariazelli zarándoklaton. Eörsy Zsigmond Erdélybe indul.]

18. die movit se processio Sopronio ad Cell, et fui ibi, una nocte fuit in Nagy Mar-
ton, etc. venimus ad Cell.
22. die fuimus ibi, usque
24. diem, quo die audito sacro movimus nos illinc et venimus ad prandium ad
Sanctam Annam.⁴⁰⁵
25. die ad prandium ad Campum Liliorum.⁴⁰⁶
26. die ad noctem ad Viszel.⁴⁰⁷ Fuimus apud abbatem Ordinium Cisterciensium in
caena.
27. die ad prandium ad Nagy Marton. Venit illuc eodem die dominus comes ex
Lakenpach.
28. die ad Kis Márton una cum domino comite.
31. die expeditus est dominus Örsi in Transylvaniam. [56r]

Septembris

[Brandenburgi Katalin lemondása, Bethlen István kormányzóvá választása.]

29. die et ultima domina Princeps Transylvaniae Catharina Brandenburgica etc.
resignavit Principatum Transylvaniae ipsa Fogarasinum sat desperate relegata,
eodem die electus est Stephanus Bethlen,⁴⁰⁸ alias gubernator Transylvaniae.

402 Általam nem azonosított helység. Vö. Diarium, 1630. augusztus 26. Ennek alapján az egyik feltehetően elírás.

403 Általam nem azonosított helység.

404 (Nagy)Höfllein (Sopron vm.), ma Grosshöflein, (A).

405 Általam nem azonosított helység.

406 Általam nem azonosított földrajzi név.

407 Általam nem azonosított helység.

408 Bethlen II. István (1606–1632), Bethlen Gábor unokaöccse, váradi főkapitány.

Octobris

[Sárospataki találkozó. Tanácsosi megbeszélés Pozsonyban. Mozgósítás Nyitrától Fülekig. Rákóczi György és id. Bethlen István találkozása.]

1. et 2. ex persvasione et vocatione Stephani Bethlen junioris ac Davidus Zolimy, Georgius Rakoczÿ⁴⁰⁹ movit se Sáros Patakino, ut Principatum Transylvaniae consequeretur, qui delusus ultra Várad ire non potuit.

6. die fuit consultatio Posonii dominorum consiliariorum.

20. die Nitriam partim, partim ad Filek comitatus personaliter congregati sunt, insurgendo, quo Nitiram videlicet die [...] expedivit suos milites dominus comes.

27. die dominus comes intravit Nitriam.

28. die fertur Georgius Rákoczÿ cum Stephano Bethlen convenisse prope Claudiopolim⁴¹⁰ et conclusisse, ut gubernator cedat principatui, et assignet Rakoczio ita tamen, ut prius congregatio promulgetur generalis, inde fuerat evectio Rakoczÿ, et hic iterum recessit Varadinum.

Novembris

[Seregszemle Nyitra alatt. Erdélyi követek érkezése.]

8. die fuit lustrum militium in campo Nitiriensi.

14. die fuit dominus comes in Ujvár.

16. die reversus est Nitriam.

23. die dimissus est nuntius Stephani Bethlen⁴¹¹ principis Transylvaniae, qui fuit magnificus dominus Stephanus Haller.

25. die dimittitur homo Rakoczÿi, qui fuit Stephanus Ősz. Die eodem Nitira versus Kis Marton profectus est dominus comes et noctavit in Huta.⁴¹² Nitriam iterum reversus movit se Cassoviam versus.

Decembris

[Utazás Trencsénbe.]

21. die appulit ad Bichem.

24. die fuimus ibi in festis [Nativitatis Domini].

409 Zólyomi Dávid (1598/1600–1649), ekkor a székelyek főkapitánya életrajzát részletesen lásd *Gyalóky*, 1917. I. Rákóczy György (1593–1648), a későbbi erdélyi fejedelem életrajzát részletesen lásd *Szilágyi*, 1893.

410 Kolozsvár (Kolozs vm.), ma Cluj–Napoca, (Ro).

411 Bethlen István (?–1648), Bethlen Gábor öccse, Brandenburgi Katalin mellett kormányzó, 1630-ban rövid ideig fejedelem. *Lukinich*, 1910.

412 Általam nem azonosított helység.

31. die idest ultima movit se comes illinc venit ad noctem ille ad castellum Teplicze, nos ad Strecze.⁴¹³

Memoriale anni 1631

Januarii

[Utazás Kassára. Rakamazi ütközet.]

1^a die fuit in Suchan.⁴¹⁴

14. die Cassoviam ingressus est. 19. fuit conventus. 6. Maji discessit Cassovia. 15.

Aprilis fuit caetus Rakomozini.

Maji

15. die ad Kis Marton.

23. die ad thermas Heflanienses ivit dominus comes. [56v]

Junii

[Körmenet Bécsben. Visszatérés Fraknóba, majd Lakompakra.]

7. die finivit thermas [Heflanienses]

13. die ivit Viennam ad Suam Majestatem adfui.

19. die in festo nimirum Corporis Christi fuit Viennae in processione.

20. die fuit venatum cum Sua Majestate adfui.

21. die reversus est Vienna.

25. die movit se ad Frakno adfui.

28. die ex Frakno movit se ad Lakenpach adfui.

Julii

2. die ex Lakenpach ad Landsigh⁴¹⁵ adfui.

3. die Landsyr ad acidulas adfui.

Multa desunt.

Octobris

[Kiadások. Utazás az oktávára.]

14. die dimisi egregium dominum affinem Casparum Paxsy ex Kis Marton cum protectionalibus. Eodem die ivi Sopronium, ubi pro servo Michaele emi pannum ex septuh[?] ulnas tres florenis 6, denariis 40, nodos denariis 70, cordam denariis 36, in summa florenis 7 denariis 16, *Chismat* florenis 1 denariis 45, eodem die reversus sum ad Kis Marton.

24. die ad octavas Tyrnaviam movit se illustrissimus Kis Martonio.

27. die ingressus est Tyrnaviam.

413 Kis- vagy Nagysztricc (Trencsén vm.), ma Sándori/Ostraticc, (Szl).

414 Szucsán (Túróc vm.), ma Sučany, (Szl).

415 Lanzsér (Sopron vm.), ma Landsee, (A).

Decembris

[Az októva vége. Utazás Bécsbe, majd Kismartonba.]

15. die finitae sunt octavae. Eodem die exivit Tyrantia dominus comes pernoctavit in Szomolján.

16. die in Sassin⁴¹⁶ apud dominum Czobor.⁴¹⁷

18. die ingressus est Viennam.

19. die exivimus in Walten.⁴¹⁸

20. die ad Kis Marton, ubi Nativitatis festum celebravimus et annum Dei misericordia conclusimus. Amen.

Források és irodalom

Kézirattári források

Országos Széchényi Könyvtár, Kézirattár (OSzK, Kt.)

Fol. Lat. 103. Collectio diariorum rerum Hungaricarum.

Levéltári források

Magyar Országos Levéltár (MOL)

A 57 Magyar Kancelláriai Levéltár, Magyar Királyi Kancellária regisztraturája, Libri regii.

E 148 Magyar Kincstári Levéltárak, Magyar Kamara regisztraturája, Neo registrata acta.

E 168 Magyar Kincstári Levéltárak, Magyar Kamara archívuma, Aszalay István alországbíró iratai.

P 108 Családok, személyek, 1945 előtti nem kormányzati szervek iratai, Esterházy család hercegi ága levéltára, Repositorium.

416 Általam nem azonosított helység.

417 Valószínűleg Czobor III. Imre (?–1640), 1622–1640 főudvarmester. *Fallenbüchl*, 1988. 85. p., *Nagy*, III. 209. p.

418 Valószínűleg Valla (Moson vm.), ma Wallern im Burgenland, (A).

Kiadott források és szakirodalom

- Acsády*, 1885 *Acsády Ignác*: A Széchyek Murányban. Első közlemény. In: Századok, 19. (1885) 1. sz. 21–47. p.
- Andritsch*, 1965 *Andritsch, Johann*: Studenten und Lehrer aus Ungarn und Siebenbürgen an der Universität Graz (1585–1782). Graz, 1965.
- Andritsch*, 1977 Die Matrikeln der Universität Graz. Bearbeitet: Johann Andritsch. Bd. 1. 1586–1630. Graz, 1977. (Publikationen aus dem Archiv der Universität Graz.).
- Bakács*, 1971 *Bakács István*: Hont vármegye Mohács előtt. Bp., 1971.
- Balogh–Szluha*, 1999 *Balogh Gyula–Szluha Márton*: Vas vármegye nemes családjai. Bp., 1999.
- Bán*, 1939 *Bán János*: Sopron újkori egyháztörténete. Sopron, 1939. (Győregyházmegye múltjából IV. 2. rész).
- Bártfai*, 1910 *Bártfai Szabó László*: A Hunt–Paznan nemzetségbeli Forgách család története. Esztergom, 1910.
- Bedy*, 1938 *Bedy Vince*: A győri székeskáptalan története. Győr, 1938. (Győregyházmegye múltjából III.).
- Bojničić*, 1899 *Bojničić, Ivan*: Der Adel von Kroatien und Slavonien. Nürnberg, 1899. (Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch IV. Bd. 13. Abt.).
- Bónis–Degré–Varga* *Bónis Görgy–Degré Alajos–Varga Endre*: A magyar bírósági szervezet és perjog története. Kézirat. Budapest, 1961.
- Chernel*, 1878 *Chernel Kálmán*: Kőszeg szabad királyi város jelene és multja. II. rész. Multkor. Szombathely, 1878.
- Czuczor–Fogarasi* A magyar nyelv szótára. Készítették: *Czuczor Gergely és Fogarasi János*. I–VI. köt. Pest, Bp., 1862–1874.
- Csáky Oklevéltár* *Bártfai Szabó László*: A kőrösszegi és adorjáni gróf Csáky család története. I. köt. Oklevéltár. Bp., 1919.

- Csergheő*, 1885–1894 *Csergheő Géza*: Der Ungarische Adel. (Heft 1–7 unter Mit-Redaktion des Iván von Nagy). I–II. Nürnberg, 1885–1894. (Siebmachers grosses allgemeines Wappenbuch. IV. Bd. 15. Abt.).
- Csizi*, 2004 *Csizi István*: Az örökség sorsa. Családi konfliktusok egy 17. század eleji Abaúj vármegyei faluban. In: *Sic Itur ad Astra*, 16. (2004) 4. sz. 25–59. p.
- Csoma*, 1897 *Csoma József*: Abaúj-Torna vármegye nemes családjai. Kassa, 1897. (Abaúj-Torna egyesült vármegyék Monographiája I. köt.) [Reprint: Miskolc, 1992.].
- Csuday*, 1884 *Csuday Jenő*: Zrinyiek a magyar történelemben. 1566–1704. Szombathely, 1884.
- Deák*, 1878 *Deák Farkas*: A Wesselényi család őseiről. Bp., 1878. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. VII. 8.)
- Dominkovits*, 2002/1 *Dominkovits Péter*: Egy kora újkori ügyvéd pályaképe – Szepsy (Zepsey) János. In: *Aetas*, (2002) 2–3. sz. 5–35. p.
- Dominkovits*, 2002/2 *Dominkovits Péter*: Familiárisi szolgálat – vármegyei hivatalviselés. Egy 17. századi Sopron vármegyei alispán, gálosházi Récsey (Rechey) Bálint. In: *Korall*. 9. (2002) Szeptember. 32–55. p.
- Eckhart*, 2000 *Eckhart Ferenc*: Magyar alkotmány és jogtörténet. Szerk.: Mezei Barna. Bp., 20002. (Millenniumi Magyar Történelem – Historikusok.).
- Ember*, 1946 *Ember Győző*: Az újkori magyar közigazgatás története Mohácstól a török kiűzéséig. Bp., 1946. (A Magyar Országos Levéltár kiadványai III. Hatóság-, és hivataltörténet I.).
- EMSzT, I–XII. Erdélyi magyar szótörténeti tár. Szerk.: Szabó T. Attila, Vámszer Márta. I–XII. köt. Bukarest–Budapest–Kolozsvár, 1975–2005.
- Esterházy*, 1901 *Esterházy János*: A herceg Esterházy család és oldalágainak leírása. Bp., 1901.

- Erdély története I–III. Erdély története. I–III. köt. Főszerk.: Köpeczi Béla. Bp., 1988³.
- Fallenbüchl*, 1988 *Fallenbüchl Zoltán*: Magyarország főméltóságai 1526–1848. Bp., 1988.
- Fallenbüchl*, 1994 *Fallenbüchl Zoltán*: Magyarország főispánjai 1526–1848. Bp., 1994.
- Fallenbüchl*, 2002 Állami (királyi és császári) tisztségviselők a 17. századi Magyarországon. Adattár. Összeállította: *Fallenbüchl Zoltán*. Bp., 2002. (Nemzeti Téka).
- Fejes*, 1996 *Fejes Judit*: Az Esterházyak családi politikája 1645 után. In: Gyermek a kora újkori Magyarországon. „adott Isten hozánk való szeretetéből... egy kis fraucimmerecskét nekünk.”. Szerk.: Péter Katalin. Bp., 1996. (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 19.) 115–166. p.
- Fellner–Kretschmayr* *Fellner, Thomas–Kretschmayr, Heinrich*: Die österreichische Zentralverwaltung. Abt. I. Von Maximilian I. bis zur Vereinigung der österreichischen und böhmischen Hofkanzlei (1749). Bd. 1. Geschichtliche Übersicht. Wien, 1907. (Veröffentlichungen der Kommission für neuere Geschichte Österreichs 5.).
- Ferenczi*, 1911 *Ferenczi Zoltán*: Rimay János (1573–1631). Bp., 1911. (Magyar Történeti Életrajzok XXVII. évf. II. köt.).
- Follajttár*, 1930 *Follajttár József*: Az ocskói Ocskay család. In: Turul, 48. (1930) 1–20., 83–91. p.
- Forgon*, 1997 *Mihályfalusi Forgon Mihály*: Gömör–Kishont vármegye nemes családdai. Somorja, 1997.
- Fraknói*, 1868–1872 *Fraknói Vilmos*: Pázmány Péter és kora. 1–3. köt. Pest, 1868–1872.
- Gecsényi*, 1993 *Gecsényi Lajos*: Egy köznemesi család a 17. században. (A Falussyak). In: Házi Jenő Emlékkönyv. Emlékkönyv Házi Jenő Sopron város főlevéltárosa születésének 100. évfordulója tiszteletére. Szerk.: Dominkovits Péter–Turbuly Éva. Sopron, 1993. 237–255. p.

- Gecsényi–Guszarova*, 2003 *Gecsényi Lajos–Tatjana Guszarova*: A Szepesi Kamara vezető tisztviselői 1646–1672 között. In: Századok, 137. (2003) 3. sz. 653–673. p.
- Gyalókay*, 1917 *Gyalókay Jenő*: Albisi Zólyomi Dávid. In: Századok, 51. (1917) 2. sz. 143–154. p. és 3. sz. 243–259. p.
- Hamann*, 1990 *Hamann, Brigitte*: Habsburg-lexikon. Bp., 1990.
- H. Takács*, 1970 *H. Takács Margit*: Magyarországi udvarházak és kastélyok. Bp., 1970.
- Hiller*, 1992 *Hiller István*: Palatin Nicolaus Esterházy. Die ungarische Rolle in der Habsburgerdiplomatie 1625–1645. Wien–Köln–Weimar, 1992. (Esterházy–Studien Bd. 1.).
- Hiller*, 2002 *Hiller István*: Politikai környezetváltás és alkalmazkodóképesség. Eörsy Zsigmond különös alispánsága Sopron vármegyében. In: Soproni Szemle 54. (2002) 1. sz. 5–19. p.
- Jedlicska*, 1910 *Jedlicska Pál*: Eredeti részletek a gróf Pálffy család okmánytárához 1401–1653, s gróf Pálffyak életrajzi vázlatai. Bp., 1910.
- Jedlicska*, 1897 *Jedlicska Pál*: Adatok erdődi báró Pálffy Miklós, a győri hősnak életrajza és korához. (1552–1600). Eger, 1897
- Juhász*, 1936 *Juhász Kálmán*: A csanádi püspökség története 1608–1699. Makó, 1936. (Csanádvármegyei Könyvtár 29.).
- Keresztes*, 1928 *Keresztes Kálmán*: A Rákóczyak. In: Turul, 46. (1928) 43–61., 87–103. p.
- Kollányi*, 1900 *Kollányi Ferenc*: Esztergomi kanonokok, 1000–1900. Esztergom, 1900.
- Koltai*, 2001 Magyar udvari rendtartás. Utasítások és rendeletek 1617–1708. S. a. r., előszó: *Koltai András*. Bp., 2001.
- Koltai*, 2002 *Koltai András*: Batthyány Ádám és könyvtára. Bp.–Szeged, 2002. (A Kárpát-medence újkori könyvtárai IV.).

- Komáromy*, 1885 *Komáromy András*: Karancsberényi báró Berényi György élete és politikai működése 1601–1677. In: Századok, 19. (1885) 2. sz. 126–155. p.
- Kovachich*, 1798a *Kovachich, Martinus Georgius*: *Scriptores rerum Hungaricarum minores*. I–II. kötet. Budae, 1798.
- Kovachich*, 1798b *Kovachich, Martinus Georgius*: *Series chronologica diariorum, quae de variis rebus Hungaricis industria diversorum autorum conscripta, nonnulla typis impressa, pleraque in exemplaribus manu duntaxat exarata exstant*. Budae, 1798.
- Kulcsár*, 2003 *Inventarium de operibus litterariis ad res Hungaricas pertinentiis ab initiis usque ad annum 1700*. A magyar történeti irodalom lelőhelyjegyzéke a kezdetektől 1700-ig. Összeállította: *Kulcsár Péter*. Bp., 2003.
- Lehoczky*, 1899 *Lehoczky Tivadar*: Adatok a Ballingh, Berthóthy és Leöwey családkról. In: Turul 17. (1899) 82–86. p.
- Lelkes*, 1998 *Magyar helységnév-azonosító szótár*. Szerk.: *Lelkes György*. Baja, 1998.
- Lipszky*, 1808 *Lipszky, Johannes*: *Repertorium locorum objectorumque in XII. tabulis mappae regnorum Hungariae, Slavoniae, Croatiae et confinium militarium magni item principatus Transylvaniae*. Budae, 1808.
- Lukács*, 1982 *Catalogi personarum et officiorum Provinciae Austriae S. I.* II. 1601–1640. Collegit et edidit *Ladislaus Lukács S. I.* Roma, 1982. (Monumenta Historica Societatis Iesu 125).
- Lukinich*, 1910 *Lukinich Imre*: Bethlen István támadása 1636-ban. In: Századok, 44. (1910) 1. sz. 25–40. p.
- Makkai*, 1954 *I. Rákóczi György birtokainak gazdasági iratai (1631–1648)*. S. a. r.: *Makkai László*. Bp., 1954.
- Maksay*, 1992 *Maksay Ferenc*: A Magyar Kamara Archívuma. Szerk.: *Buzási János*. Bp., 1992. (A Magyar Országos Levéltár kiadványai I. – Levéltári leltárak 8.).

- Mikulik*, 1885 *Mikulik József*: Adalékok az 1644–1645. évi felkelés történetéhez. In: Történelmi Tár, 1885. 3–26. p.
- MKL Magyar Katolikus Lexikon. I–VII. köt. Főszerk.: Diós István. Bp. 1993–2002.
- MTK II. Magyarország történeti kronológiája. Főszerk.: Benda Kálmán. II. köt. 1526–1848. Bp., 1989³. [A vonatkozó rész Péter Katalin munkája].
- Nagy*, 1896 *Nagy Imre*: A Kisfaludy család leszármazása. In: Turul, 14. (1896) 1–9., 54–61. p.
- Nagy*, I–XII. *Nagy Iván*: Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal. I–XII. köt. Pest, 1857–1868.
- Nagy*, 1998 *Nagy Magdolna*: I. Rákóczi György és Borsod vármegye 1644–1648. Miskolc, 1998. (Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Levéltári Füzetek 36.).
- Németh*, 1976 Iratok a Guary-levéltárból. Közli: Németh K. Bódog. In: Magyar Nyelv, 72. (1976) 376–382. p.
- Nyáry*, 1996 *Nyáry Zsigmond*: Nyáry de Bedegh et Berencs. Hét évszázad történetéből. Bp., 1996. [2004].
- Oborni*, 2000 *Oborni Teréz*: A kora újkori latin nyelvű forrásszövegek kiadásáról. In: Fons, 7 (2000) 1. sz. 67–75. p.
- Pallas II. A Pallas Nagy Lexikona. Az összes ismeretek enciklopédiája tizenhat kötetben. II. köt. Arafale–Békalen. Bp., 1893.
- Pálffy*, 1997 *Pálffy Géza*: Kerületi és végvidéki főkapitányok és főkapitány-helyettesek Magyarországon a 16–17. században. (Minta egy készülő főkapitányi archontológiai és „életrajzi lexikonból”). In: Történelmi Szemle, 39. (1997) 2. sz. 257–288. p.
- Pálffy*, 2004 *Pálffy Géza*: Koronázási lakomák a 15–17. századi Magyarországon. In: Századok, 138. (2004) 5. sz. 1005–1103. p.
- Petrovay*, 1897 *Petrovay György*: A dolhai és petrovai Petrovayak története 1450-től napjainkig. In: Turul, 15. (1897) 58–69., 114–127. p.

- Péter*, 1985 *Péter Katalin*: Esterházy Miklós. Bp., 1985. (Magyar História – Életrajzok).
- Reiszig*, 1898 *Ifj. Reiszig Ede*: Vas vármegye nemes családai. In: Vas vármegye. Szerk.: Sziklay János–Borovszky Samu. Bp., 1898. (Magyarország vármegyéi és városai III.).
- Révay László naplója Révay László, Révay Márton és Esterházy Zsófia fiok, naplójából. 1600–1655. Közli Dualszky János. In: Magyar Történelmi Tár. 3 (1857) 245–254. p.
- RMK Szabó Károly (a III. kötettől Hellebrant Árpáddal): Régi Magyar Könyvtár. I–III/1–2. köt. Bp., 1879–1898.
- RMKT 12. Madách Gáspár, Egy névtelen, Beniczky Péter, gróf Balassa Bálint, Listius László, Esterházy Pál és Fráter István versei. S. a. r.: Varga Imre, Cs. Havas Ágnes, Stoll Béla. Bp., 1987. (Régi Magyar Költők Tára, 12.).
- RMNY Régi Magyarországi Nyomtatványok Tára. 1–3. köt. Szerk.: Borsa Gedeon – Hervay Ferenc – Holl Béla – Käfer István – Kelecsényi Ákos. Bp., 1971–2000.
- Sós, 2003 *Sós István*: A regéci vár tisztviselői és lakóinak élete a 17. század első felében. In: A Herman Ottó Múzeum évkönyve XLII. Szerk.: Veres László – Viga Gyula. Miskolc, 2003. 227–265. p.
- S. Lauter*, 1993 *S. Lauter Éva*: A Palatinus Regni Hungariae a 17. században. In: Perlekedő évszázadok. Tanulmányok a történész Für Lajos 60. születésnapjára. Szerk.: Horn Ildikó. Bp., 1993. 215–240. p.
- Szabó*, 1999 *Szabó András*: Alaghy Ferenc és Menyhért, Pácin és a pácini reneszánsz kastély birtokosai. In: Uő.: Respublica litteraria. Irodalom- és művelődéstörténeti tanulmányok a késő humanizmus koráról. Bp., 1999. (Régi Magyar Könyvtár – Tanulmányok 2.). 52–63. p.
- Szakály*, 1994 *Szakály Ferenc*: Pápa a török korban. In: Tanulmányok Pápa város történetéből, a kezdetektől 1970-ig. Főszerk.: Kubinyi András. Pápa, 1994. 125–201. p.

- Szalay–Salamon*, I–III. *Szalay László–Salamon Ferenc*: Galántai gróf Eszterházy Miklós, Magyarország nádora. I–III. köt. Pest, 1863–1870.
- Szilágyi*, 1893 *Szilágyi Sándor*: I. Rákóczi György. Bp., 1893.
- Szinnyei*, I–XIV. *Szinnyei József*: Magyar írók élete és munkái. I–XIV. köt. Bp., 1891–1914.
- Szluha*, I–II. *Szluha Márton*: Nyitra vármegye nemes családjai. I–II. köt. Bp., 2003–2005.
- Takáts*, 1917 *Takáts Sándor*: Zrinyi Miklós nevelőanyja. Bp., 1917.
- Toldy*, 1864–1865 *Toldy Ferenc*: A magyar nemzeti irodalom története. A legrégebb időktől a jelen korig. Pest, 1864–65. [Reprint: Bp., 1987.].
- Torday*, 1933 *Torday Lajos*: A megyei polgári peres eljárás a 16–19. században. Budapest, 1933. (Értekezések Eckhart Ferenc történeti szemináriumából 2. szám).
- Úriszék Úriszék. XVI–XVII. századi perszövegek. Szerk.: Varga Endre. Bp., 1958. (A Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok 5.).
- Vinkler*, I–II. *Vinkler János*: A magyar igazságszolgáltatási szervezet és polgári peres eljárás a mohácsi vésztől 1848-ig. I–II. kötet. Pécs, 1927. (A Magyar Jogászegylet Deák Ferenc Irodalmi Bizottságának kiadványai 2. évf. I–II. kötet.).
- V. Windisch*, 1998 *V. Windisch Éva*: Kovachich Márton György, a forráskutató. Bp., 1998. (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 24).
- Zsilinszky*, 1886 *Zsilinszky Mihály*: Az 1646-ki tokaji tanácskozmány. Bp., 1886. (Értekezések a történeti tudományok köréből 12. IX.).
- Zsilinszky*, 1887 *Zsilinszky Mihály*: Az eperjesi béketanácskozmány 1647/48-ban. Bp., 1887. (Értekezések a történeti tudományok köréből 13. VII.).
- Zsilinszky*, 1890 *Zsilinszky Mihály*: A linzi békekötés és az 1647-ki vallásügyi törvénycikkek története. Bp., 1890.

Előfizetői felhívás

Folyóiratunk, a *Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok)* már több mint egy évtizede jelenik meg folyamatosan. A fiatal levéltárosok, történészek, egyetemisták által alapított és írt folyóirat időközben bekerült a legismertebb hazai történettudományi periodikák közé. Folyóiratunk elismertségét jelzi, hogy a többi fontosabb történettudományi folyóirattal gyakorlatilag egyidejűleg az Arcanum kiadásában CD-Rom-on is megjelent valamennyi eddig kiadásra került számunk.

Folyóiratunkat egy non-profit és igen szerény, döntően fiatal levéltárosok és történészek által létrehozott alapítvány adja ki. Lapunk így elsősorban pályázatokon elnyert összegekből gazdálkodhat. *További pályázati lehetőségeinket azonban erőteljesen megnehezíthetik a közeljövőben tervezett olyan jellegű változtatások, amelyek szerint egy folyóirat megítélése nem szakmai teljesítményében, hanem előfizetői számában rejlik.* Mi mégis nem ennek okán, hanem azért szeretnénk szélesíteni előfizetőink körét, mert úgy véljük, hogy folyóiratunk hasznos célt tölt be, elősegíti a magyar történelem mélyebb szintű megismerését és forrásközléseink okán értékvédő szerepet vállal fel.

Ezért felhívjuk az Ön, illetve intézménye figyelmét, hogy rendelje meg a folyóiratunkat 2006-ra! Tájékoztatjuk, hogy 2005. évre is elfogadunk még megrendeléseket (utóbbi esetben a megrendéléskor már megjelent számokat együttesen kipoztázzuk)!

Bízunk abban, hogy az Ön nagylelkű közreműködése révén újabb előfizetőket sikerül megnyernünk, ezért arra kérjük, terjessze felhívásunkat a múltunk iránt a források szintjén is érdeklődő ismerősei, barátai, kollégái között!

A Fons évente háromszor jelenik meg, kedvezményes éves előfizetési díja 1200 Ft. (Felhívjuk figyelmét, hogy a www.matarka.hu internetes oldalon folyóiratunk teljes tartalomjegyzéke megtekinthető!)

Előfizetőinknek jelentős kedvezményeket biztosítunk egyéb kiadványaink megrendelésekor!

Kérem, hogy amennyiben érdeklődését sikerült felkelteni folyóiratunk iránt, keresse meg terjesztőnket: Polonkai Éva (Budapest Főváros Levéltára) ✉ 1139 Budapest Teve u. 3-5. T: 06-1-298-7517 Fax: 06-1-298-7555. polonkai@bparchiv.hu